МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЇВСЬКИЙ АВІАЦІЙНИЙ ІНСТИТУТ»

Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису

УДК 351:339.92(477:4-6ЄС)

ДИСЕРТАЦІЯ

ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКІ МЕХАНІЗМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЧАСТИНИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

281 – публічне управління та адміністрування

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Веретинський Артем Іванович

Науковий керівник : д. держ упр., професор Романенко Є. О.

Київ-2026

АНОТАЦІЯ

Веретинський А. І. Державно-управлінські механізми реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії з державного управління за спеціальністю 281 – публічне управління та адміністрування. Національний університет «Київський авіаційний інститут», Київ, 2026.

У роботі комплексно досліджено методологічні, інституційно-правові та організаційно-управлінські засади реалізації економічної частини Угода про асоціацію між Україною та ЄС в системі державного управління України. Обґрунтовано актуальність дослідження в умовах євроінтеграційної трансформації держави, активізації процесів гармонізації законодавства з acquis ЄС та набуття Україною статусу держави-кандидата на членство в Європейському Союзі.

У Розділі І дисертації описано теоретичні засади дослідження процесу державно-управлінської реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС. Розглянуто феномен економічної інтеграції як багаторівневого процесу взаємодії держав у межах регіональних інтеграційних об’єднань, визначено його основні моделі, етапи та інституційні характеристики. Проаналізовано генезис економічного євроінтеграційного курсу України у контексті трансформації національної державно-управлінської парадигми від пострадянської моделі до європейсько-орієнтованої системи державного управління. Узагальнено еволюцію стратегічних документів та політичних рішень, що визначали інтеграційний вектор розвитку держави.

Окрему увагу приділено формуванню понятійно-категоріального апарату владно-інституційного процесу економічної інтеграції. Розглянуто категорії «імплементація», «гармонізація», «транспонування», «адаптація законодавства», «державно-управлінський механізм», «координація», «інституційна спроможність». Проаналізовано їх змістовне наповнення у

площині виконання положень Угоди про асоціацію та визначено їх місце в системі сучасного публічного управління.

У підрозділі, присвяченому державно-управлінській та організаційно-урядовій сутності економічної частини Угоди, розглянуто її структуру, функціональне призначення та роль у формуванні передумов інтеграції України до європейського економічного простору. Проаналізовано зміст відповідних розділів Угоди, зокрема у сферах торгівлі, конкуренції, державної допомоги, митного регулювання, фінансового співробітництва та секторальної політики. Обґрунтовано значення економічної частини Угоди як системоутворюючого елементу інтеграційної політики держави.

У Розділі ІІ дисертаційної роботи досліджено інституційно-правове забезпечення та організаційно-адміністративні практики реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС. Проаналізовано нормативно-правову рамку реалізації Угоди, включаючи акти національного законодавства, міжнародні договори та міжінституційні рішення. Визначено особливості багаторівневої правової системи імплементації та взаємодії національного і наднаціонального регулювання у процесі виконання євроінтеграційних зобов’язань України.

Розглянуто інституційну структуру реалізації економічних положень Угоди, охарактеризовано повноваження органів державної влади, механізми міжвідомчої координації, роль урядових комісій, міністерств та центральних органів виконавчої влади. Проаналізовано існуючі моделі взаємодії між органами виконавчої влади, виявлено проблеми фрагментації повноважень, дублювання функцій та недостатньої стратегічної узгодженості.

Окремо проаналізовано проблеми та тенденції розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди. Виявлено структурні обмеження чинної системи державно-управлінського забезпечення реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС, серед яких процедурна формалізація, реактивність прийняття управлінських рішень, недостатня інтеграція аналітичних інструментів у процес нормотворення, а

також обмежена результативність системи моніторингу та оцінювання виконання євроінтеграційних завдань.

У Розділі ІІІ здійснено комплексний аналіз сучасного стану імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС. Проаналізовано фактичні результати виконання зобов'язань, визначено управлінські досягнення та виявлено системні проблеми, що стримують ефективність реалізації інтеграційної політики. Оцінено ступінь гармонізації національного законодавства з acquis ЄС та рівень інституційної спроможності органів державної влади забезпечувати належну імплементацію економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС.

Досліджено сучасний стан функціонування державно-управлінських механізмів забезпечення реалізації економічної частини Угоди, зокрема механізми стратегічного планування, міжвідомчої координації, моніторингу виконання та аналітичного супроводу управлінських рішень. Виявлено дисбаланс між нормативною активністю та фактичною оцінкою економічного ефекту впровадження економічного складника Угоди про асоціацію з ЄС.

У п. 3.3 Розділу ІІІ обґрунтовано концептуальні засади та визначено пріоритетні напрями модернізації державно-управлінського забезпечення реалізації економічного блоку Угоди в умовах євроінтеграційної трансформації. Надано пропозиції функціонування Національного координаційного центру економічної інтеграції, інтеграції системи ключових показників ефективності, запровадження процедури ex ante integration impact assessment, модернізацію інформаційно-аналітичної платформи моніторингу, розмежування політичного та адміністративного рівнів управління, а також підсилення аналітичної та стратегічної спроможності держави.

Узагальнено запропоновані підходи у вигляді Концептуальної моделі модернізації державного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС. Описано її структурні елементи: стратегічний рівень, інституційно-процедурний блок, функціонально-аналітичний контур, механізм зовнішньої та суспільної валідації, результативний рівень.

Обґрунтовано, що запропонована модель дозволяє поєднати централізацію стратегічного управління з горизонтальною міжвідомчою координацією, інтегрувати нормативну базу з аналітичними інструментами та забезпечити вимірюваність результатів імплементації економічного сегмента Угоди про асоціацію з ЄС.

У висновках сформульовано узагальнюючі положення щодо сучасного стану та перспектив удосконалення державно-управлінського забезпечення реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), визначено напрями подальших наукових досліджень і практичних кроків у сфері інституційної модернізації системи публічного управління.

Ключові слова : публічне управління, публічне адміністрування, державно-управлінський механізм, економічна інтеграція, економіка, висококонкурентна ринкова економіка, економічна безпека, безпека, інвестиційний потенціал, Єдиний ринок, стратегічна адаптація, інноваційні стратегії, цифрова трансформація, цифрова економіка, імплементація acquis ЄС, Європейський Союз, управління, трансформація управління, інституційна координація, інституційне функціонування, європейська інтеграція, євроінтеграція, євроінтеграційна трансформація, європейський досвід, європейські цінності, нормативно-правова гармонізація, міжвідомча взаємодія, стратегічне планування, збалансоване економічне зростання, сталий розвиток, цілі сталого розвитку, повоєнне відновлення, економіка добробуту, соціальна стійкість, інновації, добре / належне врядування (good governance).

ABSTRACT

Veretynskyi Artem. State administrative mechanisms for implementing the economic part of the Association Agreement between Ukraine and the EU. – Qualified Scientific Work on the Rights of a Manuscript.

The work comprehensively investigates the methodological, institutional-legal and organizational-management principles of implementing the economic part of the Association Agreement between Ukraine and the EU in the public administration system of Ukraine. The relevance of the study is substantiated in the conditions of the European integration transformation of the state, the intensification of the processes of harmonization of legislation with the EU acquis and Ukraine's acquisition of the status of a candidate country for membership in the European Union.

Section I of the dissertation describes the theoretical principles of researching the process of state-management implementation of the economic part of the Association Agreement with the EU. The phenomenon of economic integration as a multi-level process of interaction of states within regional integration associations is considered, its main models, stages and institutional characteristics are identified. The genesis of Ukraine's economic European integration course is analyzed in the context of the transformation of the national public administration paradigm from the post-Soviet model to a European-oriented public administration system. The evolution of strategic documents and political decisions that determined the integration vector of the state's development is summarized.

Special attention is paid to the formation of the conceptual and categorical apparatus of the governmental and institutional process of economic integration. The categories of "implementation", "harmonization", "transposition", "adaptation of legislation", "state and administrative mechanism", "coordination", "institutional capacity" are considered. Their content in the area of implementation of the provisions of the Association Agreement is analyzed and their place in the system of modern public administration is determined.

In the section devoted to the state and administrative and organizational and governmental essence of the economic part of the Agreement, its structure, functional purpose and role in the formation of the prerequisites for Ukraine's integration into the European economic space are considered. The content of the relevant sections of the Agreement is analyzed, in particular in the areas of trade, competition, state aid, customs regulation, financial cooperation and sectoral policy. The significance of the

economic part of the Agreement as a system-forming element of the state's integration policy is substantiated.

In Section II of the dissertation, the institutional and legal support and organizational and administrative practices of implementing the economic part of the Association Agreement with the EU are studied. The regulatory and legal framework for implementing the Agreement is analyzed, including acts of national legislation, international treaties and interinstitutional decisions. The features of the multi-level legal system of implementation and interaction of national and supranational regulation in the process of fulfilling Ukraine's European integration obligations are determined.

The institutional structure of implementing the economic provisions of the Agreement is considered, the powers of state authorities, mechanisms of interdepartmental coordination, the role of government commissions, ministries and central executive bodies are characterized. Existing models of interaction between executive bodies are analyzed, problems of fragmentation of powers, duplication of functions and insufficient strategic coherence are identified.

The problems and trends in the development of administrative and organizational practices for implementing the economic part of the Agreement are separately analyzed. Structural limitations of the current system of state and administrative support for the implementation of the economic part of the Association Agreement with the EU were identified, including procedural formalization, reactivity of administrative decision-making, insufficient integration of analytical tools into the process of norm-setting, as well as limited effectiveness of the system of monitoring and evaluating the implementation of European integration tasks.

In Section III, a comprehensive analysis of the current state of implementation of the economic provisions of the Association Agreement with the EU was carried out. The actual results of the implementation of obligations were analyzed, administrative achievements were identified, and systemic problems that hinder the effectiveness of the implementation of integration policy were identified. The degree of harmonization of national legislation with the EU acquis and the level of

institutional capacity of state authorities to ensure proper implementation of the economic provisions of the Association Agreement with the EU were assessed.

The current state of functioning of state and administrative mechanisms for ensuring the implementation of the economic part of the Agreement was investigated, in particular the mechanisms of strategic planning, interdepartmental coordination, monitoring of implementation, and analytical support of administrative decisions. An imbalance between regulatory activity and the actual assessment of the economic effect of the implementation of the economic component of the Association Agreement with the EU has been identified.

In Section 3.3 of Section III, the conceptual principles are substantiated and priority areas for the modernization of state and administrative support for the implementation of the economic block of the Agreement in the context of European integration transformation are identified. Proposals are provided for the functioning of the National Coordination Center for Economic Integration, the integration of the system of key performance indicators, the introduction of the ex ante integration impact assessment procedure, and the modernization of the information and analytical platform monitoring, delimitation of political and administrative levels of management, as well as strengthening the analytical and strategic capacity of the state.

The proposed approaches are summarized in the form of a Conceptual Model of Modernization of the State Mechanism for Implementing the Economic Provisions of the Association Agreement with the EU. Its structural elements are described: strategic level, institutional and procedural block, functional and analytical contour, mechanism of external and public validation, and effective level. It is substantiated that the proposed model allows combining the centralization of strategic management with horizontal interdepartmental coordination, integrating the regulatory framework with analytical tools, and ensuring the measurability of the results of implementing the economic segment of the Association Agreement with the EU.

The conclusions formulate general provisions on the current state and prospects for improving the state and administrative support for the implementation

of the economic part of the Association Agreement with the EU of March 21, 2014 (with subsequent amendments), and identify areas for further scientific research and practical steps in the field of institutional modernization of the public administration system.

Keywords : public management, public administration, state management mechanism, economic integration, economy, highly competitive market economy, economic security, security, investment potential, Single Market, strategic adaptation, innovation strategies, digital transformation, digital economy, implementation of the EU acquis, European Union, management, management transformation, institutional coordination, institutional functioning, European integration, European integration, European integration transformation, European experience, European values, regulatory and legal harmonization, interagency interaction, strategic planning, balanced economic growth, sustainable development, sustainable development goals, post-war recovery, welfare economy, social sustainability, innovation, good governance.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Веретинський А. Публічно-управлінська сутність та стратегічний зміст економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС як елементу вітчизняного євроінтеграційного поступу. Суспільство та національні інтереси. 2024. № 1 (1). С. 292–300.

2. Веретинський А. Нормативно-правові та організаційні засади та проблеми економічної інтеграції України із ЄС. Наукові інновації та передові технології. 2024. № 5 (33). С. 97–106.

3. Веретинський А. Економічна частина Угоди про асоціацію з ЄС крізь призму статично-імплементаційної інституційної індикації. Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 5 (23). С. 222–232.

4. Веретинський А. Сучасні досягнення та обмеження імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС. Суспільство та національні інтереси. 2024. № 12 (20). С. 980–991.

5. Веретинський А. Концептуальні підходи до модернізації механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію України з ЄС. Публічне управління та місцеве самоврядування. 2025. № 4. С. 27–34.

2. Наукові праці, як додатково відображають наукові результати дисертації :

1. Веретинський А. Реалізація Україною економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС у період 2014–2022 рр.: проблемно-статистичний аспект. Наукові перспективи : матеріали XXVI Міжнародної науково-практичної конференції. 2022. С. 25–32.
2. Веретинський А. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС як складник вітчизняної економічної євроінтеграції. Наукові перспективи : матеріали XXVII Міжнародної науково-практичної конференції. 2022. С. 28–34.

3. Веретинський А. Децентралізація в Україні: аспекти впровадження в умовах євроінтеграції. Тези доповідей І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Київ, 22 грудня 2022 р.). Київ : ДУТ, 2022. С. 27–29.
4. Веретинський А. Україно-європейське науково-технічне співробітництво як економічний складник Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Публічне управління в умовах воєнного стану : матеріали І науково-практичної конференції «Публічне управління та адміністрування: реалії та перспективи» (м. Київ, 14 грудня 2023 р.). Київ : ННІНО Національного авіаційного університету, 2023. С. 22–27.

ЗМІСТ

ВСТУП..... 13
РОЗДІЛ 1 22
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЧАСТИНИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС..... 22
1.1.Феномен економічної інтеграції та генезис економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі 22
1.2.Понятійно-категоріальний апарат економічної інтеграції України до ЄС у контексті владно-інституційних процесів та положень Угоди про асоціацію..... 42
1.3.Державно-управлінська та організаційно-урядова сутність та зміст економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС як елементу інтеграції України до європейського економічного простору 62
Висновки до розділу 1..... 82
РОЗДІЛ 2 ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЧАСТИНИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС 84
В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ 84
2.1. Нормативно-правова рамка реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС: акти національного, міжнародного та міжінституційного рівнів 84
2.2. Інституційна структура реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС : державні органи, міжвідомча взаємодія та механізми координації..... 102
2.3. Проблеми та тенденції розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС..... 120
Висновки до розділу 2 142
РОЗДІЛ 3 147
СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МХЕАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ЕКОНОМІЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС 147
3.1. Стан та результати імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС: управлінські здобутки та структурні виклики 147
3.2. Актуальні тенденції функціонування механізмів державного управління реалізацією економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС..... 162
3.3. Пріоритетні напрями вдосконалення механізмів економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС в умовах євроінтеграційної трансформації 178
ВИСНОВКИ..... 199
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 204
ДОДАТКИ..... 223

ВСТУП

Актуальність теми. Європейська інтеграція України протягом останнього десятиліття набула статусу одного з ключових напрямів державної політики. Укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. та її подальша імплементація створили нормативно-правове підґрунтя для поглиблення економічного співробітництва, гармонізації національного законодавства з acquis ЄС, розвитку повної та всеохопної зони вільної торгівлі, а також поступового включення України до європейського економічного простору.

Станом на сьогодні значна частина зобов'язань, передбачених економічною частиною Угоди про асоціацію, вже реалізується органами державної влади України.

Водночас, практика їх виконання засвідчує наявність низки проблем, пов'язаних із недостатньою міжвідомчою координацією, фрагментарністю управлінських рішень, нерівномірністю темпів імплементації окремих положень Угоди, обмеженістю механізмів моніторингу результативності та недостатнім рівнем аналітичного супроводу процесів ухвалення управлінських рішень у сфері європейської економічної інтеграції.

Додаткової актуальності зазначена проблематика набула після отримання Україною статусу держави-кандидата на членство в Європейському Союзі та початку переговорного процесу щодо вступу до ЄС. За таких умов особливого значення набуває оцінка ефективності чинних державно-управлінських механізмів реалізації економічних положень Угоди про асоціацію, визначення їх сильних і слабких сторін, а також вироблення практичних рекомендацій щодо їх удосконалення відповідно до сучасних вимог євроінтеграційної трансформації держави.

Актуальність теми дослідження також посилюється необхідністю забезпечення стійкості процесів економічної інтеграції в умовах

повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України, що зумовлює потребу в нарощуванні організаційної та інституційної спроможності органів державної влади, удосконаленні механізмів координації та забезпеченні належного виконання міжнародних зобов'язань України у сфері європейської інтеграції.

Аналіз наукових досліджень і публікацій дає підстави стверджувати, що економічні аспекти Угоди про асоціацію з ЄС, а саме – питання імплементаційного забезпечення, аплікації прогресу та реалізаційних стандартів Угоди крізь призму вітчизняної публічно-управлінської доктрини є предметом наукових досліджень фахівців галузей публічного управління та адміністрування, права, політології та ін. наук.

Проблематика реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та пов'язаних із нею процесів європейської інтеграції перебуває у полі зору представників різних галузей наукового знання. Значний внесок у дослідження економічних, правових та інституційних аспектів виконання положень Угоди про асоціацію здійснили А. Череп, М. Хорунжа, О. Табенська, М. Майніна, П. Трачук, В. Тимчак, А. Гуда, О. Бетлій, М. Риженков, К. Кравчук, В. Кравчук, І. Коссе, С. Галько, Д. Науменко, В. Мовчан, І. Бураковський, В. Кузнецова та інші науковці.

Водночас, окремі аспекти функціонування механізмів державного управління, інституційного забезпечення євроінтеграційних процесів, міжвідомчої координації, формування та реалізації державної політики в умовах європейської інтеграції досліджували В. Бакуменко, Н. Нижник, В. Князєв, Ю. Ковбасюк, С. Серьогін, О. Оболенський, Р. Войтович, О. Руденко, Є. Романенко та інші представники науки державного управління.

Незважаючи на значну кількість наукових праць, питання державно-управлінського забезпечення реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, оцінки ефективності відповідних механізмів, їх інституційної спроможності та напрямів подальшого вдосконалення в умовах сучасної євроінтеграційної трансформації України залишаються недостатньо

комплексно дослідженими, що й зумовлює актуальність обраної теми дисертаційного дослідження.

Серед іноземних науковців, які досліджували теоретичні та прикладні аспекти реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, механізми європейської інтеграції, а також особливості адаптації національних інституцій до вимог права Європейського Союзу, доцільно відзначити праці Г. Ван дер Лоо, Р. Петрова, О. Спіліопулоса, А. Л. Дімітрової, Р. Драгневої, П. ван Елсувеге та інших дослідників.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане у межах науково-дослідної роботи (НДР) кафедри публічного управління та адміністрування на тему: «Теоретико-методологічні засади трансформації публічного управління в умовах дії воєнного стану та післявоєнного відновлення» (ДР №0125U002024), де автором, як співвиконавцем НДР здійснено аналіз теоретичних підходів до реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС, досліджено її економічну складову у співвідношенні з цивілізаційним виміром євроінтеграційного процесу та запропоновано положення та рекомендації щодо перспективних напрямів удосконалення економічної інтеграції України до ЄС.

Мета і задачі дослідження. Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні та розробленні практичних пропозицій щодо вдосконалення механізмів імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС, а також в оцінці відповідних управлінських результатів і структурних обмежень.

Реалізація вищезазначеної мети зумовила необхідність постановки та подальшого вирішення наступних завдань :

– дослідити феномен економічної інтеграції та генезису економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі;
– здійснити аналіз понятійно-категоріального апарату владно-інституційного процесу економічної інтеграції України до ЄС відповідно до положень Угоди про асоціацію з ЄС;

- виокремити державно-управлінську та організаційно-урядову сутність та зміст економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС як елемент публічно-управлінської інтеграції України до європейського політико-економічного простору;
- систематизувати нормативно-правові засади економічної інтеграції України з ЄС та дослідити особливості їх реалізації органами публічного управління України;
- з'ясувати особливості інституційної структури реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС;
- охарактеризувати проблеми та тенденції розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС;
- дослідити стан імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС;
- проаналізувати особливості функціонування державних механізмів реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС;
- виявити проблеми імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС та запропонувати пріоритетні напрями вдосконалення державно-управлінського механізмів в умовах євроінтеграційної трансформації.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між України та ЄС у контексті її імплементації в систему публічного управління України.

Предмет дослідження – державно-управлінські механізми реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Методи дослідження. Методичний інструментарій дослідження включає використання кореляційних за призначенням загальнонаукових та спеціальних методів (системний, історико-ретроспективний, компаративний, структурно-функціональний, аналізу та синтезу, узагальнення та

систематизації, індукції та дедукції, єдності цілого та частини, проблемного й прогностичного аналізу).

Так, на основі історико-ретроспективного аналізу концептуалізовано генезис економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у державно-управлінській парадигмі незалежної України [§ 1.1].

Процеси узагальнення та систематизації джерельної бази вітчизняного та зарубіжного наукового дискурсів дозволили визначити понятійно-категоріальні основи дефініційно-предметного аналізу дослідження економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС крізь призму державного управління, а також – систематизувати нормативно-правові конструкти реалізації економічної частини Угоди про асоціацію вітчизняним апаратом публічного управління [§§ 1.2, 2.1].

Системний та структурно-функціональний підходи надали змогу розкрити державно-управлінську та організаційно-урядову сутність економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС як складової процесу інтеграції України до європейського політико-економічного простору, а також охарактеризувати особливості реалізації її економічних положень на інституційному рівні публічного управління [§§ 1.3, 2.2].

Використання емпіричних методів, а також індуктивного та дедуктивного методів забезпечило визначення ролі економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у процесах економічної інтеграції України до Європейського Союзу та вдосконалення механізмів публічного управління у відповідній сфері. [§ 3.1].

Використання проблемно-прогностичного методологічного інструментарію дослідження дозволило проаналізувати та визначити проблематику функціонування публічно-управлінських механізмів реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС та запропонувати шляхи подальшого вдосконалення процесної складової інтеграції України до європейського економічного простору [§§ 3.2, 3.3].

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробленні та обґрунтуванні теоретичних і прикладних положень щодо вдосконалення механізмів державного управління реалізацією економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Основні результати дослідження, що характеризуються науковою новизною, полягають у такому:

уперше:

– запропоновано концептуальну модель удосконалення державно-управлінського забезпечення реалізації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка передбачає посилення інституційної координації, розвиток механізмів стратегічного планування, удосконалення системи моніторингу та оцінювання результативності імплементаційних процесів;

– удосконалено підхід до оцінювання ефективності державно-управлінського забезпечення реалізації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС шляхом поєднання індикаторів нормативно-правової адаптації, інституційної спроможності та результативності міжвідомчої координації, що дає змогу комплексно оцінювати стан виконання євроінтеграційних зобов'язань України;

удосконалено :

– понятійно-категоріальний апарат інституційної інтеграції України до європейського економічного простору відповідно до положень Угоди про асоціацію шляхом уточненн клоючових понять: «Угода про асоціацію між Україною та ЄС», «українська економічна євроінтеграція», «економічні ефекти Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», «торговельно-економічні аспекти Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», «державно-управлінське врегулювання євроінтеграційних фінансових послуг», «публічно-управлінське спрямування зайнятості, соціальної політики та соціальної рівності за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС з метою забезпечення наукової системності у визначенні категорій, що описують євроінтеграційні процеси;

– систематизацію нормативно-правових засад економічної інтеграції України із ЄС та досліджено аспекти їхньої реалізації органами публічного управління з метою формування цілісного уявлення про ефективність правових механізмів і управлінських практик у процесі виконання положень Угоди про асоціацію, а також для вироблення науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення державної політики у сфері євроінтеграції;

дістали подальший розвиток :

– концептуалізація витоків (генезису) економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі, що виявляється у вітчизняному цивілізаційному виборі, представленому на нормативному рівні у вигляді положень Угод: про партнерство і співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами; про асоціацію між Україною та ЄС (із подальшими змінами), якими визначено специфіку економічного співробітництва між сторонами залежно від потреб часу та розширення економічної взаємодії між Україною та ЄС відповідно;

– наукові підходи до класифікації напрямів реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС шляхом виокремлення основних кластерів економічного урядування, до яких віднесено митну політику, сферу інформаційно-комунікаційного та технологічного обміну, механізми залучення міжнародної технічної допомоги та інші напрями економічного співробітництва, що дозволяє більш комплексно оцінювати особливості державно-управлінського забезпечення їх реалізації;

– обґрунтування необхідності впровадження механізмів нівелювання наявних проблем та колізій процесу економічної інтеграції України до ЄС з позицій теорії державного управління – зокрема, у питаннях, що стосуються протидії та запобігання корупції, реформування інституту судової влади та формування прецеденту її пріоритетності в системі забезпечення прав та свобод людини, формування взаємовигідних умов обігу та переміщення товарів та

послуг в умовах функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС (ПВ ЗВТ) тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Основні теоретичні положення, висновки та рекомендації дисертаційного дослідження реалізовані в діяльності

- Національного агентства кваліфікацій (довідка про впровадження № 01/01.01-05/2873 від 03.12.2025), де їх використано під час підготовки експертно-аналітичних матеріалів, удосконалення організаційних механізмів та координаційних процедур у сфері виконання євроінтеграційних зобов'язань України;
- Департаменту Європейського Союзу Міністерства закордонних справ України (довідка про впровадження № 311/19-091-160231 від 29.12.2025) під час опрацювання питань європейської інтеграції в аналітичному та інформаційно-довідковому забезпеченні відповідного напряму роботи.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою працею автора, у якій викладено індивідуальні підходи до вирішення проблеми економічної інтеграції України із ЄС відповідно до положень економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС. Усі висновки і положення, винесені на захист, розроблені дисертантом особисто.

Апробація результатів дослідження. Основні ідеї, висновки, пропозиції, отримані в дисертації, оприлюднені на 6-ти науково-практичних конференціях, у тому числі – міжнародних та всеукраїнських, зокрема, таких, як : «Сучасні проблеми модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Загреб, Хорватія, 2022); «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Париж, Франція, 2022); «Публічне управління та адміністрування : актуальні проблеми теорії та практики» (м. Київ, Україна, 2022); «Публічне управління та адміністрування : реалії та перспективи» (м. Київ, 2023).

Публікації. Основні положення та результати дослідження викладено у 9 наукових працях, із них 5 статей – у виданнях, включених до переліку фахових, 4 тези доповідей – у матеріалах науково-практичних конференцій різного рівня.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг дисертації – 226 сторінок, основного тексту – 192 сторінки. Робота містить 2 таблиці, 4 рисунки, 2 додатки. Список використаних джерел налічує 153 найменування.

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЧАСТИНИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

1.1. Феномен економічної інтеграції та генезис економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі

Економічне співробітництво України та ЄС є генеральним та всеохопним інтеграційним конструктом, що ретроспективно наділений форматом тісного нормативного та інституційного співробітництва між Україною та країнами-членами ЄС, європейськими демократичними структурами.

Економічне та зовнішньоекономічне співробітництво України із ЄС має статус комплексної міжнародної інтеграційної надбудови, тому теоретичні складники даного процесу доцільно розглядати шляхом огляду політичних, квазіполітичних чинників, а також – теорії державного управління та публічно-управлінської доктрини та практики загалом.

Крім того, генерація економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС, котрі є результатом взаємодії України та ЄС від моменту виходу України на міжнародні інтеграційні ринки та приєднання України до міжнародної політичної парадигми, повинна розглядатися шляхом ретроспективного співставлення нормативно-правових та інституційних юридико-політичних фактів, що є прямими та побічними передумовами до функціонування економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС в модерному форматі.

Першочергової необхідності в умовах дослідження генезису економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі, на наш погляд, набуває узагальнене дефініціювання терміну «економічна інтеграція» з позиції доктрини та теорії міжнародного та

вітчизняного дискурсного виміру – задля більш повноцінного розуміння аспектів вітчизняної економічної взаємодії із ЄС на управлінському та юридичному рівнях. Нижче розглядатимемо феноменологію поняття на стикові державно-управлінської та економічної теорій.

Так, дослідницький науковий інтернет-портал Encyclopedia Britannica [1] пропонує розглядати феномен економічної інтеграції як процес зближення та об'єднання підприємств, підгалузей, регіонів, країн та держав у галузі виробничих процесів. Окрім цього, науковий інтернет-портал також відмічає, що процес економічної інтеграції, як правило, передбачає сегрегацію двох або більше держав у легіслативно визначеній географічній зоні, спрямовану на зменшення торговельних бар'єрів для просування та захисту певних цілей економічного зростання та (або) співробітництва.

У теоретичній праці Р. Помфрета «Економічна інтеграція Європи» від 2021 р. [2, с. 21-22] термін «економічна інтеграція» розглядається у двох типологічних проєкціях. По-перше, автор пропонує ідеологічне ототожнення феномену економічної інтеграції із побудовою території єдиного торговельного ринку, члени котрого отримують взаємну економічну вигоду від обігу товарів за спрощеними (пом'якшеними) митними процедурами та на взаємовигідних умовах (торговельні зони, легіслативні торговельні рамки та ін.). По-друге, дослідник пропонує конкретизувати явище економічної інтеграції зі створенням єдиних торговельних звичаїв, котрі генералізуються за типологією економічного співробітництва (митний обіг товарів, інтерактивний трансферт послуг між державами за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, технічне співробітництво між державами та умови отримання технічної допомоги на договірних засадах та ін.).

Доктринальні погляди на проблему економічної інтеграції з точки зору теорії та історії державного управління та публічно-управлінської предметно-категоріальної науковимірної/координаційно-урядової баз від Р. Заннвальда та Ж. Штолера, водночас, дозволяють говорити про необхідність погляду на дану проблему крізь призму уніфікації легіслативної бази держав-учасників процесу

(або наближення законодавчої бази однієї із держав до законодавчої бази більш розвиненого державного утворення) та базису управління ресурсно-економічним потенціалом за принципом типологічного копіювання (застосовно до сфери людського ресурсу, галузі виробничого ресурсу, сфери фінансово-економічного ресурсу за умови його генерації за допомогою оперативно-торговельних дво- або багатосторонніх правовідносин, що концептуалізуються відповідно до коефіцієнту пропорцій виробленої продукції (товарів), якості останньої/її відповідності договірним стандартам) [3, с. 73-74].

Серед представників вітчизняного доктринально-спектрального дискурсу на тему проблем феменологізації аспектів економічної інтеграції, на наш погляд, доцільно виділяти наукові апропріації С. Огінка [4, с. 138], котрий поділяє термін «економічна інтеграція» на три незалежних категоріальних сенси, зазначаючи, що економічно-інтеграційні процеси за визначенням наділені міжнародним елементом та спрямовані на розширення фінансово-економічних зв'язків галузевого та міжсекторального співробітництва (взаємодії).

Перший генералізатор поділу дефініції «економічна інтеграція» – ринковий. За таких умов, процес виробництва враховує особливості національної ринкової системи, концентруючись на зменшенні державної регуляції шляхом налагодження взаємовідносин безпосередньо між державами-підписантами економічної угоди на практичному рівні [4, с. 139].

Наступний фактор генерального поділу терміну «економічна інтеграція» за С. Огінком – ринково-інституційний, відповідно до якої економічна інтеграція розглядається як процес та стан речей одночасно. Так, економічна інтеграція у процесному вимірі є інституційним елементом усунення економічної нерівності між суб'єктами господарювання як представниками фінансово-економічного ринку держав-учасників міжнародної економіко-інтегративної угоди. В свою чергу, статичний формат теоретико-доктринального розуміння феномену «економічна інтеграція», згідно авторської позиції, передбачає функціонування національних економік, що

перебувають у економіко-політичному статусі ідеологічного зближення, на засадах загальноекономічної рівності та ринково-економічної недискримінаційності [4, с. 139].

Завершальним складником теоретичного аналізу категорії «економічна інтеграція» є її структурний аспект. Останній передбачає забезпечення економічного розвитку держав шляхом функціонування зони вільної торгівлі (ЗВТ), яка виступає важливим інструментом поглиблення економічної взаємодії та розширення торговельно-економічних зв'язків між країнами-учасницями інтеграційних процесів. Водночас, вільний рух товарів і послуг не завжди забезпечує рівномірний економічний розвиток усіх учасників інтеграції, оскільки держави можуть суттєво відрізнятися за рівнем економічного розвитку, фінансових можливостей та бюджетного забезпечення [4, с. 139].

Опрацювання вищеозначеного теоретико-методологічного дискурсного інструментарію відносно дефініції «економічна інтеграція» дозволяє здійснити декілька проміжних висновків пристосовно до державно-управлінської та публічно-управлінської наукової сегментації та, зокрема, тематики дисертаційного дослідження.

У першу чергу, необхідно зауважити, що роль та місце апарату публічного управління у забезпеченні економічної інтеграції держави із іншою державою та (або) державним об’єднанням полягає у встановленні локальних (внутрішніх) нормативів нормативно-правової та інституційної синхронізації зі складниками економічного та квазіекономічного (торгівля, юстиція та свобода, антикорупційна діяльність) простору, визначеними на рівні відповідного міжнародного договору або іншого документу із статусом такого, що набув законної сили. Органи публічного управління (органи державної влади, органи місцевого самоврядування) фактично здійснюють забезпечення внутрішніх стандартів політики, встановлених відносно сфери економіки, економічної діяльності та інших об’єктів державно-управлінської практики, що наділені економічним елементом.

Крім того, публічне управління уповноважене спрямовувати та координувати діяльність у галузі економічного співробітництва шляхом, як правило, юридичної сегментації відповідного кола правовідносин. Так, за допомогою інструментів нормативно-правового впливу (законів, підзаконних актів, указів, розпоряджень, постанов) може бути здійснено вибіркову сегментацію таких кластерів економічного урядування, як, наприклад, митна політика, інформаційно-комунікаційний технологічний обмін економічними ресурсами, умови отримання технічної допомоги на взаємодоговірних засадах та ін.

Також зазначимо, що публічне управління сфери економічного співробітництва генерує відповідні внутрішні процедурні рамки для діяльності у сфері торговельного простору та уповноважене відстежувати реалізацію політики торговельної інтеграції на локальному легіслативному та інституційному рівнях. Наприклад, забезпечення належного функціонування зони вільної торгівлі (ЗВТ) державою, що прагне повної економічної інтеграції із державою або об'єднанням держав, що розглядає вищеназвану державу власним потенційним стратегічним партнером або потенційним повноправним членом відповідного державного об'єднання, реалізується за допомогою контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, встановленням стандартів виробництва та внутрішньої сертифікації відповідних товарів пропорційно міжнародній для вітчизняних виробників (за умови потенційного експорту), стимулювання вітчизняного виробництва продукції, товарів та послуг та допомогою механізмів економічного заохочення, як-от знижені ставки оподаткування, політика відкритого підприємництва тощо.

Від аналізу доктринальної, нормативної, правової, теоретичної та практичної природи феномену економічної інтеграції як явища та стану речей пропонуємо перейти до безпосереднього теоретико-ретроспективного та модерного означення особливостей генезису економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі.

Факт здобуття незалежності Україною та юридичне нормування даного процесу – підписання Декларації про державний суверенітет України ВР УРСР № 55-XII від 16.07.1990 р. та прийняття Постанови ВР УРСР № 1427-XII від 24.08.1991 р. Про проголошення незалежності України, а також – подальше укладення Основного закону – Конституції України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. поставили знак рівності між вітчизняним цивілізаційним рухом та європейською демократичною спільнотою як національною державотворчою орієнтацією.

Історично, аспект вибору Україною європейського демократичного простору та україно-європейського економічного співробітництва мав нормативно-правові та інституційно-процедурні проформи генерації. Пропонуємо розглянути означені економіко-інтегративні конструкти вітчизняного євроінтеграційного поступу у нерозривному взаємозв'язку.

Початковим історико-типологічним прецедентом встановлення правовідносин співпраці України та Європейського Союзу в економічній сфері ретроспективно доцільно називати Протокол згоди між ЄС та новими незалежними державами про реалізацію програм технічної допомоги від 11.02.1992 р [5]. Зазначеним легіслативним актом, зокрема, було визначено підвалини взаємодії України та ЄС в умовах потенційної реалізації двосторонніх програм та проєктів або проєктів, реалізованих на території України за кошторис ЄС. Також нормативна рамка передбачала опцію залучення грантової допомоги від ЄС задля покриття потенційних бюджетних нестач у національному фінансовому секторі України.

Одразу потрібно відмітити, що першочерговий факт співробітництва у економічній сфері між Україною та ЄС доцільно ототожнювати із міжнародними економічними правовідносинами вертикального формату, де Україна та її апарат публічного управління виступив де-факто кінцевим бенефіціаром потенційних економіко-фінансових спрямувань до національного бюджету від ЄС як політико-економічного утворення. Поясненням цьому можна вважати декілька факторів : в першу чергу, автоматичне отримання

Україною статусу «держави, що розвивається» синхронно зі здобуттям незалежності; по-друге, функціонально-політична та фінансово-економічна сталість ЄС на момент набуття Україною статусу незалежної держави; по-третє, кризова економічна ситуація в Україні в умовах розбудови національної державності — від національної атрибутики до національної грошової одиниці; по-четверте, заклик ЄС до України щодо реалізаційного забезпечення відкритого та конструктивного діалогу із Союзом.

З точки зору теорії та доктрини державного управління та публічно-управлінського доктринально-практичного апарату, реалізаційне забезпечення програм технічної допомоги в Україні повинно було покладатися на профільні державні органи — Кабінет Міністрів України (КМУ) та Верховну Раду України (ВРУ). Проте типологічного відповідника зазначеному протоколові на рівні вітчизняного легіслативного апарату не було створено впродовж фактично 10-річного строку із дня затвердження вищезазначеного Протоколу згоди між ЄС та новими незалежними державами про реалізацію програм технічної допомоги від 11.02.1992 р. : так, лише Постановою КМУ № 153 від 15.02.2002 р. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги законодавець здійснив нормативно-правове забезпечення обліку, реалізації та використання технічної допомоги Україною від держав-партнерів. Водночас, поза увагою залишилися аспекти безсторонності та запровадження антикорупційного елементу під час аплікації ресурсів економічного сегменту за партнерськими міжнародними програмами національним апаратом публічного управління (даний аспект буде детальніше розглянутий у Розділах ІІ та ІІІ вищезазначеного дисертаційного дослідження).

Важливого значення у процесі модернізації двосторонніх економічних відносин між Україною та ЄС в умовах сегментації державності набув також факт включення України у систему загальних преференцій ЄС (EU Generalized System of Preferences) у 1993 р. [6, с. 17-18] (для порівняння, аналогічна рамка включення України у систему загальних преференцій США (US-UA Generalized System of Preferences) датована 2018 р.). За допомогою даної ітерації для

вітчизняних товарів було встановлено або мінімальне мито в питаннях доступу до ринків ЄС та, водночас, запроваджувався безмитний характер залучення деяких категорій товарів на європейські ринки. З точки зору політико-економічних перспектив двосторонніх відносин «Україна-ЄС», зазначений юридичний факт виступив, по-перше, механізмом інтеграції вітчизняного та європейського товарообігу; по-друге, засобом стимулювання вітчизняного виробництва з метою його виходу на ринки ЄС та збільшення прибутків; по-третє, способом налагодження міжнародних зв'язків вітчизняним апаратом публічного управління.

Безпосередній аспект діяльності апарату публічного управління України в умовах інтеграційного входження до системи загальних преференцій ЄС (EU Generalized System of Preferences) у 1993 р. відзначався локалізацією відповідності міжнародного єврорухy на рівні національної законодавчої бази. Так, де-факто першим внутрішнім нормативно-правовим актом, що визначав засади міжнародної державної політики України у контексті її європейської економічної інтеграції, стала Постанова Верховної Ради України № 3360-XII від 02.07.1993 р. (заключна ред. від 20.07.2010 р.) Про Основні напрями зовнішньої політики України [7], якою, окрім іншого, було визначено необхідність інтеграції вітчизняної економіки у світове та європейське господарства (п. 1 Розділу I Документу); інтеграції вітчизняного виробництва та господарства у європейську економічну систему задля рівномірного розподілу благ та фінансових активів між громадянами України (п. 4 Розділу I Документу); створення передумов для економічного розвитку України шляхом формування нормативної рамки інтеграції із ЄС на військово-політичному, торговельному, безпековому рівнях (Розділ II-III Документу); впровадження механізмів здійснення зовнішньої економічної політики, що, окрім іншого, передбачали практичне забезпечення європейської економічної інтеграції Кабінетом Міністрів України (КМУ) під егідою Президента України, а також — контроль та нагляд за економіко-інтегративною міжнародною діяльністю України на інституційному рівні Міністерством закордонних справ України

(МЗС) та центральними органами виконавчої влади (ЦОВВ) відповідно положень Конституції України та законів України (Розділ IV Документу). Даний документ зберігав чинність протягом 1993-2010 рр., після чого втратив останню синхронно із прийняттям Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI від 01.07.2010 р. (поточна ред. від 31.03.2023 р.), ключові положення котрого відносно стандартів україно-європейської економічної інтеграції означуватимемо у п. 2.1 Розділу II даного дисертаційного дослідження.

Логічним продовженням економічного євроінтеграційного руху України на шляху до формування тісних фінансово-економічних зв'язків із ЄС, зокрема, у галузі торгівлі, безпеки та антикорупційного співробітництва, стало укладення Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами № 998_012 від 14.06.1994 р. (заключна ред. від 01.09.2017 р.) [8]. Декларація наміру про укладення даного нормативно-правового акту містилася у Постанові Верховної Ради України № 3360-XII від 1993 р., ключові положення котрої зазначені абзацом вище. Положення даної Угоди з точки зору економіко-інтегративного потенціалу співробітництва із ЄС за часів незалежності України є другими за масштабністю після Угоди про асоціацію з ЄС (примітно, що положення Угоди про партнерство та співробітництво повністю або частково зберігали чинність до повноцінного набрання законної сили приписів Угоди про асоціацію з ЄС від 01.09.2017 р.). Ключові положення Документу та публічно-управлінський вимір їхньої реалізації в процесі вітчизняного євроінтеграційного економічного державотворення відображено нижче.

Перша конкретизована згадка про політику економічного співробітництва та економічного зближення між Україною та ЄС як стратегічними політичними партнерами містилася у ст. 6 Розділу II Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами № 998_012 від 14.06.1994 р. (заключна ред. від 01.09.2017 р., далі – Угода про партнерство та співробітництво 1994 р.), де зазначалося, що

політичний діалог між сторонами базується, зокрема але не виключно, на підставі глобального економічного зближення, що може бути досягнуте крізь призму реалізації положень зазначеного двостороннього договірного зобов'язання.

Предметно-практичні положення та стандарти економічного співробітництва між Україною та ЄС відповідно до Угоди про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами № 998_012 від 14.06.1994 р. (заключна ред. від 01.09.2017 р.) зазначалися у Розділі VII даного Документу під назвою «Економічне співробітництво» (ст. 52-79 Угоди). Тут, зокрема, стандартизувалися особливості промислового співробітництва між Україною та ЄС; формування належного інвестиційного клімату між сторонами — зокрема, обов'язок України щодо підтримання належного рівня інвестиційної привабливості перед країнами-членами ЄС шляхом використання відповідних інвестиційних механізмів (стабільність нормативно-правової бази в галузі підприємництва, обмін адміністративно-практичною та легіслативною практикою в галузі інвестиційного захисту, інформаційний обмін відносно гіпотетичних об'єктів іноземного інвестування в Україні — як-от ярмарки, торговельні виставки та тижні тематичної торгівлі тощо); особливості науково-технічного, освітнього співробітництва між Україною та ЄС; кооперація у галузі сільськогосподарського та агропромислового секторів (АПК) між Україною та ЄС; енергетичне співробітництво між Україною та ЄС та поступова інтеграція України до європейського енергетичного простору; взаємодія у галузі охорони навколишнього природного середовища (НПС) та дотримання екологічних стандартів природозбереження та природоохорони; антикорупційне співробітництво (протидія відмиванню грошей та детінізація фінансових послуг); соціально-галузеве та туристичне співробітництво; інформаційне та статистичне співробітництво; митне та загальноекономічне співробітництво тощо. Більш предметно розглянемо кожен із вищезазначених нормативно-

правових імперативів економічної інтеграції України та ЄС крізь призму ретроспективної реалізації вітчизняним апаратом публічного управління.

Так, стандарти промислового співробітництва між Україною та ЄС регламентувалися ст. 53 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. Відповідно диспозиції останньої, між сторонами передбачався технологічний обмін та обмін розробками (ноу-хау), забезпечення управлінського вдосконалення та військово-промислові конверсії із опцією обміну останніми.

Відповідальність за реалізацію зазначених проєктів в Україні було покладено на Міністерство освіти і науки України (наука та техніка), Державне космічне агентство України (наука та техніка), Міністерство юстиції України та Міністерство внутрішніх справ України (управлінське : державно-управлінське та державно-владне вдосконалення), Міністерство оборони України (військово-промислова конверсія — обмін мілітаризованими розробками та досвідом військового управління). Нормативною базою публічно-управлінського впровадження зазначених категорій економічного співробітництва із ЄС стала відповідна національна юридична рамка — переважно Закон України «Про державну службу» № 889-VIII від 1993 р., адже профільне регулювання діяльності зазначених інституцій відповідними постановами КМУ (Положення) знайшло своє відображення у 2014-2015 рр. (після підписання політичної та економічної частин Угоди про асоціацію з ЄС).

Відповідно до ст. 54 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р., захист інвестицій в Україні передбачав пошук можливостей реалізації інвестиційних розробок та інвестиційних проєктів (внутрішніх та іноземних) за допомогою забезпечення відкритого руху капіталів та опціонального інвестиційного розповсюдження (стимулювання інвестиційної діяльності). Зазначеними методами, зокрема, пропонувалося розширити спектр інвестиційного співробітництва «Україна-ЄС» у форматах нормативно-правового та інституційного забезпечення останніх.

Інституційно-управлінський механізм забезпечення інвестиційної привабливості в реаліях публічно-управлінської доктрини, однак, залишався

фактично без відповідної профільної регуляції та інституційного впорядкування до прийняття Постанови КМУ № 356 від 17.05.2010 р. Про державне агентство з інвестицій та розвитку. Станом на сьогодні дана Постанова КМУ чинна у редакції від 13.09.2011 р., а Державне агентство з інвестицій та розвитку залишається де-факто органом, що здійснює нормування інвестиційного клімату в Україні.

У ст. 58 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. було встановлено презумпцію науково-технічної взаємодії між Україною та ЄС. Останнє, зокрема, виражалося у науково-дослідницькому та техніко-інформаційному обміні, спільній діяльності у галузі науки і техніки, професійній підготовці та програмах мобільності для науковців та дослідників сторін-підписантів Угоди. Диспозиція статті також передбачала опцію запровадження будь-якої із форм науково-технічного співробітництва між Україною та ЄС, що не виходитиме із рамок договірного поля Угоди та забезпечуватиме розвиткові інтереси сторін у галузі науки і техніки загалом.

Інтеграторами подібних проєктів у вітчизняному публічно-управлінському просторі було визначено інституції, прямо дотичні до сфери освіти і науки, технічного розвитку та розвитку сфери : безпосередньо Міністерство освіти і науки України, а також профільні комітети, як-от Державний комітет з питань науково-технічного та інноваційного розвитку та Державний комітет інформатизації України (у підсумку були ліквідовані в процесі створення Держаного комітету України з питань науки, інновацій та інформатизації від 2010 р.).

Аспект кооперації у галузі сільськогосподарського та агропромислового секторів (АПК) між Україною та ЄС визначався ст. 60 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. Метою співробітництва на легіслативному рівні було визначено сільськогосподарські та аграрні реформи, перебудова та модернізація процесів сільськогосподарського виробництва (екологічна складова та питання охорони навколишнього природного середовища — НПС в процесі відповідних виробничих процесів) та ін. Крім цього, тут-таки

декларувалася орієнтація сторін на посилення харчової та продовольчої безпеки у Європі та світі, а також — акцентуація України на поступове наближення до технічних стандартів та правил, встановлених ЄС щодо сільськогосподарських харчових продуктів на рівні санітарних та фітосанітарних заходів збереження безпеки останніх.

На рівні інституційного (публічно-управлінського) формату забезпечення даних положень сільськогосподарської економічної інтеграції України та ЄС, відповідальним органом в Україні було визначено Міністерство економіки України, в той час як профільне регулювання сільськогосподарської та агропомислової діяльності на інституційному рівні не запроваджувалося (правова підстава — Постанова КМУ № 322 від 20.11.1991 р. Про затвердження Положення про Міністерство економіки України) [9]. У дійсності, крізь призму державно-управлінської теорії та доктрини даний підхід можна розглядати як фактор балансування економічного елементу сільського господарства у системі національного виробничого комплексу України. Опісля зазначені підходи на рівні інституційного забезпечення реалізовувалися Міністерством аграрної політики (до 2010 р.), Міністерством аграрної політики та продовольства України (від 2010 р.).

Стандарти енергетичної взаємодії між Україною та ЄС та поступова інтеграція України до європейського енергетичного простору, водночас, було визначено ст. 61 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. Зокрема, конотаційна диспозиція даної статті наголошувала на наближенні України до ринково-економічних стандартів енергетичного сектору ЄС, зокрема, створення передумов безпечного споживання електроенергії для навколишнього природного середовища (НПС) та населення водночас.

Окрім того, ст. 61 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. регламентувалося завдання України щодо диверсифікації постачальників енергетичних послуг (демонополізації енергетичного ринку), встановлення регулятивно-управлінських стандартів енергетичної галузі за ринково-економічним виміром та задачі щодо модернізації енергетичної інфраструктури

за принципом підвищення економічної ефективності та енергетичної ефективності енергоспоживання.

Протягом 1992-1997 рр. відповідальною за впровадження даних наративів на рівні публічного управління інституцією було Міністерство енергетики та електрифікації України, від 1997 р. — Міністерство енергетики України (станом на 2024 р., після численних видозмін цільового призначення інституційного забезпечення енергетичної галузі та перейменування державних органів профільної юрисдикції у Міністерство палива та енергетики України, Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, Міністерство енергетики та захисту довкілля України, управління енергетичним сектором, згідно Постанови КМУ № 507 від 17.06.2020 р. Про затвердження Положення про Міністерство енергетики України [10], знову-таки належить до сфери відання Міністерства енергетики України).

Контраверсійним питанням інституційного забезпечення функціонування енергетичного сектору в умовах становлення державності, водночас, можна вважати утворення Національної енергетичної компанії «Укренерго» (НЕК «Укренерго») від 15.04.1998 р. шляхом зміни форми афіліативної власності компанії із державного підприємства (ДП) на приватне акціонерне товариство (ПрАТ), 100% акцій котрого належить державі та управляється профільним органом енергетичної регуляції (наразі – Міністерство енергетики України) [11]. Подібна ситуація створювала прецедент дублювання повноважень енергетичного управління та монополізації енергетичного сектору в Україні на противагу положенням ст. 61 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р., створивши прецедент для подальшого переведення паливно-енергетичної сфери у приватний комплекс [12]. Детальніше означимо дане проблемне питання у п. 3.2 Розділу ІІІ даної дисертації.

Надалі пропонуємо розглянути ретроспективний контекст вітчизняної публічно-управлінської реалізації такого конструкту, як взаємодія у галузі охорони навколишнього природного середовища (НПС) та дотримання екологічних стандартів природозбереження та природоохорони, генерованої ст.

63 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. Відповідно положень останньої, природоохоронна кооперація України та ЄС охоплювала моніторинг рівнів забруднення НПС та атмосферного повітря, стан локально-регіонального та транскордонного рівнів забруднення НПС та атмосферного повітря (зокрема, на україно-європейських територіях кордонів), встановлення та підтримання показників якості води та ін. Методологічним основами упровадження такого виду співробітництва у п. 3 ст. 63 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. визначалося спільне планування, спільні дослідження у галузі НПС, довкілля та атмосфери, а також – стратегічне планування взаємодії з метою протидії глобальним кліматичним проблемам та досягнення сталих показників розвиткового планування у зазначеній галузі.

Відповідальними за реалізацію стандартів україно-європейського екологічного співробітництва органами державно-владної юрисдикції було першочергово визначено Міністерство охорони навколишнього природного середовища України (1991-1995 р.). В подальшому дані повноваження перекладалися на Міністерство охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України (від 1995 р. до 2000 р.), Міністерство екології та природних ресурсів України (від 2010 р. до 2019 р.), Міністерство енергетики та захисту довкілля (від 2019 р. до 2020 р.), Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів (від 2020 р. – дотепер).

Водночас, питання реалізаційного публічно-управлінського забезпечення функціонування антикорупційного співробітництва (протидії відмиванню грошей та детінізації фінансових послуг) декларувалося ст. 67-69 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. Зокрема, у ст. 67 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. декларувалася необхідність детінізації банківських послуг в Україні відповідно стандартів ЄС та залучення фінансово-фіскальних інституційно-нормативних практик Союзу у вітчизняний фінансово-бюджетний сектор. В свою чергу, ст. 68 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. визначила необхідність запровадження дієвих та транспарентних способів протидії використання національної фінансової

системи України в процесі відмивання (легалізації) доходів, одержаних злочинним шляхом, за стандартами та типологічними основами ЄС (орієнтаційним рамковим наративом протидії відмиванню злочинно одержаних фінансових активів для України було визначено діяльність чинної на той час Цільову групу з фінансових питань (ЦГФП) транснаціональної юрисдикції, надалі — Група з розробки фінансових заходів з боротьби з відмиванням грошей FATF). Статтею 69 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. декларувалося нормування міжнародної технічної допомоги, отримуваної Україною в рамках економічного співробітництва із ЄС на етапі становлення валютно-грошової, грошово-кредитної системи та розбудови вітчизняної євроорієнтованої валютної орієнтації.

Компетенційна парадигма реалізаційного виконання означених положень кластеру антикорупційної взаємодії між Україною та ЄС відповідно до ст. 67-69 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. на початковому етапі державотворення залишалася за Національним банком України (НБУ). Уже після розширення предметної основи Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. шляхом підписання політичної та економічної частин Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) особливості реалізації національних програм протидії корупції та корупціогенним ризикам сконцентрувалися у діяльності профільних органів — Національного антикорупційного бюро України (НАБУ), Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК), Державного бюро розслідувань (ДБР), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (САП) та ін [13, с. 102-103]. Детальніше розглядатимемо діяльність зазначених інституцій у п. 2.2 Розділу ІІ та п. 3.2, 3.3. Розділу ІІІ даного дисертаційного дослідження.

Водночас, концептуальні засади соціально-галузевого та туристичного співробітництва між Україною та ЄС за ст. 71-72 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. передбачали синхронне покращення сфери зайнятості населення та економічного добробуту останнього та сегментацію процесу отримання доходів державним бюджетом України від туристичної діяльності.

Налагодження умов праці та процесу заохочення до праці в Україні за стандартами ЄС концептуалізувалося шляхом використання підходів стимуляційної соціальної політики та оптимізацію соціально-ринкової економічної перебудови України за допомогою використання теорії «менеджменту безробіття», тобто створення гнучких робочих місць із репрезентативним для зайнятої особи та державного бюджету України форматом дохідності (ст. 71 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р.). Одночасно з цим, аспекти розбудови туристичної бази в Україні пропорційно стандартам аналогічної галузі в ЄС (сприяння туристичному розвитку, стимулювання інформаційно-туристичних потоків, налагодження україно-європейської туристичної діяльності) регламентувалися ст. 72 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р.

Інтеграційний складник виконання зазначених положень в галузі соціальної політики був віднесений до відання профільних публічно-управлінських інституцій України – Міністерства праці та соціальної політики України (від 1997 р. до 2010 р.) та Міністерства соціальної політики України (від 2010 р. дотепер). Примітно, що реалізацію положень ст. 71 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. в Україні інституційно почали впроваджувати після вирішення питань валютно-бюджетної політики та переходу до національної грошової одиниці – гривні у 1996 р. Водночас, забезпечення аспектів туристичного співробітництва між Україною та ЄС на інституційно-управлінському рівні було покладено на Міністерство культури і туризму України (від 2005 р. до 2010 р.) та Міністерство культури України (від 2010 р. до 2020 р.) пропорційно положенням ст. 72 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. (наразі зазначені стандарти туристичної україно-європейської взаємодії реалізуються Державним агентством розвитку туризму України, створеним наприкінці 2019 р. та координованим Міністерством інфраструктури України).

Реалізація інформаційного та статистичного співробітництва між Україною та ЄС регламентувалася у ст. 74 та ст. 77 Угоди про партнерство та

співробітництво 1994 р. Відповідно до ст. 74 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р., між сторонами встановлювалася рамкова взаємодія на рівні обробки інформації та, зокрема, демократичного висвітлення обставин об'єктивної дійсності засобами масової інформації (ЗМІ) в Україні за прикладом країн ЄС – в першу чергу, із метою належного взаємного інформаційно-політичного та інформаційно-соціального обміну між Україною та ЄС та формування опції обопільного отримання актуальної інформації про Україну та ЄС у світі. В той же час, у ст. 77 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. встановлювалася презумпції взаємодії між сторонами на рівні статистичного обміну, котра, окрім іншого, передбачала надання системних матеріалів Україною щодо, зокрема, функціонування державних інституцій задля їхнього опрацювання, моніторингу та перевірки відповідними наглядовими інституціями ЄС.

Вищезазначена конотація детермінувала подальший економічно-реформаційний та приватно-підприємницький розвиток ринкової економіки в Україні, спрямованої на забезпечення економічних прав, свобод та інтересів громадянина пропорційно загальновизнаним стандартам демократичного суспільства. В рамках процесу україно-європейського статистичного обміну, згідно зі ст. 77 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р., також передбачалася трансформація вітчизняної статистичної системи пропорційно методології європейської стандартизації та класифікації, а також – надання макро- та мікроекономічних даних з метою розробки дорожніх карт економічних реформ в Україні із їхньою поетапною координацією ЄС.

Інституційно-виконавча відповідальність за впровадження стандартів інформаційного співробітництва між Україною та ЄС пропорційно положенням Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. генерувалася діяльністю Міністерства інформації (від 1996 р. до 1999 р.), Державним комітетом інформаційної політики України (від 1999 р. до 2000 р.), Державним комітетом інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України (від 2000 р. до 2003 р.), Державним комітетом телебачення і радіомовлення України (в

подальшому дані повноваження реалізовувалися Міністерством інформаційної політики України (від 2015 р. до 2019 р.) та Міністерством культури та інформаційної політики України (від 2019 р.). Публічно-управлінське спрямування аспектів статистичної взаємодії між Україною та ЄС відповідно Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р., в свою чергу, входило до компетенції Державного комітету статистики України (до 2010 р.) та Державної служби статистики України (від 2010 р.).

Заключною кластерною категорією, що передбачала україно-європейську взаємодію у галузі економіко-інтегративної складової кооперації, доцільно визнати митне та загальноекономічне співробітництво. Останні декларовані у ст. 76 та ст. 78 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р.

Так, митне співробітництво між Україною та ЄС, згідно ст. 76 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р., мало передбачати синхронний обмін інформацією між сторонами, методологічне удосконалення робочих процесів, синхронне адміністрування транзитних систем України та ЄС, а також — добросовісний моніторинг товарів, що транспортуються через державний кордон України до ЄС та у зворотному напрямку. В той час як загальноекономічне співробітництво, відповідно до ст. 78 Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р., мало на меті поглиблення україно-європейських економічних зв’язків шляхом об’єднання макроекономічних та ринково-економічних стандартів фінансово-бюджетного забезпечення (із використанням економічних досліджень, економічних ноу-хау та технічних/експертно-консультативних висновків від фахівців із ЄС в процесі реалізації Україною економіко-реформаційних завдань).

Компетенцію щодо реалізації політики митного співробітництва між Україною та ЄС було першочергово покладено на Державну митну службу (від 1996 р. до 2012 р.; від 2014 р. до 2019 р.; від 2019 р. дотепер), Міністерство доходів і зборів України (від 2012 р. до 2014 р.) [14].

В той же час, реалізація політики загальноекономічного співробітництва між Україною та ЄС декларувалася інституційно-виконавчим зобов’язанням

Міністерства економіки України (від 1991 р. до 2001 р.; від 2005 р. до 2010 р.; від 2021 р. дотепер), Міністерство економіки та з питань європейської інтеграції України (від 2002 р. до 2005 р.), Міністерство економічного розвитку і торгівлі України (від 2010 р. до 2019 р.), Міністерство розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства України (від 2019 р. до 2021 р.).

Проаналізовані системні публічно-управлінські та юридично-технічні категоріальні складові генезису економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі дозволили дійти наступних проміжних умовиводів.

Першочергово зауважимо, що аспекти розбудови євроінтеграційного економічного поступу до ЄС вітчизняним публічно-управлінським апаратом знаходилися у нерозривному зв'язку із міжгалузевим міжнародним співробітництвом. Так, Угода про партнерство та співробітництво 1994 р. встановлювала стандарти економічної взаємодії на рівні ст. 52-79 Розділу VII даного Документу («Економічне співробітництво»). Окрім означеного нормативно-правового акту (ключового у системі євроінтеграційних перепрофілювань національної економіки України), в Україні діяла юридична база, що координувала питання реалізації, зокрема, економічного складника Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. на рівні декларативності стандартів державного управління – Постанова Верховної Ради України № 3360-XII від 02.07.1993 р. Про Основні напрями зовнішньої політики України (заключна ред. від 20.07.2010 р.), Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI від 01.07.2010 р. (поточна ред. від 31.03.2023 р.) та ін. акти правотворчості.

По-друге, економічна інтеграція України із ЄС та її генераційні витоки у незалежній вітчизняній парадигмі державного управління, відповідно ст. 52-79 Розділу VII Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р. мала розгалужену аспектність аплікації та, зокрема але не виключно, розповсюджувалася на такі сфери управлінсько-адміністративної діяльності держави, як інвестиції, науково-технічне співробітництво, взаємодія у галузі

сільськогосподарського виробництва та АПК, енергетичне, соціально-галузеве, митне, загальноекономічне співробітництво та ін. форми економічно індукованої взаємовигідної кооперації.

По-третє, генезис економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі, що насамперед складається із реалізації вітчизняним апаратом державного управління приписів та договірних основ економічної взаємодії за Угодою про партнерство та співробітництво 1994 р., в подальшому набув контекстуального розширення у економічній частині Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що виступає сегментарним предметно-об'єктним конструктом даного дисертаційного дослідження.

1.2. Понятійно-категоріальний апарат економічної інтеграції України до ЄС у контексті владно-інституційних процесів та положень Угоди про асоціацію

Аспекти інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС крізь призму доктрини державного управління та публічно-адміністративного реалізаційної парадигми потребують комплексного огляду оригінаційної типології завдань, що визначаються Угодою про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) та підлягають реалізації системою вітчизняних органів управлінської юрисдикції на рівні органів місцевого самоврядування, органів державної влади та регуляції загальнодержавного значення.

Виходячи із невідворотності стратегічного зовнішньополітичного вектора України щодо європейської та євроатлантичної інтеграційної сегментації, дослідження понятійно-категоріального апарату аспектів економічної інтеграції України до ЄС відповідно Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) набуває особливого рівня актуальності. Пропонуємо розподілити даний процес на три типологічні однорідні кластери –

– аналіз теоретико-доктринальних дискурсних поглядів на проблеми економічної євроінтеграції України до ЄС відповідно положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) із урахуванням публічно-управлінського механізму реалізації (виконання) даного процесу; опрацювання безпосередніх понятійно-категоріальних стандартів економічної інтеграції України до ЄС крізь призму Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) з точки зору їхнього дефініціювання та потенційно-реальної реалізації апаратом публічного управління; дослідження кореляційного взаємозв'язку між категоріальними дефініціями економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) та наявними респонсивними нормативними відповідниками у національному законодавстві України, що визначають роль та місце публічного управління у реалізації євроінтеграційного та євроатлантичного курсів.

Нижче проведемо комплексний огляд зазначених конструктів економічної інтеграції України із ЄС із використанням профільної державно-управлінської типологічної термінології (на відміну від п. 1.1 Розділу І даного дисертаційного дослідження, зосередимо увагу виключно на апараті понять вітчизняної економічної інтеграції із ЄС, а не економічної інтеграції як феноменологічного державно-управлінського та квазіполітичного факту).

Теоретичний огляд понять та категорій економічної інтеграції України до ЄС згідно економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) та аналіз сегментованої ролі апарату публічного управління у реалізації даного кластеру загальнодержавного розвитку в Україні, на жаль, є відносно дослідженим як на рівні вітчизняного, так і на рівні закордонного доктринального-дослідницького апарату.

Серед вітчизняного дослідницького сегменту економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС найбільш затребуваним, на наш погляд, є дослідження О. Бетлій та ін. під назвою «Економічна складова Угоди про асоціацію між

Україною та ЄС : наслідки для бізнесу, населення та державного управління» від 2014 р [15, с. 13-14].

У даній монографічній праці колектив авторів надає тлумачення таким термінам, як «Угода про асоціацію між Україною та ЄС», «українська економічна євроінтеграція», «економічні ефекти Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», «торговельно-економічні аспекти Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», «державно-управлінське врегулювання євроінтеграційних фінансових послуг», «публічно-управлінське спрямування зайнятості, соціальної політики та соціальної рівності за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС» та ін. Кожну із зазначених дефініцій оглянемо детальніше пропорційно стандартам науки державного управління.

На переконання О. Бетлій та ін., поняття «Угода про асоціацію між Україною та ЄС» потребує розгляду у трьох концептуальних напрямках — політичному, економічному та державно-управлінському.

Політична категорія терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС» є пакетом домовленостей між Україною та ЄС щодо співробітництва у галузі політичного діалогу, безпеки та різних економічних елементів — торгівлі, сільськогосподарського виробництва, юстиції, інтелектуальної власності, науково-технічного співробітництва та ін., що певним чином спрямовується та координується вітчизняним апаратом публічного управління [15, с. 13].

Економічне розуміння терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС» доцільно розглядати як керований апаратом публічного управління процес економічного зближення України із економічною системою ЄС із використанням механізмів економічно-ліберального співробітництва, що передбачає спрощений товарообмін в рамках функціонування повної та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ), вільний обмін капіталом та послугами на транскордонному рівні, систематизація виробничо-комерційної діяльності відповідно до інтернаціональних світових практик економічної інтеграції [15, с. 13].

Державно-управлінське теоретизування терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС» концентрується на проведенні та застосуванні апаратом публічного управління заходів, способів, методів та механізмів регулювання питань впровадження політичного та економічного складників Угоди про асоціацію між Україною та ЄС пропорційно її політичній (Преамбула, Стаття 1, Розділ I «Загальні принципи», Розділ II «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» та Розділ VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» та економічній (Розділ III «Юстиція, свобода та безпека», Розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво» та Розділ VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством») частинам, що сукупно встановлюють комплексний та єдиноначальний характер даної міжнародно-правової Угоди [15, с. 14].

Таким чином, можна говорити про системне поєднання різнокластерних засадах реалізації та виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС з точки зору її інституційного забезпечення. Виходячи із монографічного позиціювання О. Бетлій, політичні, економічні та державно-управлінські особливості екзистенційного наближення України до, зокрема але не виключно, відкритих європейських ринків фінансово-економічної стабільності, вільного україно-європейського обігу товарів та послуг на взаємовигідних економічних умовах (пільгові мита або відсутність останніх протягом встановлених партикулярними угодами періодів) детерміновані необхідністю забезпечення економічного розвитку України на етапі та в процесі геополітичної інтеграції із західноєвропейським демократичним ринково-економічним простором, де політична та економічна частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС виступають юридичними механізмами забезпечення (нормування) даного процесу.

Різницю та взаємозв'язок між політичним, економічним та державно-управлінським дефініціюванням терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС» наведено у табл. 1.1 даного дисертаційного дослідження.

Табл. 1.1.

Політичне, економічне та державно-управлінське розуміння терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС»

Дефініція	**Доктринально-дискурсне розуміння дефініції пропорційно завданням та функціям Угоди про асоціацію між Україною та ЄС**
Політичне розуміння терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС»	Визначені державою на договірному рівні нормативи співробітництва у галузі політичного діалогу, безпеки та різних економічних елементів — торгівлі, сільськогосподарського виробництва, юстиції, інтелектуальної власності, науково-технічного співробітництва та ін. Обопільне договірне зобов'язання між сторонами щодо виконання та реалізації положень політичної та економічної частин Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Встановлення прямого органічного взаємозв'язку між політичною та економічною частиною Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), де змістом виступає політична взаємодія між Україною та ЄС, а формою — економічні стандарти кооперації між Україною та ЄС в даній галузі, декларовані економічною частиною Угоди про асоціацію з ЄС.
Економічне розуміння терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС»	Керований державою процес економічного зближення України із економічною системою ЄС із використанням механізмів економічно-ліберального співробітництва, що передбачає спрощений товарообмін в рамках функціонування повної та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ), вільний обмін капіталом та послугами на транскордонному рівні, систематизація виробничо-комерційної діяльності відповідно до інтернаціональних світових практик економічної інтеграції. Зв'язок із політичним аспектом розуміння терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС» у використанні механізмів політичного діалогу задля упровадження вищезазначених заходів економічної взаємодії формату «Україна-ЄС».
Державно-управлінське розуміння терміну «Угода про асоціацію між Україною та ЄС»	Забезпечення виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС відповідно політичній (Преамбула, Ст. 1, Розділи I «Загальні принципи», «Політичний діалог та реформи, політична асоціація, співробітництво та конвергенція у сфері зовнішньої та безпекової політики» та VII «Інституційні, загальні та прикінцеві положення» та економічній (Розділи III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», «Економічне та галузеве співробітництво», VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством») частинам, що детермінують єдиноначальність даної міжнародно-правової Угоди.

Джерело : складено автором на основі [15]

Затребувані науково-дискурсні підходи до розуміння термінів-дефініцій, пов'язаних із економічною інтеграцією України до ЄС відповідно Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, на нашу думку, також були запропоновані В. Савченком.

Останній надає теоретичне визначення таким термінам, як «економіка Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», «економічна стандартизація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», «митно-тарифне забезпечення реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС», «стимулювання економічної конкуренції за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС» та ін. Примітно, що у кожному із даних визначень фігурує апарат публічного управління як чинник реалізації стандартів економічного співробітництва між Україною та ЄС, задекларованого нормативно. Розглянемо кожну із вищенаведених дефініцій більш прицільно.

На думку В. Савченка [16, с. 24-25] поняття «економіка Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» необхідно розглядати у якості комплексної надбудови, що передбачає врахування якісних та, де можливо, кількісних імовірних та прогнозованих показників фінансової дохідності сторін (як України, так і ЄС) від мультифакторного політичного та державно-управлінського співробітництва на трансдержавних засадах. Поглиблена економічна взаємодія між Україною та ЄС, згідно позиції В. Савченка [16, с. 25], виходить із завдань та функцій, встановлених Розділами III-VI Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та включає такі складники, як антикорупційна та антизлочинна політика, формування політики взаємодії у галузі торгівлі, енергетичне, макроекономічне та державно-фінансове співробітництво, а також – взаємодія у галузі запобігання та протидії корупції, що визначена системним елементом інтеграційно-предметного наближення України до європейського демократичного простору на рівні рекомендаційного забезпечення профільних інституцій ЄС (Єврокомісії, Європарламенту та ін.).

Як бачимо, вищезазначена наукова позиція концентрується на створенні поєднаної взаємозалежності між політикою, економікою та державним управлінням як чинниками реалізаційного виконання положень економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Як і у випадку із раніше означеною доктринальною концепцією О. Бетлій та ін., зазначена позиція дозволяє говорити про системну роль національної економіки України та

спільної економіки формату «Україна-ЄС» (обопільна фінансово-бюджетна дохідність від співробітництва) у розширенні міжнародної взаємодії держав-підписантів, що обов'язково спрямовується та координується на рівні локально-інституційного забезпечення (публічно-управлінським апаратом України та ЄС відповідно).

Термін «економічна стандартизація Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» у дослідженні В. Савченка [16, с. 25] розглянутий із позиції єдності економіко-фінансових механізмів стимулювання обопільного співробітництва між Україною та ЄС як сторонами-підписантами та сторонами-виконавцями положень економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Пристосовно до положень економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), економічна стандартизація у зазначеному дослідженні розглядається як єдність національних правових баз держав (в Україні – профільного «економічного законодавства» у сфері юстиції, безпеки, торгівлі, фінансової сфери та галузі антикорупційної політики відповідно) та сумісних проєктів у галузі економічного розвитку, як-от, наприклад, створення та запровадження повної та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ) між Україною та ЄС від 01.01.2016 р. Реалізаційні складники даного процесу, знову-таки, передбачають взаємну імплементаційно-координаційну діяльність органів публічного управління.

Понятійно-категоріальне значення терміну «митно-тарифне забезпечення реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» окреслюється В. Савченком [16, с. 25-26] з позиції діяльності вітчизняної митниці та її взаємодії із митницями країн-членів ЄС, а також – з позиції структурування тарифів митної політики органами управління ЄС (Єврокомісією, Європарламентом, Радою Європи) за принципом пільгової відпускної регуляції та знижених ставок митного оформлення на певні періоди. Автор відмічає нерівномірність та нерівнозначність статусу та амортизаційних резервів вітчизняної та

європейської економік, додаючи, що даний факт спровокував «демократичну» економічну регуляцію від ЄС до питання економічної євроінтеграції України.

Водночас, термін «митно-тарифне забезпечення реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» розглядається у зазначеному дослідженні крізь призму проблем діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування на муніципальному та загальнодержавному рівнях (де-факто – – органів публічного управління), що має наслідком неспроможність національної економіки відповісти на виклики торговельних відносин із ЄС. У даному значенні така публічно-управлінська проблематика знаходить свій прояв у неможливості стимулювати національного виробника на експорт товарів до ЄС із відповідністю стандартам сертифікації, маркування та продовольчої безпеки, що формує прецедент односторонності ПВЗВТ із можливістю отримання Україною відповідної продукції із ЄС (імпорт), проте неможливістю наповнення державного бюджету шляхом експропріації власного виробництва на ринки ЄС. Митно-тарифна складова у даному випадку аспектується В. Савченком [16, с. 26] радше у якості інструменту компенсації ЄС національних відсутностей фінансової демократизації, що ідеологічно мали б упроваджуватися органами публічно-управлінського профілю.

Термінологічне розуміння та понятійна природа дефініції «стимулювання економічної конкуренції за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС» вищеокресленій праці В. Савченка [16, с. 27-28] подається до розгляду за типологічним конструктом координації ЄС економічного розвитку України як локально (підвищення рівня виробничого потенціалу та виробничих можливостей національних юридичних осіб/представників сільськогосподарського комплексу та АПК), так і генерально (стандартизація економічно індукованого виробництва в Україні відповідно і пропорційно мірилам виробничих процесів та економічної амортизаційності країн-членів ЄС).

Власне, на переконання автора, процес економічної конкуренції спрямовується завдяки положенням Розділу IV Угоди про асоціацію між

Україною та ЄС (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею), де перед Україною встановлюється рамкова карта необхідних інституційних видозмін, прийнятних до упровадження вітчизняним апаратом публічного управління. Серед них — наближення вітчизняного виробництва до європейських ринків за допомогою нормативно-правової роботи, погодженої вітчизняними інституціями державного управління. Як приклад у дослідженні наведено схвалення заходів щодо імплементації Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС «Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею» Кабінетом Міністрів України (КМУ) від 18.02.2016 р [16, с. 28].

Надалі пропонуємо здійснити короткий теоретичний огляд дефнітивно-категоріального апарату економічних складників Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р., запропонований дуетом вітчизняних авторів — А. Череп та М. Снісаренком [17, с. 3-6]. Останні, розглядаючи проблематику феномену кооперації України та ЄС на транскордонному міжнародному договірному рівні, надають тлумачення таким термінологічним конструктам зазначеної економічної взаємодії, як «зовнішньоекономічний розвиток за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС», «економічна ринкова взаємодія між Україною та ЄС», «політико-економічне співробітництво між Україною та ЄС» та ін. Зазначені терміни, знову-таки, розглядаються сукупно із наявним у них державно-управлінським (публічно-управлінським) елементом регуляції, спрямування та координації.

Поняття зовнішньоекономічного розвитку за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС у вищезазначеному дослідженні запропоновано розглядати як потенційні можливості виходу на іноземні європейські ринки, реалізацію вітчизняної продукції за програмами експорту товарів та послуг, налагодження товарообігу та товарного обміну відповідної правового режиму повної та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ), декларованою Преамбулою Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та запущеною у функціонування від 01.01.2016 р [17, с. 3-4].

На думку авторів, зовнішньоекономічний розвиток за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС є нерівномірним з точки зору держав-акторів, адже Україна отримала зобов'язання щодо наближення до стандартів торговельної та виробничої діяльності ЄС протягом 10-річного строку (ст. 25 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС – прим. автора), в той час як ЄС фактично не формує аналогічних зобов'язань перед Україною щодо реалізації торговельно-виробничої кооперації, регламентуючи власну участь у даному процесі на рівні матеріально-технічної допомоги на реалізації проєктів економічного зростання в Україні.

Категоріальне розуміння терміну «економічна ринкова взаємодія між Україною та ЄС», згідно позиції авторів, розкривається за сукупністю таких факторів, як усунення технічних торговельних бар'єрів Україною на шляху до повної економічної інтеграції із ЄС (маркування продукції, стандарти виробництва, правила транспортування та ін. пропорційно стандартам Союзу), стандартизація процесів підприємницької діяльності в Україні згідно із аналогічними у ЄС (свобода підприємницької діяльності, державна допомога суб'єктам господарювання, оцінка відповідності матеріально-технічного забезпечення суб'єктів господарювання загальноекономічній стратегії розвитку України за регіонами та ін.), а також – налагодження соціально-трудової політики (стимулювання виробництва та соціальної зайнятості, підвищення якісних та кількісних показників виробництва товарів та послуг, придатних до експорту в ЄС) [17, с. 3-4]. Усі вищезазначені координативи встановлені положеннями економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами).

Поняття політико-економічного співробітництва між Україною та ЄС у зазначеному дослідженні А. Череп та М. Снісаренка концептуалізується за взаємозв'язком між економікою та локальним (публічно-управлінська складова) і генеральним (геополітична складова взаємодії урядово-управлінського апарату України із апаратом управління у ЄС як політико-економічному Союзі та його окремих країнах-членах) спектром кооперації між

підписантами Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), котра є основним детермінатором контекстів міждержавної політико-економічної взаємодії між даними сторонами. Легіслативна складова політико-економічного співробітництва між Україною та ЄС, згідно положень даного дослідження, не має чітко встановлених меж аплікації, проте поєднання законодавчих норм та політико-правових звичаїв створюють прецедент спрямування та координації даного процесу (саміти «Україна-ЄС», плани дій «Україна-ЄС», рамкові та галузеві угоди «Україна-ЄС» тощо) [17, с. 4-5].

Від огляду теоретико-доктринального розуміння поглядів на проблеми економічної євроінтеграції України до ЄС відповідно положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) із урахуванням публічно-управлінського механізму реалізації (виконання) даного процесу пропонуємо перейти до опрацювання безпосередніх понятійно-категоріальних стандартів економічної інтеграції України до ЄС крізь призму Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) з точки зору їхнього дефініціювання та потенційно-реальної реалізації апаратом публічного управління.

Теоретичне розуміння даної проблеми передбачає аналіз термінологічного апарату економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [18]. Нижче здійснимо більш детальний огляд відповідних нормативних конотацій.

У Розділі IV (Торгівля та питання, пов’язані з торгівлею) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) законодавцем надано декілька нормативних визначень, застосовних для даного дисертаційного дослідження.

Наприклад, у ст. 27 Розділу IV Документу мито дефініційовано як платіж, що стосується імпорту або експорту товарів та стягується у якості додаткового податку або додаткового платежу. Подібна нормативна конотація законодавця дозволяє відносити мито до засобу захисту торгівлі, що забезпечує законний

обіг товарів та послуг між Україною та ЄС на транскордонному рівні. Завданням апарату публічного управління України, відтак, можна визначати приведення національного митного законодавства — зокрема, Митного кодексу України № 4495-VI та іншими нормативно-правовими актами (детальніше дані аспекти буде розглянуто у Розділі ІІ даного дисертаційного дослідження).

Корисною для розуміння економічної сутності Документу також є ст. 93 Розділу IV Документу, де визначається понятійний апарат терміну «доступ до ринку». Під останнім розуміється транскордонне надання послуг сторонами, що пов'язане із торгівлею, обігом товарів та сферою використання інформаційно-комунікаційних технологій для передачі відповідних активів співробітництва. Виходячи із вищезазначеної законодавчої позиції, можна відзначити екстериторіальний характер доступу на ринок (відсутність територіального поділу як для України, так і для ЄС), а також необмежений обсяг послуг економічного характеру незалежно від економічних можливостей та економічного потенціалу сторін — зокрема, України як держави, що прагне повноцінної інтеграції із політичним та економічним полем ЄС як союзом держав за спільними інтересами. Доступ до ринків ЄС від України — завдання національного апарату державного (публічного) управління, що визначає на локальному рівні вимоги до стандартів виробництва продукції та діяльності юридичних осіб/товаровиробників із економічним (комерційним) інтересом, тому положення ст. 93 Розділу IV Угоди, на наше переконання, наділені яскраво вираженим прогностичним публічно-управлінським елементом.

У ст. 94 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) надається визначення національного режиму. Для цілей торгівлі та пов'язаних із нею питань, а також — реалізації складників економічної взаємодії України та ЄС, під останнім законодавцем запропоновано розуміти співставність умов реалізації товарів та послуг на території сторін-підписантів Угоди та відповідність міжнародних договірних стандартів економічного співробітництва, встановлених у Розділах III-VI Угоди, локальним законодавчим стандартам (національному режимові), що

застосовується до торговельно-економічних відносин в Україні, окремих країнах Європейського Союзу та на рівні Союзу як цілісного політико-економічного утворення відповідно. Де-факто це означає, що національний режим законодавець ототожнює із рівністю економічних преференцій та відсутністю локально-державного ранжування останніх як Україною, так і ЄС та, окрім цього, неприпустимість ідеологічної та економічно-тарифної принципової відмінності між стандартами співробітництва за національним та договірним режимами. Таким чином, національний економічний режим (режим економічного співробітництва) відповідає режиму договірних економічних зобов'язань, а не навпаки. Зобов'язання щодо забезпечення відповідного національного економічного режиму в Україні, в свою чергу, за аналогічно-правовою типологією покладаються на апарат публічного управління, органи та інституції державної служби локального та загальнодержавного значення (органи державної влади, органи місцевого самоврядування та ін.).

Застосовними до огляду в контексті розуміння економічної сутності Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) вбачаємо положення ст. 124 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), де надано визначення поняттю «нормативно-правове наближення». У контексті співробітництва та взаємодії між Україною та ЄС як сторонами-підписантами Угоди даний конструкт розглянуто як процес інтеграції національного законодавства України до права ЄС, включно із положеннями щодо органічної стандартизації в такому напрямі наявних та майбутніх законодавчих положень. Даний підхід дозволяє, знову-таки, відмічати нерівномірність зобов'язань України та ЄС за Угодою, де перед вітчизняним апаратом публічного управління встановлюється завдання інституційно-правової комплексної інтеграції шляхом скорочення т.зв. «ідеологічної відстані» між національним та європейським урядово-управлінським та реалізаційним потенціалами. В той же час, «нормативно-правове наближення» як феномен та конструктивний елемент виконання (реалізації) економічної частини Угоди, згідно положень ст. 124

Розділу IV Документу, являє собою рамковий стимуляційний наратив взаємодії між Україною та ЄС на міждержавному рівні.

Одночасно з вищезазначеним, потребують наукового аналізу деякі стандарти та положення, викладені у Розділі V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (Економічне та галузеве співробітництво). У даному законодавець надає відокремлені дефініції поняттям енергетичного, макроекономічного, статистичного, податкового, транспортного та ін. видів співробітництва.

Звертаємо увагу на положення ст. 337 Розділу V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), де під енергетичним співробітництвом розуміється взаємодія сторін у галузі енергетично-безпекової сфери, стимулювання національної та міжнародної енергетичної конкуренції, регіонального наближення у сфері енергетики тощо. З точки зору наявності у даному процесі публічно-управлінського елементу реалізації, повинні відзначати потенційну залученість профільних інституцій на кшталт Міністерства енергетики України та ін. (більш детальне позиціювання ролі та місця останніх у системі енергетико-інтегративних економічних ітерацій означимо, знову-таки, у Розділі II даного дисертаційного дослідження).

При цьому, ст. 338 Документу [18] розглядає категорію взаємного енергетичного співробітництва як багаторівневий інструмент інтеграції, що охоплює не лише політичні, а насамперед інституційно-функціональні й регуляторно-інфраструктурні компоненти, спрямовані на трансформацію внутрішньої архітектоніки енергетичної системи України відповідно до принципів acquis ЄС. Відповідна стаття нормативно-правового акту визначає взаємне енергетичне співробітництво як вектор комплексної адаптації стратегічного, аналітичного, технічного й нормативно-правового інструментарію, що охоплює як розроблення і впровадження політик у сфері енергетики, так і створення дієздатних механізмів управління галузевими ризиками та модернізації інфраструктурного середовища.

У цьому контексті обґрунтовано виділяється, по-перше, аналітична складова співробітництва, пов’язана з імплементацією енергетичних стратегій, формуванням достовірної статистики, прогнозуванням сценаріїв розвитку ринку та розвитком інституційної компетенції щодо збору, систематизації й обміну інформацією про енергетичні потоки та баланс. Даний вимір презюмує наявність постійно діючого аналітико-прогностичного механізму державного управління, здатного виявляти ризики дефіциту, спекуляцій або диспропорцій у сфері енергетичної безпеки, з орієнтацією на нормативні шаблони європейського енергоринку. Наявність таких елементів у тексті Угоди засвідчує важливість інституційно підтримуваної інформаційної відкритості та транспарентного регуляторного обігу, що, своєю чергою, формує базис для ефективного управлінського планування в галузі енергетики [38, с. 29].

По-друге, акцент зроблено на створенні механізмів кризового реагування, що має реалізовуватися у дусі солідарності між сторонами. У даному аспекті термін «солідарність» слід тлумачити як узгоджену нормативно-інституційну поведінку під час потенційних або актуальних енергетичних криз, а також як систему оперативного залучення управлінських ресурсів з обох сторін. Таке бачення інтегрує безпековий вимір до структури економічної частини Угоди, що відображає євроцентричну доктрину стратегічної взаємозалежності в сфері енергетики, адаптовану під українське законодавство.

По-третє, простежується наголос на інфраструктурному аспекті взаємодії, який включає модернізацію існуючих потужностей, підвищення їхньої надійності, створення нових об’єктів, інтеграцію електроенергетичної системи України до європейської мережі, а також установлення облікової інфраструктури на зовнішніх кордонах. Даний вектор слід розглядати як сукупність техніко-управлінських і регіонально-інтегративних заходів, що прямо пов’язують державне управління із технічною кооперацією, включаючи транскордонне регулювання, енергетичний суверенітет і екологічну відповідальність. Особливої уваги потребує теза про диверсифікацію джерел та маршрутів постачання, що у перспективі передбачає не лише економічну, а й

геополітичну релевантність у системі протидії залежності від монопольних постачальників.

Нарешті, у межах співробітництва вказано на необхідність розвитку конкурентного, недискримінаційного та прозорого енергетичного ринку, який ґрунтується на європейських стандартах і супроводжується відповідними регуляторними реформами. Ідеться, насамперед, про гармонізацію ринкових механізмів України із Третім енергетичним пакетом ЄС, включаючи уніфікацію правил допуску до інфраструктури, усунення бар'єрів до виходу на ринок нових гравців, розмежування функцій генеруючих, транспортувальних і розподільчих компаній тощо. Сукупно, зазначене свідчить про присутність нормативно-правового елементу реалізації економічної інтеграції, який опосередковується активністю публічного управління в регуляторній площині.

Тобто, ст. 338 Розділу V Документу репрезентує багатофакторну архітектоніку взаємного енергетичного співробітництва, яка передбачає і суб'єктну, і інструментальну, і інфраструктурну, і нормативну взаємозалученість обох сторін.

З урахуванням вищеописаної структурної побудови механізмів енергетичної інтеграції України в рамкову економічну архітектоніку Європейського Союзу (ЄС), вважаємо методологічно виправданим перехід до комплексного аналітичного огляду наступних ключових категоріальних кластерів Документу — зокрема Глави 2 і Глави 3 Розділу V, у яких деталізовано напрямки макроекономічного співробітництва та управління державними фінансами. При цьому енергетичний сегмент, що розглядався у попередніх положеннях, доцільно використовувати як інтеграційну константу, яка репрезентує перехідний місток між інфраструктурною кооперацією та інституційно-фінансовою адаптацією.

Так, положення ст. 343–345 Глави 2 Розділу V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [18] закладають системний базис розуміння концептуальної категорії макроекономічного співробітництва, як інструменту поступового нормативного і практичного

зближення економічних систем Сторін відповідно до принципів ринкової економіки, макроекономічної стабільності, балансування публічних фінансів та забезпечення позитивної динаміки платіжного балансу. Категоріально дана конструкція охоплює такі змістовні елементи: а) формування загальних орієнтирів економічної політики, б) вироблення уніфікованих прогнозних моделей, в) гармонізація стратегій економічного розвитку, та, що найважливіше, г) консолідація економічного мислення у межах парадигми публічного адміністрування, спільної для Сторін.

Водночас, розуміння макроекономіки як категорії в контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) передбачає перехід від дескриптивного трактування показників (зростання ВВП, інфляція, боргова динаміка) до інтегративного бачення її як нормативно-регуляторної практики, що закріплює управлінське середовище для вироблення спільних стратегій, регіональних підходів, уніфікації прогнозних параметрів і розбудови спільного дискурсу економічної відповідальності. Таким чином, макроекономічна частина Угоди функціонує як аналітично-прогностичний інструмент євроінтеграційного процесу, що прямо взаємодіє з інституційно-управлінськими вимірами реалізації Угоди.

Також маємо зазначити, що у тісному кореляційному зв’язку із зазначеним масивом положень перебуває Глава 3 Розділу V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що формує понятійний і процедурний базис управління державними фінансами. Основні категорії, виведені в положеннях ст. 346–348, стосуються розвитку бюджетної політики, удосконалення внутрішнього фінансового контролю, зовнішнього аудиту, боротьби з шахрайством і корупцією, а також гармонізації з міжнародними стандартами INTOSAI, IFAC, IIA тощо. Категорія «управління державними фінансами» в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [18] фактично трансформується із внутрішньо-адміністративної функції у євроінтеграційний компонент

стратегічного управління, що є невід'ємною частиною процесу формування публічної політики в Україні.

Одночасно з цим, системна взаємодія зазначених сегментів — макроекономіки, енергетики та управління публічними фінансами — дозволяє інтерпретувати їх не ізольовано, а у вигляді синергетичної моделі економічної адаптації, що передбачає:

1) синхронізацію управлінських інструментів планування, моніторингу й оцінки ефективності політик на рівні макроекономіки та державних фінансів;

2) операціоналізацію відповідальності секторів публічного управління через фінансову підзвітність, прозорість і орієнтацію на результати;

3) інтеграцію галузевих реформ (зокрема енергетичних) у ширший макроекономічний та бюджетно-контрольний контекст.

Таким чином, вивчення положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) у сфері економічного та галузевого співробітництва свідчить про багаторівневу багатовекторність реалізації її економічної частини, де кожен із зазначених елементів (енергетика – макроекономіка – публічні фінанси) виконує власну функцію, але водночас переплітається із суміжними сегментами через категорії політик, стандартів і принципів управління. Описане підтверджує необхідність трактувати Угоду про асоціацію між Україною та ЄС не лише як договірну базу, а як системну матрицю управлінської євроінтеграції, яка надає публічному управлінню в Україні якісно нову функціональну рамку рамку стратегічного наближення до управлінської логіки ЄС.

Відтак, змістовне осмислення положень ст. 343–348 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) окреслює завершальну частину понятійно-категоріального кластеру даного пункту 1.2. Надалі перейдемо до висновкових суджень і узагальнень ролі апарату публічного управління в інтеграції економічної частини Угоди про асоціацію, які ґрунтуються на проведеному дефініційному та функціональному аналізі

нормативного матеріалу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами).

Отже, трактування понятійно-категоріального апарату владно-інституційного процесу економічної інтеграції України до ЄС відповідно до положень Угоди про асоціацію з ЄС дозволило сформувати наступні проміжні висновки.

В першу чергу, результати аналітичної інтерпретації дефініцій, запропонованих українською науковою спільнотою (зокрема, колективною монографією О. Бетлій та ін. «Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління»), дають підстави розглядати Угоду не лише як правовий документ інтеграційного характеру, але і як багаторівневу категоріальну систему із закріпленими орієнтирами державної політики в економічній сфері. Концепти «українська економічна євроінтеграція», «економічні ефекти Угоди», «державно-управлінське врегулювання євроінтеграційних фінансових послуг» тощо, що детально розглядалися у дослідженні, виступають орієнтирними точками для розуміння місця державного управління у координатах нової моделі публічного адміністрування. Таким чином, економічна частина Угоди позиціонується як предмет осмислення у межах науки державного управління, з відповідним фокусом на реалізаційно-інституційних механізмах та трансформації управлінської культури відповідно до стандартів ЄС.

По-друге, у роботах В. Савченка висловлена доцільна позиція щодо потреби трактувати «економіку Угоди про асоціацію з ЄС» як надбудову, що охоплює не лише фінансово-економічну взаємодію між Україною та ЄС, але й багатоаспектну політико-інституційну взаємозалежність. Продуктивною є й інтерпретація поняття «економічна стандартизація Угоди про асоціацію з ЄС» як єдності нормативного, організаційного, технічного та адміністративного регулювання, яке унеможливлює розрив між правовими засобами реалізації та політичними (зокрема, державно-управлінськими) пріоритетами інтеграційного процесу. Дана концепція доводить, що реалізація положень Угоди в

економічній частині — це не ізольований процес у торгівлі чи інвестиціях, а багатоканальна управлінська система з чіткою залежністю між інтегративними рішеннями та публічною політикою у суміжних сферах. Таким чином, обґрунтовується системна роль національного державного апарату як основного виконавця функцій імплементації положень Угоди в економічному сегменті.

По-третє, аналіз сукупності положень Глав 1–3 Розділу V Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами (ст. 337–348) дозволив системно представити категорії енергетичного співробітництва, макроекономічного партнерства та управління державними фінансами не як автономні частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, а як такі, що інтегративно функціонують у логіці трансформації національного управлінського механізму. Енергетична інтеграція передбачає модернізацію інфраструктури, кризове планування, координацію поставок, водночас формуючи передумови для обміну інформацією, стратегічного прогнозування та розвитку конкурентних ринків. Означені дії, у свою чергу, мають безпосереднє продовження в системі макроекономічного управління, де стратегія, прогноз, оцінка ризиків і координація політик є невіддільними елементами. Управління державними фінансами, зокрема, об’єднує в собі аспекти бюджетного планування, зовнішнього аудиту, внутрішнього фінансового контролю та боротьби з шахрайством, завершуючи триєдину конструкцію економічної інтеграції на управлінському рівні. Таке переплетення сфер дозволяє стверджувати: реалізація економічної частини Угоди відбувається саме через системне управління, яке вимагає від України адаптації не лише формальних норм, а й принципів стратегічної державності, підзвітності та прозорості.

Загалом, на основі розгляду категоріального апарату та нормативного матеріалу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, можемо дійти висновку, що економічна частина останньої функціонує як комплексний регуляторний інструмент модернізації

державного управління. Вона охоплює три ключові вектори: функціонально-галузевий (енергетика), інституційно-структурний (макроекономіка) та адміністративно-контрольний (державні фінанси), кожен з яких розкривається як складова загального процесу інтеграційного адміністрування. Саме у такий спосіб публічне управління виступає не просто як реалізаційний засіб, а як субстанційна основа для трансформації моделі функціонування держави в умовах європейського курсу, обраного українським громадянським суспільством як екзистенційного, єдиноначального та концептуально детермінованого історичними передумовами.

1.3. Державно-управлінська та організаційно-урядова сутність та зміст економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС як елементу інтеграції України до європейського економічного простору

Маємо помітити, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС, укладена 21.03. 2014 р. (економічна частина — 27.06.2014 р., ратифікована Україною 16.09.2014 р.), є одним із ключових міжнародно-правових актів, що не лише визначає стратегічний вектор зовнішньої політики держави, але й детермінує широкомасштабну трансформацію її внутрішньої правової, адміністративної та економічної системи. Внутрішня структура документу передбачає декілька базових розділів, які безпосередньо стосуються економічної інтеграції України до європейського простору. Йдеться, насамперед, про Розділ IV «Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею» (ст. 25–336), Розділ V «Економічне та галузеве співробітництво» (ст. 337–452), Розділ VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» (ст. 453–459), а також Розділ III «Юстиція, свобода та безпека», який, хоч і не належить безпосередньо до «економічного ядра» документа, втім, має вагоме значення в контексті правового супроводу економічних процесів. Зазначені частини разом з іншими положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із

подальшими змінами) становлять комплексну архітектоніку євроінтеграційної моделі, яка розгортається у форматі багаторівневої взаємодії державних, наддержавних та міжсекторальних інституцій [18].

Особливістю економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) є її надзвичайно широке охоплення — вона містить не лише положення про режим торгівлі, захист інвестицій, доступ до ринків чи технічне регулювання, але й охоплює галузі енергетики, транспорту, оподаткування, статистики, макроекономіки, сільського господарства, екології, цифрової трансформації тощо. У цьому контексті виникає нагальна потреба розгляду економічної частини документу не лише з погляду її комерційної складової, але й у межах державно-управлінського виміру, оскільки її імплементація, дотримання та операціоналізація в Україні вимагають інституційного, нормативного та адміністративного переосмислення та реорганізації відповідних державних структур. Таким чином, економічна частина укладеної угоди постає не просто як міжнародний договір у сфері торговельно-економічної взаємодії, а як категоріальний фактор переформатування моделі публічного управління в умовах інтеграції до європейського економічного простору [42, с. 295].

Виходячи із вищезазначеного, центральним дослідницьким запитом у межах даного підпункту є з’ясування того, яким чином економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) впливає на процес оновлення системи публічного управління в Україні, включаючи зміну управлінських функцій, структур, механізмів взаємодії, стратегічного планування та політик. Іншими словами, інтеграційна парадигма Угоди породжує системну потребу в рефлексії над тим, як державні органи України не просто реалізовують положення договору, а адаптують до цього відповідні внутрішні управлінські логіки. Відтак, аналіз змісту економічної частини документу потребує перегляду через призму управлінських категорій: суб’єкти-реалізатори, типологія політик,

адміністративна спроможність, багаторівневе управління, регуляторні механізми, публічна звітність, індикатори ефективності тощо.

Законодавча рамка, що формалізує державну політику в сфері реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), представлена низкою нормативно-правових актів, які слугують базою для впровадження євроінтеграційної моделі державного управління. Говоримо, зокрема, про Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI, де у ст. 11 закріплено положення про пріоритетність курсу на інтеграцію України до Європейського Союзу (ЄС) [19], а також Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII, що деталізує механізми міжнародної економічної взаємодії з урахуванням зобов'язань перед, в тому числі, Європейським Союзом (ЄС) [20]. Імплементаційна логіка викладена у ПКМУ № 1106 від 25.10.2017 р. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [21], яка затверджує перелік заходів щодо виконання Угоди про асоціацію та встановлює відповідальність міністерств і відомств за реалізацію тих чи інших положень.

Окрему увагу варто звернути на Указ Президента України від 26.09.2021 р. № 448/2021, який вводить у дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.07.2021 р. Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України, фіксуючи оновлений підхід до управлінського планування в інтеграційному векторі [22]. У ньому закладено ідею не просто імплементації acquis communautaire, а інституційного зближення моделей управління, з урахуванням специфіки національного контексту. Зрештою, навіть на рівні Основного закону — Конституції України проголошується стратегічна спрямованість держави на інтеграцію до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору (НАТО): відповідні положення містяться у преамбулі (абз. 5), ст. 85 (повноваження Верховної Ради України) та ст. 102 (Президент як гарант стратегічного курсу держави). Сумарно та

контекстуально, зазначені норми утворюють конституційний базис зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної ідентичності України, що, у свою чергу, зумовлює перегляд публічно-управлінських механізмів з урахуванням нових зовнішніх викликів і очікувань.

Тобто в сукупності, економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) має бути предметом не лише міжнародно-правового чи галузево-економічного аналізу, а, передусім, предметом державно-управлінської оцінки, що враховує як формальні зобов'язання, так і практичну здатність інституційної системи України інтегруватися до спільного економічного простору Європейського Союзу (ЄС) на основі відповідності управлінських стандартів, процедур, культури та стратегій.

Розгляд економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС крізь призму державно-управлінської трансформації вимагає глибшого теоретичного осмислення концепту економічної інтеграції як інституційного процесу. Під економічною інтеграцією в даному контексті мається на увазі не лише взаємне відкриття ринків, а перш за все – системна і багатоетапна адаптація внутрішніх економічних, управлінських і правових систем до параметрів інтеграційного середовища, що європейський економічний простір і представляє. Саме тому економічна інтеграція у межах Угоди про асоціацію не може тлумачитися винятково у термінах макропоказників чи міждержавних домовленостей. Йдеться про структурне та функціональне зближення управлінських режимів, перетворення державної економічної політики, інституційне сполучення та трансфер норм і практик у публічне управління.

Питання інституційного виміру економічної інтеграції послідовно розроблялись у межах європейської інтеграційної науки ще з середини XX століття. Одним із перших, хто сформував класифікаційну модель інтеграційних рівнів, був Б. Баласса. У класичній праці «The Theory of Economic Integration» від 1961 р. він виокремив п'ять основних етапів: зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, повна

економічна інтеграція (примітно, що кожний наступний рівень не лише поглиблює взаємодію, але й передбачає інституційну гармонізацію та формування єдиних політик) [23, с. 75-76]. У випадку з Україною, на практичному рівні реалізується модель «поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі» (DCFTA або ПВЗВТ), яка, однак, містить ознаки більш глибокої інтеграції завдяки вимогам до уніфікації законодавства, впровадженню спільних стандартів, та регуляторному зближенню [18].

Варто підкреслити, що сучасна наукова думка схильна доповнювати економічний зміст інтеграції управлінсько-інституційним підходом. Так, вчений М. Емерсон у аналітичній моделі європейської інтеграції для сусідніх держав зазначає, що Угода про асоціацію як конструкційний феномен загалом – – не стільки про доступ до ринку, скільки про доступ до юридико-правового поля (normative space), та нормативного простору, де держави-партнери повинні впроваджувати норми і стандарти, близькі до acquis communautaire [24, с. 3-4]. Аналогічна думка також була висловлена Ф. Шиммельфенігом у контексті підходу до «європеїзації без членства», де держави (як-от, наприклад, Україна) фактично проходять етапи євроінтеграції через добровільне інституційне зближення, трансфер політик і управлінських моделей без формального включення до складу Європейського Союзу (ЄС) [25, с. 9].

Суттєвим у даному контексті є і концепт правового перенесення (policy transfer), як його трактує британська представниця науки Г. Воллес [26, с. 383]: європейська інтеграція – це не лише про імпорт правових норм, а про поширення управлінських моделей, стратегічного планування, регуляторної логіки, контролю, нагляду, звітності. Таким чином, державне управління в Україні, потрапляючи у сферу економічної інтеграції з Європейським Союзом (ЄС), змушене реагувати не лише на конкретні регламенти, а й на цілісну архітектоніку управлінської культури Європейського Союзу (ЄС). Наприклад, принципи ефективності бюджету, управління державними фінансами, доброчесності державної служби, відкритих даних — усе це реалізується не як

сукупність заходів, а як впровадження нової логіки публічного адміністрування, що властива європейській моделі управління.

У межах української наукової традиції подібні позиції фіксуються у праці згаданої О. Бетлій та ін., які у дослідженні «Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС» від 2014 р. акцентують предметний науковий інтерес на тому [15, с. 17], що державне управління має стати інфраструктурною умовою реалізації економічної частини Угоди, насамперед через модернізацію функцій органів виконавчої влади та створення спеціалізованих інституційних інструментів координації реформ. Український вчений В. Стешенко, досліджуючи правовий статус Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) у свою чергу підкреслює, що «економіка Угоди» є не тільки і не виключно індикатором фінансової вигоди, а, водночас, формою стратегічного управління макропроцесами на основі європейських стандартів, вводячи поняття «економічної стандартизації» як уніфікації інструментів державної економічної політики відповідно до acquis ЄС [27, с. 268].

Таким чином, концептуально можна стверджувати, що економічна інтеграція в сучасному вимірі — багатокомпонентна модель, що поєднує: а) відкритість ринку; б) інституційну гармонізацію; в) трансфер управлінських механізмів; г) створення спільного простору стратегічного планування; ґ) модернізацію державного управління як інфраструктури інтеграції. Саме тому, розгляд економічної частини Угоди про асоціацію в межах державно-управлінської парадигми не лише виправданий, а й необхідний для усвідомлення того, яким чином Україна стає частиною європейського економічного простору не лише де-юре, а й через глибинну перебудову власної публічної адміністративної системи.

Реалії України підтверджують складність цього процесу. З одного боку, імплементація положень економічної частини Угоди розпочалася із створення нормативної основи, зокрема на базі т.зв. «Національного плану заходів з імплементації» (Постанова Кабінету Міністрів України № 1106 від 25.10.2017

р. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони) та відповідних указів Президента України (наприклад, № 448/2021). З іншого боку, реформи потребують перезавантаження державного апарату, формування нових компетентностей у центральних органах виконавчої влади, цифровізації контролю за виконанням acquis, налаштування індикативного оцінювання результатів політики.

Так, можна відмітити, що інтеграція України до європейського економічного простору на основі Угоди про асоціацію у державно-управлінському контексті означає багаторівневу трансформацію, що охоплює: 1) структуру і функції державних інституцій; 2) стратегічну логіку управління економікою; 3) трансфер управлінських стандартів ЄС; 4) оновлення процедур реалізації публічної політики у галузі фінансів, енергетики, торгівлі, інновацій. На наше переконання, описане не лише означає імплементацію окремих положень міжнародного договору, а й поступове створення інституційно сумісного управлінського поля, яке дозволяє Україні ефективно взаємодіяти з Європейським Союзом (ЄС) у межах єдиного економічного середовища.

Узагальнення доктринального дискурсу економічної інтеграції як складного інституційного процесу, здійснене у попередньому тематичному блоці п. 1.3 Розділу І даного дисертаційного дослідження, дозволяє перейти до конкретизованого аналізу організаційно-урядового виміру реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС). Якщо раніше акцент ставився переважно на концептуальних засадах європейського економічного простору як середовища, що акумулює нормативні, інституційні та управлінські практики, то тепер доцільно зосередитися на структурі та функціональних параметрах національного механізму імплементації положень економічної частини Угоди, як однієї з центральних складових інтеграційного поступу України.

Маємо відмітити, що поглиблена економічна інтеграція не є абстрактною метою, а передбачає практичне інституціональне відтворення норм Угоди про

асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) в системі українського державного управління, зокрема через забезпечення функціонального узгодження дій різних центральних органів виконавчої влади, міжвідомчих структур, спеціальних урядових офісів та координаційних груп. Особливої актуальності перелічене набуває з огляду на те, що статті Розділу IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»), Розділу V («Економічне та галузеве співробітництво») та Розділу VI («Фінансове співробітництво») документу не лише задають вектор взаємодії, але й передбачають імплементаційний обов'язок української сторони у форматі наближення до acquis communautaire ЄС, включно з секторальною адаптацією, реформами національного регулювання та формуванням інституційного ландшафту нового типу.

Із урахуванням вищезазначеного, ключове дослідницьке питання даного тематико-аналітичного сегменту полягає у тому, яким чином організаційно-урядові структури України забезпечують реалізацію економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), зокрема через політичну, адміністративну, експертну та нормативно-координаційну діяльність. На наш погляд, концептуальну увагу слід приділити вивченню суб'єктного складу публічного адміністрування у сфері євроінтеграційного економічного треку, а також взаємодії між ними в умовах складної, часто фрагментованої управлінської архітектури.

Серед органів, що відіграють стратегічну та оперативну роль у реалізації економічної частини документу, необхідно виокремити:

1) Кабінет Міністрів України (КМУ), який виконує роль центрального координатора інтеграційної політики в урядовому вимірі та несе відповідальність за розробку стратегій адаптації європейських норм [28];

2) Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України (Мінекономіки), що забезпечує економічне прогнозування, формування політик, гармонізацію технічного регулювання та торговельного права [29];

3) Міністерство фінансів України (Мінфін), уповноважене на управління публічними фінансами, координацію бюджетної підтримки ЄС, а також податкову політику в контексті гармонізації [30];

4) Національний банк України (НБУ), який, у межах своїх повноважень, забезпечує макрофінансову стабільність та виконує комунікаційні функції з європейськими фінансовими інституціями [31];

5) Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) [32], що відповідає за інституційне забезпечення кадрової спроможності органів влади, залучених до євроінтеграційної економічної діяльності;

6) Секретаріат Кабінету Міністрів України (Секретаріат КМУ), який здійснює методичну підтримку урядових процесів і технічне супроводження міжвідомчої координації.

Окремої уваги заслуговують також і спеціальні механізми координації, що формують інфраструктуру взаємодії між зазначеними органами. Серед таких варто відзначити:

1) Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, який здійснює міжгалузеву адаптаційну координацію політик та підготовку пропозицій щодо виконання документу, координація діяльності якого здійснюється відповідно до положень Постанови КМУ № 759 від 04.10.2017 р. Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції [33];

2) профільні міжвідомчі робочі групи та комісії, створені на базі окремих міністерств (зокрема Мінекономіки, Мінфіну), що аналізують ступінь відповідності національного законодавства нормам ЄС;

3) Комісія з питань координації виконання Угоди про асоціацію, яка є інституційним механізмом аналітичного моніторингу та звітності перед Єврокомісією та діяльність якої у даному контексті чітко спрямовується і координується положеннями Постанови КМУ № 851 від 02.09.2020 р. Про утворення Комісії з питань координації виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським

Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами - членами, з іншої сторони [34];

4) офіси реформ, створені за підтримки іноземних партнерів при ключових органах виконавчої влади, що забезпечують проєктну та експертну підтримку у сферах економічної адаптації.

Утім, на практичному рівні імплементації зазначені інституційні елементи стикаються з низкою системних проблем, що обмежують їхню ефективність. Серед ключових варто виокремити таке, як (детальніше тематико-проблематичний блок реалізації економічних аспектів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) буде оглянуто у Розділі ІІ та Розділі ІІІ даного дисертаційного дослідження :

а) відсутність єдиного операціонального центру координації реалізації економічної частини документу, що зумовлює дублювання функцій і неузгодженість між секторальними підрозділами;

б) міжгалузеве дублювання на рівні підпорядкованих департаментів (економіка – фінанси – торгівля – інфраструктура – енергетика), що ускладнює реалізацію спільних стратегій;

в) дефіцит міжінституційної комунікації, зокрема між Мінекономіки, Мінфіном та НБУ, що унеможливлює синхронне моделювання сценаріїв макроекономічного прогнозування;

г) кадрові обмеження у сфері стратегічного планування та управління проєктами, що гальмують здатність органів влади до гнучкої адаптації економічних політик.

Зазначене надає змогу зробити висновок, що організаційно-урядовий вимір реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) має визначатися як інституційна мережа суб’єктів та динамічна управлінська система, що функціонує на засадаї ефективної узгодженості, аналітичної адаптивності та реальної координації дій у межах виконавчої вертикалі.

У табл. 1.2 представлено перелік та співвідношення компетенції органів, що відіграють стратегічну та оперативну роль у реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) на інституційно-управлінському внутрішньому (локальному) рівні. Представлена нижче типологізація виконує роль аналітичної матриці, що дозволяє систематизувати інституційно-організаційну архітектоніку реалізації економічної частини Угоди, зафіксувати зони відповідальності основних виконавців та виявити потенційні точки перетину або дублювання повноважень, які потребують перегляду в рамках концепції good governance (належне управління/належне урядування).

Табл. 1.2.

Органи стратегіко-оперативної реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Орган (інституція)	**Концепт інституційно-юрисдикційного впровадження**
Кабінет Міністрів України (КМУ)	Координація інтеграційної політики
Міністерство економіки, довкілля та сг України (Мінекономіки)	Прогнозування, політики, технічна та торгова гармонізація
Національний банк України (НБУ)	Макрофінансова стабільність, євроінституційна комунікація
Національне агентство з питань державної служби (НАДС)	Кадрове забезпечення економічної інтеграції
Секретаріат Кабінету Міністрів України (Секретаріат КМУ)	Методична і технічна координація
Урядовий офіс ЄЄА	Міжвідомча координація
Комісія з виконання УА	Моніторинг

Джерело : складено автором на основі [28, 29, 30, 31, 32, 33, 34]

Саме на цій аналітичній основі доцільно розглянути ключові структурні напрями реалізації економічної частини в управлінській площині, осмислюючи їх крізь призму доктринально-оригінаційних аспектів торговельно-економічної інтеграції, енергетичного співробітництва, макроекономічної політики, управління фінансами, а також галузевих сегментів. Така структура не є штучно накладеною — вона логічно витікає зі змісту Розділів IV–VI

відповідного Документу, де йдеться про торгівлю, енергетику, фінанси, стандарти та транспарентність урядових процедур, що інтегруються в європейський правовий простір.

Реалізація економічної частини документу передбачає не лише оновлення нормативної бази, але і глибоку інституціоналізацію політик. У сучасному теоретико-управлінському розумінні це означає перехід від класичного адміністрування до поліцентричного управління (multilevel governance), де координація здійснюється одночасно на рівнях міждержавної взаємодії, національного законодавчого провадження, урядових та міжвідомчих форматів і безпосередньо виконавчої дії. Саме в цьому контексті економічна частина даного документу виконує функцію транслятора норм і стандартів Європейського Союзу (ЄС) до інституційної тканини українського державного управління.

Найбільш показовим прикладом цього процесу є функціонування Поглибленої та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), запровадженої з 01.01.2016 р., положення якої сформульовано у розділі IV Угоди. Так, ПВЗВТ не є лише питанням скасування мит чи відкриття ринку, адже де-факто та де-юре це – широкоформатна регуляторна інтеграція, яка трансформує економічне правове поле та адміністративну практику. Ключове завдання, відтак, полягає у наближенні правових інструментів України до acquis communautaire, насамперед у сферах технічного регулювання, митної справи, ринкового нагляду, захисту прав інтелектуальної власності та антимонопольного контролю [61, с. 32].

У правовому полі це передбачає перенесення норм Європейського Союзу (ЄС) до національного законодавства за механізмом так званого регуляторного впорядкування (regulatory approximation), що згідно з теорією інституціонального європеїзму (М. Емерсон [24, с. 4], Ф. Шиммельфеніг [25, с. 25]) передбачає цілеспрямовану адаптацію, яка водночас виконує функцію інституційного каталізатора змінює логіку ухвалення рішень, принципи підзвітності та механізми контролю. Тобто, економічна інтеграція у розрізі

України виконує не лише економічну, а й державно-управлінську роль – модернізує саме ті процеси, що формують ефективність влади.

З точки зору публічного управління, ПВЗВТ трансформує функціональні вектори діяльності таких інституцій, як Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України (економічне прогнозування, торгова політика), Державна митна служба України (спрощення процедур, інтеграція до систем Спільного транзиту NCTS), Офіс ефективного регулювання (BRDO), Антимонопольний комітет України (АМКУ) та ін. Управлінська суть цієї реформи полягає в інституціоналізації нових процедур, цифрових платформ (як-от ProZorro), та практик взаємодії з бізнесом, що відповідають принципам конкурентоспроможності, прозорості, недискримінації – ключовим для інтеграційного правового простору Європейського Союзу (ЄС).

Паралельно маємо відмічати розвиток енергетичного напряму, який, згідно з положеннями ст. 337–338 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), фокусує увагу на стратегічній взаємодії сторін у питаннях модернізації інфраструктури, диверсифікації джерел, посилення енергетичної безпеки та синхронізації з системами ENTSO-E/ENTSO-G [18]. Теоретично, це наближає Україну до формату «інтеграції без членства», де відповідність стандартам і технічна сумісність забезпечують залучення до спільного енергетичного простору [35, с. 119-120]. З позиції публічного управління, це зумовлює зміну парадигми: від держави як монополіста – до держави як регулятора й координатора в умовах відкритого енергетичного ринку [36, с. 165].

Виконання зазначених положень покладається на комплексний інституційний контур, до якого входять Міністерство енергетики України, Державне агентство з енергоефективності та енергозбереження України (Держенергоефективності), Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП), Оператор газотранспортної системи України (ГТС) України та НЕК «Укренерго». Особливу роль відіграє міжвідомча взаємодія в рамках стратегій декарбонізації

та зеленої енергетики, узгоджених із принципами Європейського зеленого курсу/Зеленого пакту для Європи, затвердженого у 2019 р. (EU Green Deal 2019 [37]). Така координація, як зазначає низка вітчизняних дослідників (Я. Костюченко [39, с. 273], Д. Сингаєвська [40, с. 163-164]), є новою формою урядової інтегрованості, що виходить за межі галузевого адміністрування й передбачає стратегічне бачення на міжінституційному рівні, насамперед у сегменті економічної спорідненості та взаємодії.

Не менш важливою є площина макроекономічного управління, в якій, згідно з Розділом V Угоди, йдеться про необхідність узгодження стратегій розвитку, формування прогнозів, стабілізації бюджетної політики, боротьби з макрофінансовими дисбалансами. Саме тут відбувається поєднання економічної логіки інтеграції з управлінською логікою планування: через середньострокове бюджетне прогнозування, державний аудит, підвищення ефективності управління публічними фінансами. Міністерство фінансів України та Рахункова палата України, Національний банк України, Державна аудиторська служба України поступово імплементують відповідні практики відповідно до стандартів Європейського Союзу (ЄС), Міжнародної федерації бухгалтерів (IFAC), Міжнародної організації вищих органів аудиту (INTOSAI).

Із погляду концепцій публічного адміністрування (за підходом М. Мілової та О. Димової, представленим у праці «Європеїзація як процес : сучасні тенденції та виклики» [41, с. 55]), у випадку України необхідно вести мову про «керовану європеїзацію» – внутрішнє переосмислення управлінських механізмів під зовнішній нормативний вектор. Таке оновлення, за визначенням А. Харчуна [43, с. 320] є не лише формою виконання зобов’язань, але і ресурсом внутрішнього інституційного розвитку: публічне управління набуває функції інтеграційної інфраструктури, тобто системи, яка забезпечує перехід норм у практику.

Суттєвою складовою зазначеної інтеграції є також галузеві компоненти економічної частини – сільське господарство, транспорт, стандартизація. Саме ці сфери часто є лакмусовим папірцем інституційної спроможності держави.

Наприклад, у сфері агропромислового комплексу (АПК) адаптація відбувається до CAP (Common Agricultural Policy), а отже, потребує зміни у принципах підтримки виробників, системах якості, санітарному контролі. В транспортній галузі, в свою чергу, інтеграція до мереж TEN-T та лібералізація ринку перевезень стимулюють оновлення нормативної бази, логістичної інфраструктури, систем управління безпекою. Щодо стандартизації — останню варто розглядати як наскрізний вектор: від метрології до акредитації, який перебуває в зоні відповідальності Національного органу стандартизації ДП «УкрНДНЦ», Національного агентства з акредитації України та інших регуляторних органів.

З огляду на зазначене, можна констатувати, що реалізація економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) набуває системного, багатоаспектного характеру, в якому державно-управлінські структури виступають не лише виконавцями політик, але й суб'єктами інтеграційного моделювання, проектування публічних трансформацій. Сегментовано та узагальнено, це дозволяє розглядати економічну частину зазначеного нами документу не лише як набір зобов'язань, але як інструмент політичного та адміністративного модерну в Україні — де державне управління, проходячи крізь європейську призму, поступово трансформується у складову єдиного публічного простору Європейського Союзу (ЄС).

У світлі всебічного огляду ключових структурних напрямів реалізації економічної частини Документу стає очевидним, що організаційно-управлінська ефективність цього процесу не може оцінюватися лише з точки зору виконання формальних зобов'язань чи нормативного прогресу. Інтеграційна політика, як складна динамічна система, потребує постійної змістовної оцінки — як щодо рівня адаптації acquis communautaire, так і щодо внутрішньої керованості процесів. Тому подальший наратив дослідження логічно переходить до аналізу якісного рівня реалізації економічної частини, де на перший план виходять питання управлінських викликів, недосконалості

імплементаційних механізмів, а також — потреба в сутнісному перезавантаженні архітектоніки публічного адміністрування в умовах євроінтеграційного курсу. Саме в цій площині відкривається необхідність глибшої рефлексії над здобутками, прогалинами та потенціалом трансформації управлінської логіки у відповідь на виклики інтеграційної доби.

Змістовно-управлінська оцінка інтеграційної політики України в контексті реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) передбачає критичний аналіз не лише нормативного виконання, але й фактичної управлінської ефективності механізмів, які забезпечують наближення до європейського економічного простору. Із врахуванням широкого охоплення положень документу та їхньої безпосередньої прив'язки до функціонування систем публічного управління, важливим є виявлення як досягнень, так і обмежень чинної адміністративної практики адаптації acquis communautaire до українських реалій.

Позитивні зрушення у цій площині унаочнює офіційна урядова платформа «Пульс Угоди», що створена при Кабінеті Міністрів України як інструмент публічного моніторингу реалізації зобов'язань за Угодою. Веб-ресурс демонструє у відсотковому співвідношенні прогрес виконання положень, диференційовано за секторальними пріоритетами. Так, станом на 2025 р., за даними Кабінету Міністрів України, сумарний рівень виконання Угоди становить майже 81 %, причому в окремих сферах економічного і фінансового співробітництва фіксується рівень близько від 78% до 91% (сектори «Технічні бар'єри у торгівлі», «Підприємництво», «Управління державними фінансами», «Митні питання»), що свідчить про зростання інтеграційної динаміки, незважаючи на виклики воєнного часу та воєнного стану у якості особливого правового режиму функціонування, в тому числі, і державних інституцій із першочерговою орієнтацією на забезпечення обороноздатності та військової спроможності у протидії агресору (до питання Указу Президента України № 64/2022 Про введення воєнного стану в Україні [44]). Такий підхід до цифрової трансляції прогресу імплементації зобов'язань є

свідченням еволюції в бік більш відкритої, прозорої та управлінсько відповідальної моделі реалізації зовнішньоекономічної політики.

Разом із тим, навіть поверхневий аналіз кількісних показників не виключає потреби у глибокому якісному переосмисленні системи впровадження положень економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Однією з ключових проблем залишається кадровий дефіцит у сфері євроінтеграційного адміністрування, що фіксується не лише на регіональному, але й на центральному рівні : так, із досліджень Центру політичного аналізу «Європа без бар'єрів» випливає, що близько 2/3 фахівців, відповідальних за технічну гармонізацію економічних стандартів Європейського Союзу (ЄС), мають фахову підготовку, достатню для роботи з нормативною базою acquis, тоді як одночасно прослідковуються і утруднення галузевої нормативної імплементації [45]. Інший концепт проблематики криється у повільній та інертній адаптації антикорупційного законодавства та аспектів фінансового співробітництва і боротьби із шахрайством, що сегментовано виходить із відсоткових показників виконання документу на згаданому веб-порталі Кабінету Міністрів України «Пульс Угоди» (24% станом на сьогодні; більш детально зазначена проблематика буде означена у наступних розділах дисертаційного дослідження) [46].

До вищеописаного та вищезазначеного додається ще один структурний виклик – складність адаптації законодавства Європейського Союзу (ЄС), що нерідко є надзвичайно об'ємним, міждисциплінарним і динамічним за своєю природою. Значна частина acquis стосується галузей із високим технічним навантаженням (наприклад, цифрових ринків, державних закупівель, енергетичної політики), і тому потребує не лише юридичного, а й аналітичного супроводу, що сьогодні реалізується недостатньо системно, в тому числі, в умовах пріоритезації на користь протидії неспровокованій збройній агресії рф проти України від 24.02.2022 р [47, с. 4-5].

У цьому контексті виникає ще один феномен – формалізм імплементаційних процедур, коли адаптація відбувається декларативно, без належної прив'язки до національної специфіки чи оцінки реальних адміністративних ризиків. Так, в деяких випадках положення імплементуються на рівні постанов чи наказів, однак відсутній подальший механізм їх реального застосування в умовах територіальної децентралізації чи фіскальної нестабільності [47, с. 5; 76, с. 28].

Не менш суттєвим є і дефіцит інструментів комплексного моніторингу результативності, зокрема у площині оцінки впливу економічної інтеграції на регіональний розвиток, інвестиційний клімат та бізнес-середовище. Хоча стратегічні документи, такі як Річні національні програми співробітництва України з ЄС (наприклад, «Ukraine Facility») [48] передбачають звітність і показники, на практиці ці механізми залишаються розпорошеними, фрагментарними, часто недоступними для незалежного аналізу.

У такій ситуації постає об'єктивна потреба у системній реконфігурації управлінської логіки адаптації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змніами), яка має базуватися на низці новітніх підходів. Насамперед, говоримо про інтеграцію цифрових механізмів аналізу, що дало б змогу формувати динамічні сценарії реалізації acquis, проводити попередню (ex-ante) та фактичну (ex-post) оцінку наслідків адаптації, автоматизувати координацію між профільними органами [49, с. 40]. Вкрай важливим видається також формування інституційної пам'яті – як-от закріплення сталих процедур, трансферу досвіду, збереження компетенцій навіть при зміні політичних урядів або управлінських конфігурацій, що зі свого боку дозволило б уникати циклічності помилок, забезпечити спадкоємність процесів державного управління в умовах сталості, поступовості та невідворотності європейського курсу України та європеїзації як феноменологічного управлінсько-соціального явища.

Окремої уваги заслуговує також необхідність підвищення ролі аналітичного супроводу — не лише у формі політичної документації (policy

paper) чи галузевих звітів, а й через створення міжсекторальних аналітичних центрів, спроможних швидко реагувати на зміни в інтеграційному середовищі та забезпечувати проактивне державне управління.

Таким чином, оцінка змістовно-управлінського аспекту адаптації положень економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) дозволяє зробити висновок про існування як позитивних структурних тенденцій, так і системних адміністративних загроз. Проблематика, яка охоплює весь спектр управлінських викликів — від кадрових до аналітичних — має бути розв'язана не лише в рамках внутрішнього реформування, але й через налагодження практичної кооперації з інституціями Європейського Союзу (ЄС), що дозволить уніфікувати підходи, актуалізувати національні стандарти та ефективно готуватись до наступного етапу — організаційно-практичної інтеграції України до європейського економічного простору.

Висвітлення державно-управлінської та організаційно-урядової сутності економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) дозволяє зробити низку концептуально значущих висновків, що розкривають як теоретико-інституційне підґрунтя інтеграції, так і її практико-функціональне втілення в управлінських структурах України.

По-перше, економічна частина Документу постає не ізольованим сегментом зовнішньоекономічної співпраці, а цілісним елементом інтеграційної архітектоніки, що безпосередньо впливає на державну політику у сферах торгівлі, енергетики, фінансів, макроекономіки, транспорту, стандартизації та сільського господарства. Її реалізація передбачає взаємодію між галузевими та міжвідомчими адміністративними механізмами на основі нормативно-правового врегулювання та адаптації acquis communautaire. Відтак, формуються нові засади для осмислення економічної інтеграції не лише як ринкового чи комерційного процесу, а як державно-інституційного явища, що змінює саму логіку функціонування публічного управління в Україні.

По-друге, доктринальні підходи до розуміння економічної інтеграції як інституційного процесу — як у вітчизняному науковому сегменті, так і в європейських концептуальних розробках (зокрема Б. Баласса, М. Емерсона, Ф. Шиммельфенніга, Г. Воллес) — дозволяють розглядати інтеграцію як поступове наближення не лише економічних, але й адміністративних моделей управління. Український досвід демонструє приклад конвергенції державно-управлінських практик під впливом зовнішніх нормативних векторів, зокрема через механізми-концепції правового перенесення (policy transfer), функціонального наближення до європейських стандартів управління публічними фінансами, прозорості закупівель, інституційної відповідальності та цифрової сумісності. Зазначене дає можливість зробити умовивід, що економічна частина документу, по суті, інституціалізує нові парадигми українського урядування у сфері європейської співпраці.

По-третє, системний аналіз організаційно-урядової структури реалізації економічної частини Угоди засвідчує високий рівень складності координації між державними інституціями. Попри наявність ключових координаторів — таких як Кабінет Міністрів України (КМУ), Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України (Мінекономіки), Міністерство фінансів України (Мінфін), Національний банк України (НБУ), Національне агентство України з питань державної служби (НАДС), Секретаріат Кабінету Міністрів України (КМУ) та Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції — зберігається проблема розпорошеності повноважень, міжвідомчого дублювання та відсутності єдиного операціонального центру реалізації економічного компонента документу. Це, своєю чергою, зумовлює управлінські виклики, зокрема у сфері кадрового забезпечення, аналітичної спроможності, цифрової трансформації та формалізації адаптаційних процедур. Незважаючи на це, наявність цифрових інструментів моніторингу, зокрема веб-платформи Кабінету Міністрів України «Пульс Угоди», демонструє потенціал до більшої відкритості, підзвітності та системної модернізації урядової взаємодії в контексті європейського вектору розвитку.

У сукупності, економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) має не лише торговельно-правовий, а насамперед управлінський характер, що визначає її як складову глибокої державної трансформації. Враховуючи вищезазначене, подальше вивчення організаційно-практичного виміру інтеграції має виходити з урахуванням системного балансу між формально-юридичними зобов'язаннями та реальними управлінськими можливостями державних інституцій.

Висновки до розділу 1

Аналіз теоретичних засад дослідження процесу реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС дозволив сформулювати такі висновки.

По-перше, становлення економічного євроінтеграційного курсу України відбувалося поступово та спиралося на нормативно-правову базу співробітництва з Європейським Союзом, сформовану ще в межах Угоди про партнерство і співробітництво 1994 р. Саме цей етап заклав інституційні та правові передумови подальшої економічної інтеграції України до європейського простору.

По-друге, економічна інтеграція України з ЄС має комплексний характер і охоплює широке коло сфер державної політики, зокрема торгівлю, інвестиційну діяльність, митне регулювання, енергетику, науково-технічне співробітництво та фінансово-економічну взаємодію.

По-третє, економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є не лише нормативно-правовою основою економічного співробітництва, а й важливим інструментом трансформації системи публічного управління відповідно до європейських стандартів та практик.

По-четверте, результати аналізу наукових підходів дозволяють розглядати економічну частину Угоди як багаторівневу систему економічних,

правових та інституційних механізмів, реалізація яких безпосередньо залежить від ефективності діяльності органів державної влади та якості міжвідомчої координації.

По-п'яте, реалізація економічних положень Угоди охоплює взаємопов'язані напрями державної політики у сферах енергетики, макроекономічного управління та державних фінансів, що підтверджує необхідність комплексного підходу до забезпечення процесів європейської інтеграції.

По-шосте, економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС формує нові вимоги до організації публічного управління, зокрема щодо координації діяльності органів державної влади, адаптації національного законодавства до acquis ЄС, розвитку інституційної спроможності та впровадження сучасних механізмів моніторингу й оцінювання результатів євроінтеграційної політики.

Матеріали даного розділу опубліковані у таких працях автора : [38; 42; 76].

РОЗДІЛ 2
ІНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАКТИКИ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЧАСТИНИ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

2.1. Нормативно-правова рамка реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС: акти національного, міжнародного та міжінституційного рівнів

У межах сучасної парадигми державного управління нормативно-правове забезпечення процесів європейської інтеграції розглядається як інструмент правового оформлення міжнародних зобов'язань України та складова внутрішньої управлінської модернізації. Реалізація економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) вимагає формування багаторівневої та адаптивної нормативно-правової рамки. Вона визначає основу імплементації acquis і забезпечує узгодження публічної політики з економічними пріоритетами інтеграційного процесу. У практичному вимірі така рамка забезпечує відтворення європейських регуляторних підходів у межах національної регуляторної архітектоніки.

В свою чергу, у науковому вимірі (українському та іноземному) нормативно-правова рамка розглядається як «сукупність норм, принципів, стратегічних орієнтирів та процедур, закріплених у правових актах, які регулюють процеси організації, управління і контролю в конкретній сфері суспільних відносин» [50, с. 225-226; 51, с. 37]. Натомість, у галузі державного управління остання виконує як регулюючу, так і координуючу функцію, забезпечуючи правове підґрунтя діяльності органів публічної влади, визначає пріоритети політики, спрямовує трансформаційні процеси. Як слушно зазначає з цього приводу В. Бакуменко у навчальному посібникові «Концептуальні

засади взаємодії політики й управління» від 2010 р. [52, с. 75], «саме нормативно-правове середовище визначає межі та зміст державної політики в контексті реалізації стратегічного курсу держави».

Пристосовно до явища та феномену імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) нормативно-правова рамка виконує функцію забезпечення узгодження національного регулювання з європейськими підходами. Її формування визначається вимогою врахування положень міжнародного договору та одночасної адаптації до розвитку європейського права, насамперед acquis communautaire. Останній, на відміну від універсальних міжнародно-правових норм, має системний характер і поєднує галузеву структуру з адміністративними та процедурними механізмами регулювання. У такій логіці, повинні говорити про правове відтворення економічного acquis у національному правопорядку та забезпечення його практичної реалізації через механізми державного управління [52, с. 76].

Зазначена трансформація ускладнюється тим, що імплементація економічної частини документу відбувається в умовах багаторівневої відповідальності. З одного боку, Україна має формально привести своє законодавство у відповідність до положень Угоди (орієнтир – акти acquis лише у сфері торгівлі, конкуренції, транспорту, енергетики та фінансів; законодавство України повинно кореспондувати законодавству Європейського Союзу (ЄС) та імплементувати відповідні практики у національне законодавство), а з іншого, в свою чергу, постає необхідність реалізувати ці положення в реальних управлінських практиках. Таким чином, маємо вести мову про необхідність не лише прийняття законів і підзаконних актів, а й створення інституційної інфраструктури, процедурної послідовності, міжвідомчої координації та спроможної адміністрації – тобто, фактичне впровадження комплексної державної політики імплементації.

Зобов’язання України, зафіксовані в Угоді про асоціацію, зокрема в Розділі IV «Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею», Розділі V «Економічне і

галузеве співробітництво» та Розділі VI «Фінансове співробітництво», містять конкретні індикатори, часові графіки та процедури виконання, які підлягають внутрішньому правовому втіленню. Таким чином, Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) сама по собі слугує як міжнародним джерелом зобов'язань, так і програмним документом для формування відповідної регуляторної архітектоніки в Україні. У цьому контексті беремо до уваги та погоджуємося із науковим підходом О. Мельничук та І. Павліченко, висловленим у праці «Конституційно-правова забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу : становлення та розвиток», котрий концентрується на тому, що «євроінтеграційна правова рамка — це не лише набір норм, а політичне й адміністративне зобов'язання вписати ці норми в національну управлінську логіку» [53, с. 51].

З огляду на це, роль нормативної основи стає визначальною не тільки в плані правової відповідності, але й у контексті державно-управлінської реалізації положень. Позитивним прикладом формалізованого підходу до створення нормативно-правової рамки є ухвалення таких базових актів, як Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII, а також Указ Президента України від 26.09.2021 р. № 448/2021, що вводить у дію Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30.07.2021 р. Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України [22] та Постанова Кабінету Міністрів України № 1106 від 25.10.2017 р. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [21]. Останній документ, зокрема, є спробою трансформувати міжнародні вимоги в дорожню карту нормативно-управлінських дій на локально-державному рівні, а усі зазначені нормативно-правові акти у їхній органічній сукупності складають впорядкований нормативний базис економічної інтеграції України до ЄС (про це ми побічно зазначали у Розділі І даного дисертаційного дослідження та більш детально говоритимемо далі).

Загалом, формування нормативно-правової рамки в контексті імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) є багатофакторним процесом, що охоплює:

1) формалізацію норм acquis через національні акти;
2) створення процедур реалізації цих норм на рівні публічного управління;
3) розробку стратегічно-управлінських механізмів для їх моніторингу та корекції;
4) забезпечення інституційної здатності державних органів у межах управлінського циклу [54, с. 17].

Нормативно-правова основа не зводиться лише до формального результату укладення міжнародного договору і не виступає його похідним або пасивним наслідком, здійснюючи функціонування як дієвий інструмент забезпечення економічної інтеграції, що безпосередньо впливає на характер і глибину імплементаційних процесів. У межах її дії формуються практичні передумови структурного оновлення публічної адміністрації, відбувається поступова адаптація інституційного середовища до європейських стандартів регулювання, а також забезпечується послідовне наближення України до єдиного економічного простору Європейського Союзу (ЄС) як стратегічної мети інтеграційного процесу.

Попередній аналіз визначення нормативно-правової рамки в контексті імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) дозволив сформувати уявлення про фундаментальні підходи до розуміння її ролі як інструменту державно-управлінського оформлення євроінтеграційного процесу. Однак, для повноти дослідницької картини необхідним є багаторівневий розгляд цієї рамки – як у вертикалі джерел (від міжнародного до міжінституційного рівня), так і у горизонтальному розрізі змістовних повноважень і функціональних сфер. Означена структурна парадигма, на наше переконання, відображає реальну логіку функціонування нормативної основи інтеграції, адже остання не є

монолітною, а становить багатовимірну систему, де кожен рівень взаємодіє з іншим у межах загального інтеграційного задуму.

Таким чином, нормативно-правове забезпечення імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) має бути охарактеризоване крізь призму трьох взаємопов'язаних рівнів – міжнародно-правового, національно-правового та міжінституційного. У межах кожного з них функціонують власні джерела, акти, регуляторні логіки, однак їх поєднання формує цілісне поле адаптації acquis communautaire в українське правове та управлінське середовище.

На міжнародно-правовому рівні ядром нормативної архітектоніки виступає власне Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, підписана 21.03.2014 р. та 27.06.2014 р., яка набула чинності повністю з 01.09.2017 р. Документ структуровано у вигляді преамбули, семи змістовних розділів, додатків та супровідних протоколів. У контексті економічної імплементації особливе значення мають розділи III («Юстиція, свобода та безпека»), IV («Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею»), V («Економічне і галузеве співробітництво») та VI («Фінансове співробітництво і положення щодо боротьби з шахрайством»), які визначають базові параметри і зобов'язання держави в економічній площині.

Окреслені вище положення не є декларативними: у відповідних статтях міститься чітка вказівка на необхідність гармонізації законодавства України з acquis ЄС, причому не на символічному рівні, а з урахуванням часових індикаторів та сфери дії. Зокрема, ст. 64 Розділу IV (Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) прямо передбачає наближення законодавства України до законодавства ЄС у сфері торгівлі, послуг, інтелектуальної власності, публічних закупівель тощо [18].

Особливу вагу також має концепт acquis communautaire як правового надбання ЄС, що охоплює всі джерела права Союзу, включаючи установчі договори, акти вторинного права (регламенти, директиви, рішення), судову

практику, а також політичні документи (стратегії, програми, плани). У процесі адаптації в економічній сфері першочергового значення набувають:

1) митне та фіскальне право (митний кодекс ЄС, правила походження товарів);
2) антимонопольне і конкурентне право (зокрема Регламент № 1/2003 про імплементацію правил конкуренції, викладених у ст. 81 та 82 Договору про функціонування ЄС [55], Регламент № 139/2004 щодо контролю за концентраціями між підприємствами [56]);
3) регулювання державної допомоги і субсидій;
4) законодавство про публічні закупівлі (Директива 2014/24/ЄС з питань державних закупівель [57]);
5) фінансове регулювання та банківський нагляд (правила Європейського банківського органу);
6) правила експортного контролю та стандартів безпечності продукції (SPS/TBT).

Саме ці сфери є основою для виведення економіки України до єдиного економічного простору ЄС у межах Поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ), закладеної в розділі IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами).

Формат імплементації acquis передбачає модель «правового наближення», яка є багатоступеневою та концептуалізується від узгодження загальних принципів – до конкретних правових механізмів. У цьому контексті ключовим викликом для України є не лише «переклад» норм ЄС, а й відтворення їх функціональної логіки в межах українського законодавства і публічного адміністрування. Як доцільно з приводу даного процесу зазначає Ф. Шиммельфеніг, «acquis є не лише правовою системою, а й інституційною поведінковою матрицею» [25, с. 25].

Крім того, слід підкреслити, що міжнародно-правовий рівень має проєкційну силу щодо національного регулювання. Структура Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами)

передбачає не просто імплементацію acquis, а формування спільних інституційних платформ, таких як Рада асоціації, Комітет асоціації, Підкомітети, Парламентський комітет асоціації, що контролюють динаміку наближення. Саме ці органи встановлюють конкретні орієнтири адаптації, приймають спільні рішення, які є частиною міжнародного зобов'язального правопорядку для України, а відтак – також джерелом змін у національній правовій системі.

Іншими словами, норми міжнародного права, закріплені в Угоді про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) та документах її реалізації, створюють юридичне та інституційне середовище, яке ініціює трансформацію національного законодавства, спрямовану на внутрішню модернізацію економіки. Це підтверджує і підхід М. Емерсона, який вказує, що «асоціаційні угоди нового покоління (як в Україні) не лише готують держави до можливого членства, а й запускають цілісну зміну внутрішньої правової логіки державного управління» [24, с. 1].

Таким чином, міжнародно-правовий рівень нормативної рамки імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) виконує подвійну функцію: по-перше, встановлює обов'язкові параметри адаптації; по-друге, слугує джерелом інституційного тиску та політичного контролю за якістю наближення. Усе це потребує адекватного внутрішнього правового реагування, що й становить зміст наступного рівня – національно-правового, у межах якого здійснюється конкретизація положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) в національній правовій системі України.

Як було показано вище, міжнародно-правовий рівень нормативного забезпечення інтеграційної політики формує загальні параметри та орієнтири адаптації національного законодавства України до acquis Європейського Союзу (ЄС). Однак, сама по собі Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) не створює прямої внутрішньої дії в

правопорядку України, адже для її ефективної реалізації необхідна національно-правова конкретизація, що передбачає прийняття відповідних законів, підзаконних актів, програм та інституційних рішень у межах української правової системи. Враховуючи це, національно-правовий рівень становить ключову ланку у формуванні практичного механізму імплементації, адже поєднує міжнародні зобов'язання зі специфікою вітчизняного правотворення та державного управління.

Першим і базовим елементом у цій площині виступає Основний закон держави – Конституція України, яка закріплює євроінтеграційний курс держави як стратегічний пріоритет. Відповідні зміни, ухвалені Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору)» № 2680-VIII від 07.02.2019 р. [58], доповнили преамбулу та низку статей Конституції положеннями про незворотність європейського та євроатлантичного курсу України (ст. 85, ст. 102, ст. 106 Основного закону). Тут йшлося про політичну декларацію, юридичну основу для системного наближення українського права до норм Європейського Союзу (ЄС). Конституційний рівень виступає гарантією того, що будь-які нормативні акти нижчого порядку мають узгоджуватися з цією стратегічною орієнтацією.

Другим структурним елементом нормативно-правового рівня є Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI від 01.07.2010 р [19], який визначив європейську інтеграцію ключовим пріоритетом зовнішньої політики держави (зокрема, ст. 8, 11 правового акту, що детермінують питання засад внутрішньої та зовнішньої політики зокрема як євроорієнтованої). У поєднанні з положеннями Основного закону, він створює політико-правову рамку, яка легітимізує імплементаційні процеси на національному рівні. Важливим доповненням до даного нормативно-правового акту є Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» 3477-IV від 23.02.2006 р. [59], що

демонструє готовність української правової системи інтегруватися у європейський правовий простір через механізми міжнародного контролю.

Особливе місце серед джерел національно-правового рівня у контексті питання, що ми розглядаємо, займає Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII від 16.09.2014 р. [60], який визначає механізми виконання зобов'язань, покладених на Україну в процесі виконання умов євроінтеграції. На його основі було розроблено згадуваний нами План заходів з імплементації Угоди, затверджений Постановою КМУ № 1106 від 25.10.2017 р, Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [21], що фактично став базовим управлінським інструментом, який окреслив конкретні завдання для центральних органів виконавчої влади, розподілив відповідальність між міністерствами та агентствами, а також визначив часові рамки виконання завдань. Саме цей документ показує, як міжнародно-правові зобов'язання трансформуються в операційні завдання національного рівня.

На рівні підзаконних актів ключове значення мала Постанова Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 227-р «Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації» (сегмент «Загальна частина», «Очікувані результати») [62], де одним із напрямів визначено імплементацію положень договірних зобов'язань між Україною та Європейським Союзом (ЄС). Подальший стратегічний документ у даному сегменті, як-от Постанова КМУ № 179 від 03.03.2021 р. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 р. [63], закріпив безпосередню інтеграцію економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із

подальшими змінами) в систему середньострокового та довгострокового планування державної політики.

Національно-правова рамка імплементації має також галузевий характер, і цьому аспекті можна виділити:

1) митне законодавство (зокрема Митний кодекс України 2012 р. з подальшими змінами [64]), яке поступово адаптується до Митного кодексу ЄС;
2) законодавство про публічні закупівлі (Закон України «Про публічні закупівлі» № 922-VIII [65], що гармонізоване з Директивою 2014/24/ЄС з питань державних закупівель [57] та Директивою 2014/25/ЄС щодо закупівель суб'єктами господарювання, що працюють у секторах водопостачання, енергетики, транспорту та поштових послуг [66];
3) фінансове та банківське регулювання, що здійснюється Національним банком України у відповідності до європейських стандартів (зокрема впровадження Базельських принципів та стандартів Європейського банківського органу); Закон України «Про державну допомогу суб’єктам господарювання» № 1555-VII [67], який імплементує європейську модель контролю за державною допомогою; Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» № 124-VIII, що визначає процедури оцінки продукції відповідно до норм ЄС.

Окремої уваги заслуговує система моніторингу та звітності щодо виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Вона закріплена як у законодавчих, так і в урядових документах, а на практиці реалізується через портал «Пульс Угоди» [46], створений при Кабінеті Міністрів України. Даний портал є унікальним інструментом в українському контексті, адже дозволяє відстежувати динаміку виконання завдань у відсотках, створюючи публічний вимір інтеграційного процесу та забезпечуючи прозорість управління. Саме така форма цифровізації контролю демонструє поступовий перехід України до європейської моделі evidence-based policy (доказової політики) у сфері євроінтеграції.

Проте, національно-правовий рівень реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) стикається з низкою проблем, які відображають суперечність між формальним прийняттям актів і фактичною здатністю їх імплементувати. По-перше, спостерігається кадровий дефіцит у державному секторі, особливо в спеціалізованих відомствах, відповідальних за гармонізацію складних економічних сфер. По-друге, ускладнює процес відсутність узгодженої інституційної пам'яті: зміни урядів чи управлінських команд часто призводять до перегляду або «перезбирання» вже затверджених програм. По-третє, адаптація acquis виявляється надто формалізованою – так, закони приймаються, однак не завжди забезпечується належний контроль за їх фактичним виконанням і практичним впровадженням.

Таким чином, національно-правовий рівень є ключовим у механізмі імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р, (із подальшими змінами). Останній не лише транслює міжнародні зобов'язання у внутрішню систему права, а й формує практичне поле для їх реалізації. Проте ефективність цього рівня безпосередньо залежить від якості організаційно-урядових рішень, від рівня взаємодії між різними інституціями та від здатності української держави інтегрувати європейські стандарти у власний правопорядок. В означеному проявляється перехід до наступного, міжінституційного рівня, де визначається не лише нормативна, але й управлінська та координаційна сутність процесу імплементації.

Міжнародно-правовий та національно-правовий рівні формують концептуальну рамку інтеграційної політики України у сфері реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Проте, означених два рівні не можуть діяти у відриві від конкретних організаційно-управлінських практик – так, міжнародні норми потребують внутрішнього правового закріплення, а національні закони, в свою чергу, інституційного втілення через конкретні органи виконавчої влади. Саме на перетині права і практики формується міжінституційний рівень, який

забезпечує координацію, взаємодію та контроль за виконанням положень економічної частини документу, що є предметом нашого дисертаційного дослідження. Останній відіграє роль своєрідного «операційного центру» євроінтеграції, де правові норми набувають управлінського змісту і перетворюються на дієві політики та інструменти державного регулювання.

Загалом же, міжінституційний рівень охоплює як внутрішньоурядові механізми, так і зовнішні канали взаємодії з інституціями Європейського Союзу (ЄС). З боку Української держави, ключовими суб'єктами є Кабінет Міністрів України та система центральних органів виконавчої влади, серед яких варто виділяти Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерство фінансів України, Міністерство енергетики України, Міністерство аграрної політики та продовольства України, а також Національний банк України та Національне агентство України з питань державної служби. Вони реалізують ті чи інші сегменти економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), зокрема, від торговельно-економічної інтеграції та бюджетної політики до енергетики, транспорту й сільського господарства. Формальна координація здійснюється через Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції при Секретаріаті Кабінету Міністрів України, який виконує роль технічного і методичного центру (компетенційно-інституційну парадигму останнього ми згадували вище за текстом дисертаційного дослідження).

Важливим нормативним підґрунтям міжінституційної координації можна також називати Постанову КМУ № 996 від 03.10.2010 р. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [68], що визначила механізм взаємодії органів державної влади та громадянського суспільства, в тому числі, при підготовці і виконанні завдань, пов'язаних із адаптацією державно-управлінських практик та законодавства до європейських стандартів (п. 19, п. 21 документу).

Окрім партикулярного регулювання та координування євроінтеграції на міжінституційному рівні, маємо відмічати і наявність кластерно-системного порядку державно- та публічно-управлінської діяльності, що унормовує зазначений процес на рівні системності. Завдяки даному механізму забезпечується певна ієрархізація управлінських завдань та уникнення дублювання функцій — оглядаючи його, пропонуємо для нього умовну назву «система асоціації Україна-ЄС», огляд якої буде здійснено далі за текстом п. 2.1 Розділу ІІ даного дисертаційного дослідження.

Так, система асоціації Україна–ЄС становить ядро міжінституційного рівня реалізації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), поєднуючи норми міжнародного права із внутрішньодержавними управлінськими процесами. Фактично, сюди включено Раду асоціації, Комітет асоціації та його підкомітети, а також Парламентський комітет асоціації, що сукупно та у інституційно-ієрархічному взаємному поєднанні формують багаторівневу платформу, яка дозволяє не лише відслідковувати стан виконання зобов’язань, а й адаптувати управлінські рішення до динаміки європейського інтеграційного процесу. Таким чином, система асоціації Україна-ЄС є не просто інституційним «каркасом», а справжнім механізмом координації політичної волі, нормативних імперативів і адміністративних дій. Розглянемо кожен із вищезазначених органів більш детально.

Так, Рада асоціації є центральним органом системи, наділеним найвищими повноваженнями в межах виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Орган, утворений відповідно до положень ст. 461 Глави І Розділу VII (Інституційні, загальні та прикінцеві положення) [18], складається з членів уряду України та представників Ради ЄС і Єврокомісії. Засідання Ради асоціації відбуваються щонайменше раз на рік, а за потреби – частіше. Саме цей орган ухвалює ключові рішення, які визначають загальну динаміку імплементації, наприклад затверджує пріоритети на найближчі роки, вносить зміни до додатків Угоди про

асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами (що часто містять переліки актів acquis, які підлягають адаптації), або ухвалює політичні декларації щодо взаємної підтримки. Таким чином, діяльність Ради асоціації має подвійну природу, де, з одного боку, відбувається виконання функцій контролю й оцінки прогресу, з іншого ж – генералізуються законодавчі та управлінські змін на національному рівні. Наприклад, у 2019 р. Рада асоціації ухвалила рішення про оновлення Додатку XXVII до Угоди, який стосувався енергетики, що зобов'язало Україну упродовж визначених строків адаптувати низку директив і регламентів ЄС у сфері електроенергетики та газу, що, в свою чергу, мало прямий вплив на діяльність Міністерства енергетики України та Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП) [69].

В свою чергу, Комітет асоціації, що створений відповідно до положень ст. 464 (1) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, є виконавчим і координаційним органом, який забезпечує поточну реалізацію документу [18]. Він працює на рівні вищих посадових осіб центральних органів виконавчої влади України та, знову-таки, представників Єврокомісії. На відміну від Ради асоціації, яка визначає стратегічний курс, Комітет асоціації відповідає за практичну координацію і деталізацію завдань, функціонуючи у двох форматах, а саме – загальному та торговельному. Останній опікується виконанням положень про поглиблену та всеохопну зону вільної торгівлі (ПВЗВТ), зокрема питаннями технічного регулювання, митної співпраці, конкуренції, державної допомоги. Власне, через Комітет асоціації часто розглядаються проблемні питання, серед яких виділяємо адаптацію санітарних і фітосанітарних норм, або виконання Україною екологічних стандартів у сфері промислового виробництва. Таким чином, Комітет асоціації є ключовим майданчиком для трансформації міжнародних зобов'язань у національні адміністративні процедури.

Важливим елементом структури є підкомітети, які забезпечують секторальний вимір імплементації, створюючись та функціонуючи за окремими

напрямами: енергетика, транспорт, довкілля, економічна і фінансова співпраця, митна справа, а також — юстиція, свобода та безпека. Завдяки підкомітетам інтеграційний процес набуває конкретного змісту, оскільки саме на цих рівнях відбувається детальне узгодження нормативних актів, графіків їхньої адаптації, обговорення технічних бар'єрів. Наприклад, підкомітет з питань транспорту і довкілля у 2021 р. розглядав стан виконання директиви 2009/33/ЄС щодо сприяння екологічно чистим транспортним засобам [70], що стало поштовхом для оновлення державної стратегії розвитку електромобільності. За допомогою подібної практичної залученості, підкомітети виконують роль своєрідних «трансляторів» європейських норм у конкретні національні політики.

Окреме місце в системі займає Парламентський комітет асоціації, який забезпечує демократичний вимір співпраці та включення парламентського контролю. Складається останній з представників Верховної Ради України та Європарламенту. Так, орган не має обов'язкових рішень, однак його резолюції та рекомендації мають вагоме політичне значення, адже формують орієнтири як для урядів, так і для громадянського суспільства. Парламентський комітет асоціації обговорює найбільш чутливі питання інтеграції, включно з економічними : так, на одному із засідань 2020 р. акцентувалася увага на потребі у зміцненні фінансового нагляду та боротьбі з відмиванням коштів, що, у свою чергу, стимулювало ухвалення змін до українського законодавства у сфері фінансового моніторингу [71]. Таким чином, парламентський рівень інтеграції створює додатковий канал легітимації процесу асоціації та залучає ширші політичні й суспільні кола.

Отже, система асоціації Україна–ЄС виконує кілька функцій одночасно. По-перше, вона є інституційною платформою для моніторингу прогресу імплементації та виявлення проблемних ділянок. По-друге, вона забезпечує зворотний зв'язок між європейським і національним рівнями, дозволяючи Україні адаптувати свої управлінські рішення відповідно до європейських вимог. По-третє, вона створює простір для секторального діалогу, що сприяє більш точному і гнучкому впровадженню acquis. І по-четверте, завдяки

парламентському компоненту, ця система надає інтеграційному процесу політичної глибини, яка виходить за межі урядових структур і сприяє його демократизації.

Таким чином, міжінституційний рівень, втілений у системі асоціації Україна-ЄС, має справді подвійний вимір: внутрішньодержавний, де відбувається координація українських органів влади між собою, та зовнішній, де формується співпраця з інституціями ЄС. Цей баланс є ключовою умовою успішності інтеграційної політики України, адже лише за наявності стійких каналів координації та контролю можливо забезпечити реальну імплементацію економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами).

У цьому контексті показовим прикладом є запровадження електронних інструментів моніторингу, зокрема згаданого вебпорталу «Пульс Угоди», про який нами було зазначено раніше [46]. Останній дозволяє не лише громадськості, але й самим державним органам бачити реальний стан виконання інтеграційних завдань у відсотковому вираженні. Таким чином, цифровізація стала частиною міжінституційної логіки, адже забезпечує синхронізацію дій різних органів, підвищує прозорість і сприяє уникненню управлінських дисфункцій. Це наближає Україну до європейської практики використання evidence-based policy (доказова політика), де дані й аналітика виступають базою для прийняття управлінських рішень.

Разом із тим, функціонування міжінституційного рівня не позбавлене проблем. По-перше, досі спостерігається часткове дублювання функцій між окремими міністерствами та відомствами, особливо у сферах, де інтеграційні процеси мають міжгалузевий характер (наприклад, енергетика і навколишнє середовище, торгівля і митна політика). По-друге, нерідко має місце формальний підхід до виконання завдань: звітність подається у встановлені строки, однак фактична результативність заходів залишається недостатньою. По-третє, відсутність єдиного центру стратегічного управління інтеграційною політикою знижує узгодженість та ефективність реалізації економічної частини

Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Попри створення Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, його мандат поки що не дозволяє йому стати повноцінним «інтеграційним штабом» з правом прийняття управлінських рішень.

З урахуванням викладеного можна стверджувати, що міжінституційний рівень є ключовою ланкою у триєдиній структурі нормативно-правового забезпечення імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Саме тут відбувається перетворення міжнародних зобов'язань та національних норм у конкретні управлінські дії, які визначають практичний результат інтеграційної політики України. Від ефективності цього рівня залежить не лише ступінь реалізації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), але й довіра європейських партнерів до спроможності України виступати надійним виконавцем взятих на себе зобов'язань. Водночас, окреслені проблеми вказують на необхідність подальшої системної оптимізації інституційної архітектури, посилення аналітичного супроводу та більш чіткого розмежування повноважень між органами влади.

Дослідження нормативно-правової рамки реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС крізь призму аналізу актів національного, міжнародного та міжінституційного рівнів дозволило нам дійти наступних умовиводів.

По-перше, встановлено, що нормативно-правова рамка імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами є багаторівневою системою, в якій міжнародний, національний та міжінституційний рівні утворюють єдину архітектоніку. Власне, сам текст документу виступає первинним джерелом зобов'язань, що, поєднуючись із acquis communautaire, визначає параметри адаптації вітчизняної правової системи. В свою чергу, Україна, прийнявши стратегічний курс на інтеграцію до ЄС, у конституційний спосіб закріпила необхідність поступової

гармонізації економічного, фінансового та регуляторного середовища з європейськими стандартами, що засвідчує системний характер цього процесу.

По-друге, нормативно-правова основа реалізації економічної частини Угоди у національному вимірі постає як цілісна інфраструктура правових актів, що поєднує Основний закон — Конституцію України, базові закони (Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII тощо), урядові рішення та президентські укази. Вони забезпечують юридичне підґрунтя для адміністративних і організаційних дій державних органів у напрямі інтеграції. Ключовим є те, що національне право вже не лише «віддзеркалює» положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, але й поступово набуває європейського вектору розвитку, створюючи внутрішньодержавний простір, здатний інтегруватися до загальноєвропейських економічних структур.

По-третє, міжінституційний рівень нормативного забезпечення виступає не просто як додатковий вимір імплементації, а як ключовий міст між зовнішнім і внутрішнім рівнями. Рада асоціації, Комітет асоціації, його підкомітети та Парламентський комітет асоціації не лише здійснюють координацію і моніторинг, але й фактично формують спільний простір ухвалення рішень, у якому узгоджуються європейські директиви й українські управлінські можливості. Саме ця площина забезпечує реальне перетворення міжнародних зобов’язань на конкретні національні управлінські практики, створюючи динамічну систему «право – інституція – політика».

Отже, нормативно-правова рамка реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами виявляється не статичним набором актів, а багаторівневим процесом, що поєднує міжнародні імперативи, національні зобов’язання та міжінституційні механізми. Її дослідження дає підстави стверджувати, що ефективність інтеграції України до європейського економічного простору визначається не стільки формальним ухваленням актів, скільки здатністю державного

управління трансформувати цю складну архітектоніку в інноваційний та функціональний механізм, орієнтований на сталість і реальні результати.

2.2. Інституційна структура реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС : державні органи, міжвідомча взаємодія та механізми координації

Розглянувши у попередньому пункті дисертаційного дослідження багаторівневу нормативно-правову рамку імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, доцільним є перехід до аналізу інституційного виміру її реалізації. Так, норми права, незалежно від рівня їхньої деталізації, завжди залишаються лише інструментальною основою, а справжній зміст інтеграційних процесів розкривається через діяльність уповноважених органів державної влади, міжвідомчі механізми координації та відповідні інституційні практики. Інакше кажучи, формальне закріплення зобов'язань у міжнародних договорах та національних актах не має достатньої цінності без створення та функціонування інституційної архітектури, здатної забезпечити дієву, а не декларативну інтеграцію та інтеграційну процедуру на рівні міжвідомочої кооперації.

У цьому сенсі, досвід європейської інтеграції України наочно демонструє, що економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами є складним конструктом, який потребує постійної координації між різними рівнями державної влади. Наявність нормативної бази створює передумови для правового оформлення співпраці з Європейським Союзом (ЄС), однак саме інституційна структура робить можливим її практичне втілення, що проявляється від узгодження стратегій і планів імплементації до технічної гармонізації стандартів і моніторингу виконання зобов'язань. Іншими словами, «інституційний вимір» є органічним

продовженням «нормативного виміру», і лише в їхній єдності можна говорити про реальний прогрес інтеграційних процесів.

При цьому, варто врахувати, що особливістю української моделі інтеграції стало формування багаторівневої системи органів, які мають як стратегічні, так і оперативні повноваження у сфері реалізації економічної частини згаданого нами за текстом дисертаційного дослідження Документу, що визначає засади україно-європейського співробітництва. Вона охоплює як вищий рівень державного управління (Кабінет Міністрів України), так і профільні міністерства та спеціалізовані установи (Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерство фінансів України, Національний банк України, Національне агентство України з питань державної служби), а також органи адміністративного забезпечення (Секретаріат КМУ, Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції). Кожна з цих інституцій має власний нормативно визначений статус і функції, що, однак, існують в синергічному поєднанні та профільно-компетентному доповненні та у такий спосіб створюють підґрунтя до успішної реалізації положень економічної частини україно-європейського екзистенційного співробітництва [110, с. 227].

На наше переконання, саме поєднання нормативно-правової та інституційної основи визначає успішність чи проблемність процесу реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами. Якщо перша відповідає за формальне закріплення зобов'язань і створення регуляторного простору, то друга забезпечує їхнє управлінське наповнення, тобто безпосереднє виконання у практичній площині. У результаті, саме на рівні інституцій формується визначальна модель інтеграційної політики, що дозволяє оцінити не лише якість нормативних норм, а й здатність органів влади забезпечувати їхню імплементацію у відповідності до стандартів ЄС.

Таким чином, у п. 2.2 Розділу ІІ даного дисертаційного дослідження доцільно здійснити системний огляд державних органів, які відіграють ключову

роль у виконанні економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), проаналізувати нормативну базу їхньої діяльності, механізми міжвідомчої координації та ті управлінські виклики, які виникають у процесі взаємодії. Такий підхід дозволить не лише встановити формальну структуру інституційної системи, але й критично оцінити її ефективність, виявивши сильні та слабкі сторони існуючої моделі.

Визначальну роль у процесі реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з Європейським Союзом відіграє Кабінет Міністрів України, який, згідно зі ст. 113 Конституції України є вищим органом у системі органів виконавчої влади [72]. Відповідно до ст. 2 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» № 794-VII [73], уряд забезпечує проведення державної політики у сфері європейської інтеграції, а також координує діяльність усіх органів виконавчої влади з метою належного виконання міжнародних зобов’язань держави. Таким чином, Кабінет Міністрів України має не лише загальну управлінську компетенцію, а й спеціальне інтеграційне спрямування, що прямо співвідноситься із положеннями ст. 1 (Цілі) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, де визначено завдання поступової інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС [18].

Ключова функція Кабінету Міністрів України у цьому процесі полягає у затвердженні нормативно визначених планів та стратегій імплементації acquis communautaire. Зокрема, постановами уряду ухвалюються щорічні плани заходів із виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), які деталізують напрями адаптації законодавства, окреслюють відповідальних виконавців та встановлюють часові рамки для досягнення конкретних результатів. Крім того, саме Кабінет Міністрів України є органом, що схвалює національні стратегії інтеграції у таких сферах, як митна політика, енергетика, державні закупівлі чи фінансовий нагляд. Таким чином, уряд виконує роль стратегічного координатора, який не лише визначає загальний напрямок інтеграційної політики, а й забезпечує її системне та планомірне втілення.

Важливим завданням Кабінету Міністрів України є, окрім того, міжвідомча координація. Оскільки реалізація економічної частини Угоди охоплює надзвичайно широкий спектр політик — від фінансово-бюджетної до аграрної, енергетичної, — виникає потреба у створенні ефективних каналів комунікації між профільними міністерствами. У цьому контексті, саме уряд виступає своєрідним «інтеграційним центром», який забезпечує узгодженість дій усіх виконавчих органів. На практиці, це реалізується через затвердження урядових комісій, робочих груп, а також діяльність Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції, який підпорядковується безпосередньо Секретаріату Кабінету Міністрів України та виконує роль аналітично-координаційного інструменту.

Разом із тим, у діяльності Кабінету Міністрів України у сфері економічної європейської інтеграції простежуються і певні проблемні аспекти. На нашу думку, ключовою з них є політична фрагментованість урядових рішень, що часто зумовлена змінами політичних курсів після парламентських виборів або ротацією міністрів, котра призводить до того, що окремі напрями інтеграційної політики залишаються поза належним контролем або зазнають несистемних трансформацій. Крім того, спостерігається дублювання компетенцій між Кабінетом Міністрів України та профільними міністерствами, що ускладнює процес ухвалення управлінських рішень. Наприклад, у питаннях економічної інтеграції нерідко виникають колізії між Міністерством економіки, довкілля та сільського господарства України та Кабінетом Міністрів України щодо пріоритетності певних реформ чи індикаторів їхнього оцінювання, чим створюється ризиковий прецедент бюрократизації процесу та затягування термінів імплементації положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами.

Водночас, попри зазначені виклики, Кабінет Міністрів України зберігає роль основного інтеграційного координатора, на якому зосереджується політична відповідальність за темпи та якість виконання економічних зобов’язань перед ЄС. Означена функція уряду особливо проявляється у

контексті виконання щорічних звітів перед Радою асоціації, де саме Кабінет Міністрів України презентує офіційні результати імплементації. Тому, цілком виправдано розглядати Кабінет Міністрів України як стратегічний центр управлінської реалізації економічної частини Документу.

Саме цю концептуальну ідею-положення ілюстровано на рис. 2.1, що наочно демонструє місце уряду у загальній інституційній архітектоніці євроінтеграційної політики.

Рис. 2.1. Кабінет Міністрів України як стратегічний координатор реалізації економічної частини Угоди про асоціацію

Тобто, Кабінет Міністрів України наділений статусом органу загального політичного керівництва, та, водночас, ключового стратегічного центру координації усіх процесів, пов'язаних з імплементацією економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС, концентруючи у собі функції планування, контролю

та міжвідомчої взаємодії, забезпечуючи узгодженість дій державних інституцій і відповідність національної політики європейським стандартам.

В свою чергу, Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України у системі реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) займає особливе місце, адже до сфери компетенції останнього безпосередньо належить формування економічної політики держави та її приведення у відповідність до європейських стандартів. Відповідно ст. 6-7 Розділу II Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166-VI від 17.03.2011 р. (поточна ред. від 30.08.2025 р.) [74] та Постанови КМУ № 459 від 20.08.2014 р. Питання Міністерства економіки (нині у редакції від 24.07.2025 р.) [29], цей орган уповноважений на здійснення стратегічного планування, забезпечення економічного прогнозування, координацію процесів інтеграції у торговельно-економічній сфері, а також на реалізацію політики у галузі державних закупівель та розвитку підприємництва.

У площині виконання економічної частини Угоди Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України виступає центральним виконавцем у таких напрямках, як-от : 1) адаптація технічних регламентів та стандартів до acquis ЄС; 2) розробка і впровадження планів дій щодо лібералізації торгівлі та доступу українських підприємств на європейські ринки; 3) модернізація системи державних закупівель відповідно до європейських директив. Прикладом такої діяльності можна назвати впровадження системи «ProZorro», яка була частково орієнтована на забезпечення прозорості та доброчесності закупівельних процедур у відповідності до вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами (ст. 148–156, Глава 8 Розділу IV Угоди) [18]. Таким чином, нормативна база діяльності Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України органічно пов’язана з міжнародними зобов’язаннями України перед ЄС.

Водночас, Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України має низку управлінських викликів, що ускладнюють його функціонування як базового інтеграційного органу.

По-перше, політична динаміка в Україні зумовлює постійні структурні трансформації самого міністерства (зміна його назви, розширення чи звуження компетенцій, об'єднання з іншими відомствами), що знижує сталість політик та інституційну пам'ять.

По-друге, в межах реалізації євроінтеграційного курсу часто спостерігається дублювання функцій з іншими органами, зокрема Міністерством фінансів України (у частині координації бюджетної підтримки ЄС та податкової політики) чи Міністерством закордонних справ України (у частині зовнішньополітичної комунікації та міжнародних переговорів), що призводить до розмитості відповідальності (наприклад, ст. 7, ст. 16 Розділу II та Розділу III Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166-VI від 17.03.2011 р. (поточна ред. від 30.08.2025 р.) визначають, що міністерства формують та реалізують державну політику у визначених сферах, і якраз формулювання «у визначених сферах» дає підґрунтя для колізій, бо економічна інтеграція якраз охоплює і фінансову, і зовнішньоекономічну, і міжнародно-договірну площину) [75, с. 3].

По-третє, варто відзначити недостатність кадрового ресурсу для якісного аналізу та адаптації складного масиву acquis communautaire, що вимагає глибокої технічної експертизи та сталої координації з європейськими партнерами.

Разом з тим, Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України відіграє провідну роль у виробленні економічних стратегій середньо- та довгострокового характеру, які безпосередньо інтегруються в управлінську логіку Угоди про асоціацію. У цьому контексті слід відзначити, що на виконання Постанови КМУ № 1106 від 25.10.2017 р, Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з

іншої сторони [21], Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України здійснює підготовку звітів про хід імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами та координує участь України у відповідних міжнародних моніторингових процесах. Власне, завдяки діяльності даного органу на стратегічному рівні формується системне бачення поетапного наближення України до європейського економічного середовища.

Таким чином, Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України можна визначити як один із головних «вашингтонів» організаційно-урядового забезпечення імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами. На нашу думку, його ефективність залежить від здатності поєднати розробку національних стратегій із вимогами міжнародних зобов'язань, забезпечити внутрішню узгодженість політик та уникнути управлінського дублювання, адже даний орган задає напрям руху у торговельно-економічній площині та формує основу для підвищення конкурентоспроможності національної економіки в інтеграційному вимірі.

Натомість, Міністерство фінансів України виступає одним із ключових органів, залучених до реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, оскільки на нього покладено функції формування та реалізації державної фінансової політики, управління публічними фінансами, координації бюджетної підтримки з боку ЄС та адаптації податково-бюджетного законодавства до acquis communautaire. Конституційно-правовий вимір компетенції Міністерства фінансів України де-факто закріплено у ст. 116 Конституції України як Основного закону, де йдеться про обов'язок уряду забезпечувати проведення фінансової, цінової, інвестиційної політики та політики у сфері зовнішньоекономічних відносин [72], що опосередковано визначає і місце Міністерства фінансів України як головного виконавця у фінансово-бюджетному сегменті. Спеціальною нормативною основою, в свою чергу, є Постанова КМУ № 375 від 20.08.2014 р.

Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України (поточна ред. від 13.05.2025 р.), яка чітко закріплює його право здійснювати координацію міжнародної технічної допомоги у фінансовій сфері та відповідати за використання коштів, отриманих від ЄС в якості бюджетної підтримки [30].

У державно-управлінській площині, Міністерство фінансів України є інституцією реалізації та виконання фінансових зобов'язань, що випливають із тексту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами. Саме через нього реалізується моніторинг виконання програм макрофінансової допомоги ЄС, що, з одного боку, забезпечує прозорість використання коштів, а з іншого – посилює контрольованість України з боку європейських інституцій. Таким чином, Міністерство фінансів України має стратегічне значення у формуванні довіри до України як до партнера ЄС, адже ефективність управління фінансами безпосередньо впливає на репутаційний капітал держави.

Разом із тим, у практиці спостерігаються й проблемні зони. Так, на наше переконання, реалізація євроінтеграційних завдань нерідко ускладнюється через фрагментованість управлінських функцій: Міністерство фінансів України подекуди дублює компетенцію з іншими органами, насамперед з Національним банком України (опікується макрофінансовою стабільністю) та Міністерством економіки України (відповідає за стратегічне прогнозування та торговельну політику). Внаслідок цього виникає розмитість сфер відповідальності, особливо у питаннях податково-бюджетної гармонізації чи координації міжнародних фінансових потоків. Також, як показує практика реалізації програм макрофінансової допомоги, існує ризик формалізму у виконанні процедур, коли головний акцент здійснюється на показниках звітності, а не на якісних змінах у системі управління державними фінансами (показники на веб-порталі КМУ «Пульс Угоди», про який ми згадували, часто не є прямим і дійсним відображенням реального євроінтеграційного інституційного прогресу). Зазначені конотації підтверджують й аналітичні огляди Рахункової палати України, яка перманентно звертала увагу на поверхневу імплементацію норм та

стандартів ЄС (підзвітність, захищеність банківських даних та інформації та даних клієнтів банку) у фінансовій сфері [77].

У нормативно-правовій площині таке дублювання та колізійність компетенцій пояснюється тим, що згідно із положеннями ст. 7 Розділу ІІ та ст. 16 Розділу ІІІ Закону України «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166-VI від 17.03.2011 р. (поточна ред. від 30.08.2025 р.), міністерства уповноважені формувати та реалізовувати політику у «відповідних сферах», але без чіткого окреслення меж [74]. Тобто, з огляду на те, що економічна інтеграція до Європейського Союзу (ЄС) є комплексним процесом, фінансова, банківська й економічна політика постійно перетинаються, що й породжує управлінські конфлікти та потребує удосконалення координаційного механізму в розрізі економічних інтеграційних процесів.

Отже, Міністерство фінансів України, попри наявні виклики, залишається основним органом, відповідальним за системне впровадження європейських підходів до бюджетного планування, боргової політики та контролю за використанням коштів ЄС. Водночас, на нашу думку, для підвищення ефективності діяльності Міністерства фінансів України у реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) потрібна більш гнучка модель міжвідомчої взаємодії, яка дозволить уникати дублювання та спрямовувати ресурси на структурні реформи.

У структурі реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами особливе місце також посідає Національний банк України, який виступає одночасно регулятором банківської системи та унікальним конституційним інститутом, віднесеним до сфери особливого публічно-правового регулювання. Повноважна винятковість останнього закріплена у ст. 99 Конституції України, яка визначає головною функцією органу забезпечення стабільності грошової одиниці, що прямо співвідноситься із завданням інтеграції до європейського економічного простору, адже стабільність національної валюти є передумовою гармонізації макроекономічних показників [72]. В свою чергу, ст. 100 Конституції України встановлює, що розроблення основ грошово-кредитної політики належить до

компетенції Ради Національного банку України, що фактично формує інституційний «місток» між урядовими рішеннями та автономною монетарною політикою [72]. У цьому аспекті спостерігається подвійна природа, де, з одного боку, відмічається незалежність Національного банку України, гарантована Основним Законом, а з іншого – його обов'язкова інтегрованість у загальнодержавний економічний курс, який у сучасних умовах безпосередньо корелюється з положеннями Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами.

Як можна прослідкувати із загальних тенденцій євроінтеграційних політик та практик, повна інтеграція держав-партнерів до економічного простору ЄС неможлива без уніфікації функцій центральних банків за моделлю acquis communautaire [78, с. 110]. Таким чином, діяльність Національного банку України набуває характеру транзитивного інституту, що поєднує національне конституційне регулювання з європейськими стандартами у фінансовій сфері. Особливу роль тут відіграють Стандарти Базель II (2003 р.) [79] та Базель III (2010 р.) [80] (Basel II/III), опубліковані на офіційному веб-сайті Банку міжнародних розрахунків (Bank for International Settlements), що у європейському праві сприймаються як фундамент регуляторної економічної та фінансової політики. Так, Національний банк України, починаючи з 2016 р., поступово адаптує норми Basel III (2010 р.) у сфері капіталізації банків, ліквідності та ризик-менеджменту, що має не лише технічне значення, а й безпосередньо інтеграційне, оскільки є критерієм відповідності української банківської системи до системи ЄС та умовою доступу до європейських ринків фінансових послуг [81, 82, 83].

Таким чином, можна говорити про еволюцію повноважень Національного банку України в умовах імплементації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами. Конституційно визначена функція останнього, що знаходить прояв у стабілізації грошової одиниці, поступово трансформувалася у мандат, що охоплює гармонізацію монетарних практик із європейськими стандартами, що підводить до висновку, що реалізація економічного україно-європейського договірного

співробітництва має на меті не лише підпорядкування національної банківської політики макроекономічним орієнтирам ЄС, але, одночасно, і формування європеїзованої інституційної моделі центрального банку, що передбачає незалежність, прозорість, високий рівень підзвітності та одночасну інтеграцію у спільну фінансову архітектуру.

Водночас помітимо, що в українських наукових дискусіях (А. Макарицька та І. Остапенко [84, с. 185], В. Фурсова та ін. [85, с. 2]) підкреслюється, що винятковий статус Національного банку України, закріплений у Основному законі, нерідко створює ризики дисонансу між урядовими завданнями економічного стимулювання та обмежувальною політикою центрального банку, зокрема в умовах протидії інфляції. Однак, саме цей дисонанс є проявом європейської моделі взаємовідносин між урядом та банківською сферою, де баланс незалежності та координації забезпечує сталість фінансової політики у довгостроковій перспективі.

Відтак, можна стверджувати, що Національний банк України у системі імплементації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами є опорним інститутом європейської інтеграції, який уособлює конституційно гарантовану стабільність та поступово набуває ознак сегмента європейської банківської моделі через інтеграцію положень Стандартів Базель II (2003 р.) та Базель III (2010 р.) Basel II, Basel III і вимог acquis. Завдяки цьому інституційному статусу Україна формує не лише формально-правову, а й реальну інфраструктуру інтеграції до європейського фінансового простору.

Розглядаючи проблематику системи реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, вбачаємо за доцільне також згадати про Національне агентство України з питань державної служби (НАДС), основним завданням котрого є забезпечення кадрової й організаційної спроможностей публічного управління. Діяльність інституції безпосередньо пов’язана з формуванням людського капіталу в апараті держави, що у сучасних умовах розглядається з позиції технічного та кадрового ресурсу, а також – фундаментального складника управлінської євроінтеграції. Для цілей

такої конотації необхідно розуміти, що будь-яка імплементація acquis communautaire, зокрема у фінансово-економічному чи торговельному сегментах, набуває імплікаційного потенціалу насамперед за умови створення передумов професійності та незалежності державно-управлінського кластерного корпусу.

Правовою основою діяльності Національного агентства України з питань державної служби (НАДС) є, зокрема, Закон України «Про державну службу» № 889-VIII від 10.12.2015 р. (поточна ред. від 07.09.2025 р.), який визначає завданням агентства забезпечення формування та реалізації єдиної державної політики у сфері державної служби. Відповідно до ст. 13 даного нормативного акту [86], саме Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) уповноважене здійснювати нормативно-правове забезпечення кадрових процесів, контроль за дотриманням стандартів публічної служби та організацію навчання державних службовців. В аспекті євроінтеграційного курсу та реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, такі функції набувають додаткового змісту, набуваючи статусу механізму гармонізації професійної культури державних інституцій із практиками публічної адміністрації країн ЄС.

На наше переконання, роль Національного агентства України з питань державної служби (НАДС) у цьому контексті має двовимірний характер. По-перше, інституція виступає інституційним гарантом здатності української державної служби ефективно втілювати економічні зобов’язання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, включно з гармонізацією торговельного, фінансового та регуляторного законодавства. По-друге, орган виконує функцію інтеграційного транслятора, адже через систему навчання, перепідготовки та сертифікації державних службовців забезпечує опанування ними acquis та застосування практик належного врядування. В цьому сенсі, Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) можна розглядати як національну кадрову інституцію та, одночасно, інструмент, що формує євроорієнтовану управлінську компетентність українських органів влади [87, с. 42].

Разом із тим, аналітичний звіт-дослідження Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD) та SIGMA від 2023 р. під назвою «Публічне управління та адміністрування в Україні» [88, с. 22] свідчить про те, що слабкими місцями в розрізі економічної та євроінтеграційної залученості органу залишається інституційна сталість та проблематика кадрового відбору/підбору, детермінована супутніми явищами на кшталт обмежених спроможностей державного бюджету України в умовах правового режиму воєнного стану та недостатнім потенціалом компетенційного кадрового розвитку. Тобто фактично, попри нормативне забезпечення діяльності Національного агентства України з питань державної служби (НАДС), практична імплементація завдань інституційного зближення із Європейським Союзом (ЄС) ускладнена. При цьому маємо констатувати, що саме ефективність кадрового забезпечення детермінує якість виконання зобов'язань економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, оскільки навіть найкращі стратегії чи регуляторні акти залишатимуться декларативними без професійного персоналу, здатного їх реалізувати.

Таким чином, Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) у рамках реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами можна визначити як ключову опорну інституцію кадрово-інтеграційної спроможності, яка, однак, потребує додаткового посилення інституційної незалежності, ресурсного забезпечення та практик моніторингу ефективності. Означене завдання, на наш погляд, є критичним для забезпечення синергії між нормативними положеннями економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами та їх фактичним втіленням у національній моделі євроінтеграційної державно-управлінської практики.

Наостанок, серед інституцій адміністративного забезпечення центральну роль відіграє Секретаріат Кабінету Міністрів України, що провадить власну діяльність відповідно до Закону України «Про Кабінет Міністрів України» № 794-VII від 27.02.2014 р. (поточна ред. від 30.08.2025 р.) [28] та Постанови КМУ

№ 850 від 12.08.2009 р. Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України [89] і в законодавчо визначених рамках (ст. 47 Закону України «Про Кабінет Міністрів України» № 794-VII від 27.02.2014 р. (поточна ред. від 30.08.2025 р.) та п. 1 – 4 Постанови КМУ № 850 від 12.08.2009 р. Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України) зокрема, здійснює організаційне, експертно-аналітичне та інформаційне забезпечення діяльності уряду. Його місце у реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами полягає у координації підготовки проєктів актів уряду, методологічному супроводі роботи урядових комітетів та моніторингу виконання інтеграційних завдань, затверджених у щорічних планах імплементації. У практичному вимірі, Секретаріат Кабінету Міністрів України стає адміністративною ланкою, що поєднує міністерства, відомства й урядові офіси в єдину систему ухвалення рішень, надаючи юридичний і процедурний формат для розгляду проєктів нормативних документів, спрямованих на адаптацію acquis communautaire у вітчизняний правопорядок.

Разом із тим, діяльність Секретаріату Кабінету Міністрів України нерідко набуває надмірно формалізованого характеру, що спричиняє дисбаланс між стратегічними інтеграційними цілями Документу, що встановлює нормативи державно-управлінської економічної взаємодії України та ЄС та практичними механізмами їхнього забезпечення. Проблемою залишається й дублювання функцій з іншими урядовими структурами, наприклад, із профільними міністерствами чи Урядовим офісом координації європейської та євроатлантичної інтеграції, що знижує швидкість і якість ухвалення рішень. Водночас, на нашу думку, саме Секретаріат Кабінету Міністрів України відіграє унікальну роль як операціональний центр, який спрямований на впорядкування та систематизацію інтеграційної політики України, акумулюючи знання та практику виконання положень економічної частини україно-європейського співробітництва. Відтак, особливо важливо трансформувати його функціонал у напрямі глибшого аналітичного опрацювання матеріалів і

налагодження дієвої комунікації між органами виконавчої влади, залученими до виконання завдань європейської економічної асоціації та інтеграції.

У цьому контексті органічним продовженням виступає Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, що створений та здійснює власну діяльність відповідно до Постанови КМУ № 759 від 04.10.2017 р. Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції (у ред. від 23.07.2024 р.) [33]. На відміну від Секретаріату Кабінету Міністрів України, який виконує функцію адміністративного забезпечення, цей офіс має вузько спеціалізований мандат – координувати імплементацію положень Угоди про асоціацію, зокрема економічного блоку, а також забезпечувати комунікацію між урядом України та інституціями Європейського Союзу (ЄС). Його завдання включають моніторинг стану виконання зобов'язань, організацію роботи міжвідомчих комісій, підготовку звітності та наповнення електронних платформ прозорості («Пульс Угоди»), що стали важливим інструментом для суспільного та експертного контролю за прогресом інтеграційної політики.

Попри значні досягнення, діяльність Урядового офісу стикається із низкою викликів. По-перше, через фрагментованість урядових структур він часто змушений виконувати функції «посередника» між різними міністерствами, що знижує ефективність управлінської вертикалі. По-друге, на думку аналітиків Центру Разумкова, Урядовий офіс страждає від кадрової нестабільності й обмеженого фінансування, що робить його залежним від зовнішньої технічної допомоги та донорських проєктів ЄС [90, с. 17]. По-третє, нерідко спостерігається ситуація, коли підготовлені ним рекомендації мають дорадчий, а не обов'язковий характер, що звужує реальний вплив на ухвалення рішень урядом. Утім, ми переконані, що саме ця інституція стала ключовим інноваційним елементом української управлінської архітектури, адже вона вперше надала формалізовану рамку для постійного відстеження виконання економічної частини Угоди про асоціацію, поєднавши інструменти внутрішнього урядового моніторингу з міжнародними стандартами прозорості.

Тобто, поєднання діяльності Секретаріату Кабінету Міністрів України та Урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції демонструє подвійний вимір адміністративного забезпечення європейського економічного інтеграційного курсу, де перший є відповідальним за загальне процедурне й організаційне супроводження урядової діяльності, а другий — за змістовно-аналітичний і комунікаційний компонент виконання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами. Водночас, обидва органи потребують подальшої оптимізації й зміцнення координаційних функцій, аби уникнути дублювання й забезпечити цілісність управлінського процесу імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами.

Отже, аналіз особливостей інституційної структури реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами дозволив нам дійти наступних умовиводів, що відображають як особливості функціонування національної управлінської архітектоніки, так і перспективи її подальшого вдосконалення.

По-перше, ключовим координатором у системі державного управління імплементацією економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами виступає Кабінет Міністрів України, який на підставі Конституції України та Закону «Про Кабінет Міністрів України» формує нормативно-стратегічні засади інтеграційної політики та здійснює організацію виконання відповідних планів і стратегій. Останній також забезпечує вертикальне узгодження діяльності профільних міністерств, хоча водночас стикається з проблемою політичної фрагментованості й дублювання компетенцій.

По-друге, у реалізації економічних положень Угоди надзвичайно важливою є діяльність профільних міністерств і спеціалізованих органів (Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерство фінансів України, Національний банк України, Національне агентство України з питань державної служби). Кожен із зазначених органів

має власний нормативно закріплений мандат, що визначає його сферу відповідальності — від економічного прогнозування й гармонізації технічного регулювання до управління публічними фінансами та забезпечення макрофінансової стабільності. Проте, як показує аналіз, практична імплементація нерідко ускладнюється через перетин повноважень і розмитість відповідальності, а також через кадрові обмеження й нестачу сталих механізмів інституційного забезпечення не лише власне в економічній, але й у вітчизняній публічно-управлінській сфері загалом.

По-третє, особливе місце займають органи адміністративного забезпечення – Секретаріат Кабінету Міністрів України та Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, що виконують роль системних посередників і аналітико-організаційних центрів, котрі надають формалізовану рамку для ухвалення та координації урядових рішень, пов’язаних із забезпечення європейської економічної інтеграційної політики в Україні. Так, Секретаріат Кабінету Міністрів України переважно забезпечує процедурний та організаційний супровід, тоді як Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції здійснює спеціалізований моніторинг та інтеграційну комунікацію з інституціями Європейського Союзу (ЄС). Однак, обидві структури потребують додаткового посилення інституційної компетентності, зокрема щодо уникнення дублювання функцій, зростання аналітичної спроможності та забезпечення стабільності кадрового складу.

По-четверте, аналіз інституційної структури реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами дозволяє зробити висновок, що взаємодія та координація між усіма зазначеними органами є критичним чинником результативності євроінтеграційного процесу. Незважаючи на наявність законодавчо визначених повноважень, реальність доводить потребу в інтеграції зусиль, у тому числі через цифровізацію процесів управління, формування спільних інформаційних баз даних та розбудову комплексної системи моніторингу виконання

економічних зобов'язань за угодою про україно-європейське співробітництво в усіх галузях та сферах, включно із економічною.

Таким чином, інституційна структура реалізації економічної частини Документу, що визначає засади державно-управлінського економічного співробітництва Україна-ЄС, демонструє значний рівень нормативної визначеності, але водночас виявляє суттєві управлінські виклики. Їхнє подолання можливе лише за умови підвищення ефективності міжвідомчої взаємодії, оптимізації компетенційного розподілу та поглиблення аналітичного супроводу інтеграційних процесів.

2.3. Проблеми та тенденції розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС

Питання функціонування адміністративно-організаційних практик реалізації міжнародних угод, зокрема таких, що мають економічну природу, належить до фундаментальних проблем сучасної науки державного управління. У загальному значенні під адміністративно-організаційними практиками, як зазначається у дослідженні Б. Г. Пітерса [91, с. 79], розуміють сукупність процедур, інституційних механізмів і моделей координації, за допомогою яких органи публічної влади забезпечують виконання міжнародно-правових зобов'язань держави. Дана категорія охоплює процеси нормотворчої адаптації, міжвідомчої взаємодії, моніторингу, контролю й оцінки результативності реалізації політик. Таким чином, у державно-управлінському вимірі адміністративно-організаційні практики виступають не просто технічними механізмами реалізації урядових рішень, а інституційними проявами ефективності самої державної влади.

У контексті Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21 березня 2014 р. (із подальшими змінами), адміністративно-організаційні практики набувають особливого значення, оскільки саме через них відбувається імплементація

положень економічної частини документа, конкретно — Розділів III–VI, що охоплюють сфери торгівлі, енергетики, макроекономічної політики, управління державними фінансами, транспорту, сільського господарства тощо. За своєю суттю, цей процес є системним комплексом управлінських дій, які координуються Кабінетом Міністрів України та реалізуються профільними міністерствами, спеціалізованими установами та міжвідомчими комісіями.

Водночас, досвід практичної імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21 березня 2014 р. (із подальшими змінами) доводить, що в адміністративно-організаційному середовищі держави існують суттєві структурні та функціональні прогалини. Зокрема, спостерігається нерівномірність у темпах адаптації acquis communautaire, фрагментарність підзаконної бази, брак уніфікованих методологічних підходів до реалізації політик у сфері економічної інтеграції. У праці Г. Вольльманна, наприклад, відмічено [92, с. 115], що інтеграція європейських правових та державно-управлінських канонів передбачає формування нової культури публічного адміністрування, що ґрунтується на засадах відкритості, підзвітності та орієнтації на результат.

Варто підкреслити, що економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21 березня 2014 р. (із подальшими змінами) передбачає розвиток складної системи правових і адміністративних зобов’язань, у межах яких Україна поступово інтегрує до свого законодавства акти вторинного права ЄС, як-от директиви, регламенти, рішення. Проте ефективність цього процесу безпосередньо залежить від якості функціонування адміністративно-організаційних практик, які забезпечують їх впровадження. Саме тут говоримо про ключові проблеми на кшталт неузгодженості нормативних процедур, затримки у впровадженні актів ЄС, відсутності системного моніторингу виконання, слабкого рівня аналітичної підтримки ухвалених рішень, а також надмірної залежності від зовнішньої експертної допомоги.

У нормативному плані варто згадати низку актів, які безпосередньо дотичні до реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною

та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), які ми згадували раніше, серед них є Постанова КМУ №1106 від 25.10. 2017 р. «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [21], а також Постанови КМУ № 179 від 03.03.2021 р. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року [63], де імплементація положень Документу визначена як складник загальної стратегії європейської інтеграції. Зазначені документи формують основні рамки адміністративно-організаційних практик, які, однак, залишаються недостатньо деталізованими щодо механізмів міжвідомчої взаємодії та контролю за результативністю.

Таким чином, зазначене коло проблем свідчить про потребу у переосмисленні адміністративно-організаційної моделі імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), адже в контексті даного питання необхідне формування нової якості управління, у якій змістовний, аналітичний і координаційний компоненти взаємодіють системно та взаємопов’язано.

Отже, дослідницька мета п. 2.3 Розділу ІІ даного дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб визначити системні проблеми управлінської реалізації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), оцінити тенденції розвитку адміністративно-організаційних практик і сформулювати напрями їх модернізації відповідно до стандартів належного врядування та принципів європейського адміністративного простору.

Загалом же маємо зазначити, що реалізація економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) є одним із найбільш масштабних управлінських процесів у новітній історії держави, що передбачає як правове, так і інституційне, організаційне та кадрове переосмислення функцій державного апарату. Її виконання потребує стрункої системи адміністративно-організаційних практик, які б поєднували

нормотворчість, стратегічне планування, міжвідомчу координацію та моніторинг результатів. Однак поточний стан реалізації цих практик демонструє наявність структурних проблем, що суттєво впливають на якість адаптації української економічної системи до стандартів ЄС.

Першочерговою проблемою є інституційна деконцептуалізованість та дублювання повноважень між органами виконавчої влади, які задіяні в реалізації положень Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. Так, Кабінет Міністрів України виступає координатором інтеграційної політики, однак окремі функції стратегічного прогнозування та аналізу передані одночасно Міністерству економіки України, Міністерству фінансів України, Міністерству закордонних справ України та профільним міжвідомчим групам. Зокрема, під час імплементації Додатку XXVII до Угоди (енергетичний сектор) Міністерство енергетики України, НКРЕКП і Міністерство економіки України здійснювали паралельне напрацювання планів адаптації, що зумовило несинхронність процедур імплементаційного запровадження даних положень у національне правове поле. За висновком Рахункової палати України (Звіт №5-3 від 2022 р.) [93, с. 12], відсутність чіткої системи делегування повноважень у сфері координації євроінтеграційної діяльності якраз-таки і створює управлінську невизначеність і ускладнює виконання міжнародних зобов’язань держави, що потребує більш детально опрацювання проблематики даного питання практично – на підставі огляду інституційної, а також нормативно-інституційної невизначеності формату «Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами – фактична реалізація на рівні організаційного виконання».

Інституційна фрагментарність посилюється відсутністю дієвих механізмів оцінки результативності державних органів у межах інтеграційної економічної політики. Формально такі механізми існують – інтернет-платформа «Пульс Угоди», створена Кабінетом Міністрів у 2019 р., забезпечує відображення темпів реалізації Документу у відсотковому вимірі (про що нами було зазначено раніше). Остання слугує публічним інструментом звітності, однак

має обмежену аналітичну функцію, адже де-факто система фіксує кількісний прогрес, але не надає оцінки реальної глибини впровадження актів ЄС, не розрізняє формальне ухвалення документу і його фактичну дію в економічному середовищі, через що «Пульс Угоди» не має ознак органу стратегічного (і практичного) управління процесу європейської економічної інтеграції. На нашу думку, така ситуація відображає загальну тенденцію до формалізму у публічному адмініструванні, коли головним критерієм ефективності стає кількість ухвалених актів, а не їх системна інтеграція у практику економічного врядування.

Кадрово-компетенційна площина проблеми також має критичне значення. Євроінтеграційна політика передбачає сталу участь професійних кадрів, здатних до комплексного аналізу європейського законодавства, ведення переговорів, моделювання сценаріїв політики та стратегічного планування, однак кадровий дефіцит у центральних органах виконавчої влади залишається наявним. За даними SIGMA/OECD (Public Administration in Ukraine: Assessment against the Principles of Public Administration, 2024) [94, с. 78], українська система державної служби характеризується високою плинністю кадрів, недостатнім рівнем фахової підготовки та слабким зв’язком між професійними компетенціями та посадовими обов’язками. Аналіз Програми розвитку ООН в Україні (UNDP Human Development Report 2023-2024) [95, с. 97-98] підтверджує, що близько половини (5/10) державних службовців не проходили жодного системного підвищення кваліфікації з моменту вступу на посаду. Така ситуація безпосередньо впливає на якість реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р., адже адаптація європейського законодавства вимагає не лише формального перекладу директив, а й розуміння управлінської логіки, яку вони втілюють.

На наш погляд, проблематика реалізації ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), присвяченої боротьбі зі злочинністю та корупцією, має безпосереднє аспектне спрямування до ефективності імплементації її економічної частини. Згідно з пунктом 2 (с)

цієї ст., до сфери співробітництва віднесено економічні злочини, зокрема злочини у сфері оподаткування, тоді як пункт 2 (d) передбачає протидію корупції як у приватному, так і в державному секторі. Таким чином, економічна безпека, фіскальна дисципліна і доброчесність публічних фінансів є не лише умовою євроінтеграції, а й безпосереднім зобов'язанням України у рамках виконання Угоди, при цьому практично-прикладна реалізація цих положень демонструє низку організаційно-управлінських розривів, які відображають загальну слабкість адміністративних практик державного сектору.

На практиці система координації між Міністерством фінансів України, Національним агентством з питань запобігання корупції (НАЗК), Бюро економічної безпеки (БЕБ) та органами прокуратури не забезпечує єдиної логіки управління ризиками економічних правопорушень. Наприклад, згадуваний аудит SIGMA/OECD (2023 р.) засвідчив, що відсутність інтегрованої бази даних між органами фінансового контролю та правоохоронними інституціями призводить до дублювання перевірок і несвоєчасного реагування на порушення [88]. Тут також зазначається, що основні адміністративні процедури запобігання корупції залишаються фрагментованими, а механізм обміну даними між державними та приватними структурами є обмеженим. Таким чином, навіть за наявності належної нормативної бази імплементація ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) здійснюється непослідовно, що знижує загальну результативність виконання економічних зобов'язань України перед ЄС.

Важливо підкреслити, що ст. 22 Розділу III (Юстиція, свобода та безпека) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) передбачає «посилення потенціалу, зокрема навчання та, у разі необхідності, обмін персоналом». Саме цей пункт є маркером того, наскільки критичною для економічної частини документу є кадрова стабільність у сфері антикорупційної політики. Цим, до того ж, прямо зазначено, що система управління антикорупційною політикою потребує сталих кадрових рішень і

системної координації з міністерствами економічного профілю. На нашу думку, такий стан речей свідчить про відсутність в Україні єдиного адміністративного центру, здатного поєднати антикорупційну та фінансово-економічну політику в єдину управлінську конструкцію.

Особливої уваги потребує п. 4 ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), який зобов'язує сторони до ефективного виконання Конвенції ООН проти корупції 2003 р. Саме цей міжнародний документ став підставою для ухвалення низки актів, зокрема Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-VII [96] та створення Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК). Втім, незважаючи на наявність розвиненої законодавчої бази, адміністративно-організаційні практики реалізації антикорупційної політики все ще характеризуються високим ступенем формальності. Приміром, система електронного декларування, запроваджена відповідно до міжнародних зобов'язань, залишається слабо інтегрованою з іншими державними реєстрами, такими як Єдиний державний реєстр судових рішень (ЄДРСР), реєстр державних закупівель ProZorro [97, с. 14]. Комплексно, зазначене унеможливлює автоматичний аналіз конфліктів інтересів та порушень фінансової дисципліни, що, у свою чергу, знижує якість моніторингу ефективності витрачання бюджетних коштів у межах реалізації економічної частини Угоди.

У ширшому контексті, ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) демонструє, що боротьба зі злочинністю й корупцією є ключовою умовою ефективності економічної інтеграції, встановлюючи зв'язок між безпековою, фінансовою та управлінською складовими процесу євроінтеграції. Так, слабкість організаційних практик у цій сфері має системний ефект, що підриває довіру до державних інституцій, створює ризики для інвестиційного клімату, сповільнює доступ до програм бюджетної підтримки ЄС (наприклад, EU Budget Support Programme for Public Finance Management in Ukraine) [98]. Саме тому,

подальший розвиток адміністративно-організаційних практик має бути спрямований на інституційну інтеграцію антикорупційних та економічних механізмів у рамках єдиного управлінського циклу, котрий ми вбачаємо за доцільне визначити у форматі «нормативне регулювання – моніторинг – оцінка – відповідальність».

На доповнення маємо зазначити, що у структурі економічної частини Документу особливу роль відіграє ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею), що закріплює комплекс вимог до функціонування торговельних та митних процедур, які мають забезпечити прозорість, пропорційність, недискримінаційність та передбачуваність регулятивного середовища. Узагальнено, положення ст. 76 Документу стосуються технічної сфери, як-от митного оформлення, ризик-менеджменту, процедур транзиту та застосування міжнародних стандартів. Однак, у внутрішньодержавній управлінській площині останні детермінують ядро адміністративно-організаційної моделі реалізації економічної частини Документу, оскільки стабільне й ефективне митне адміністрування є необхідною передумовою виконання значної частини інтеграційних зобов'язань України (торговельна лібералізація, спрощення транскордонних операцій, захист легального бізнесу, доступ підприємств до ринку ЄС тощо).

Порівняльний аналіз ст. 22 Розділу III та ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) дозволяє встановити низку закономірностей, важливих для оцінки стану адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), а також – визначити публічно-управлінські контраверсії, що у даному контексті мають місце. Так, ст. 22 Розділу III (Юстиція, свобода та безпека) спрямована на боротьбу з економічними злочинами, корупцією, контрабандою, незаконним обігом товарів, тобто на безпековий та кримінально-правовий сегмент; натомість, ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) орієнтована на побудову прозорої, технологічної та недискримінаційної митної моделі, що мінімізує корупційні

ризики за рахунок уніфікованих процедур, оцінки ризиків, спрощень для сумлінних операторів. Фактично, спостерігаємо тут транзит від антизлочинної до митно-торговельної логіки, концентрований в положеннях договірного документу.

Тобто, ст. 22 Розділу III (Юстиція, свобода та безпека) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) визначає конкретні аспекти необхідного попередження (шахрайство, контрабанда, економічні злочини), тоді як ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) окреслює, у який спосіб це має бути забезпечено в адміністративно-управлінській площині. Себто, дані положення функціонують взаємопов'язано, де ст. 22 Розділу III (Юстиція, свобода та безпека) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) окреслює антикорупційні та антизлочинні зобов'язання, а ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) документу створює адміністративно-процедурну інфраструктуру для виконання цих зобов'язань. Як наслідок, обидві ст. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) спільно формують системну передумову економічної інтеграції, де держава має гарантувати доброчесність процесу обігу товарів, прозорість контролю та чесність адміністрування митних процедур за наявної нормативно-правової рамки транснаціонального співробітництва.

У контексті адміністративно-організаційних проблем реалізації ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) доцільно більш концептуалізовано означити питання митної реформи та інтеграції до спільної транзитної системи ЄС.

Зокрема, Україна офіційно приєдналась до Конвенції про процедуру загального транзиту (NCTS) у 2022 році, що відповідає п. 4(b) ст. 76 Документу [18]. Проте, згідно з оцінкою Єврокомісії (Association Implementation Report Ukraine, 2023), повноцінне функціонування NCTS II відбувається із

затримками, а інтеграція бізнесу до електронних транзитних процедур просувається нерівномірно: станом на 2023 р. лише близько 1 200 уповноважених операторів активно використовували систему, тоді як у Польщі їх кількість перевищує 10 000 [99, с. 35].

Стосовно проблематики маємо додати, що вимога ст. 76(1)(c) Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) щодо єдиного адміністративного документа (ЄАД) стала ключовою у реформуванні митного декларування. Одночасно з цим, за даними BRDO (Аналітичний звіт «Митниця 2.0», 2023 р.), частина процедур продовжує існувати у змішаному форматі, що створює ризики: 1) паралельного застосування різних форм документів у перехідний період; 2) складнощі інтеграції з системами країн ЄС; 3) значне навантаження на малий та середній бізнес [100, с. 36].

У цьому контексті, за даними досліджень Європейської Бізнес Асоціації (EBA Customs Survey 2022), анонімні представники компаній, установ та організацій зазначили, що стикаються з непередбачуваністю митних процедур, що прямо суперечить вимозі ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) про передбачуваність та недискримінаційність [18].

Крім того, вимога ст. 76(2)(c) щодо ефективних процедур оскарження також залишається частково нереалізованою. Як можна побачити із дослідження С. Денисенка [101, с. 1175], котрий виокремив актуальні проблеми сучасної митниці в умовах Євроінтеграції, зазначена процедура є тривалою, потребує значного фінансового ресурсу та здебільшого не має автоматичного ефекту призупинення протиправного діяння [101, с. 1176], що передбачено Угодою про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) (ст. 37, ч. 5 Розділ IV) [18].

У заключенні дослідження саме проблематики імплементаційного впровадження положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що стосуються проблемно-тенденційної

складової розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини документу, звертаємо увагу на ст. 76(2)(d) даної угоди, що вимагає впровадження стандартів Арушської декларації (WCO) щодо етики митниці. Однак, в Україні митниця залишається одним із найбільш корупційно вразливих секторів публічної влади, що системно підриває реалізацію положень як ст. 76, так і ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), підтвердження чому знаходимо, зокрема, в праці Ю. Іванова «Митно-податкові аспекти економічної інтеграції України до ЄС» [102, с. 24] що досліджував аспекти політичної та економічної інтеграції України до західноєвропейського простору.

Якщо підсумовувати кореляційний зв'язок між ст. 22 Розділу III (Юстиція, свобода та безпека) та ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) в контексті положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), то можна зробити наступні проміжні умовиводи. В першу чергу, комбінація вимог зазначених вище ст. демонструє, що антикорупційний та митно-торговельний блоки економічної частини Угоди є взаємозалежними, і саме тому слабкість одного з них автоматично деформує інший. Так, ст. 22 Розділу III (Юстиція, свобода та безпека) вимагає боротьби з економічною злочинністю, корупцією, контрабандою, тоді як ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) вимагає прозорості, спрощення, недискримінаційності та управління ризиками; ст. 22 Розділу III (Юстиція, свобода та безпека) запроваджує механізми співпраці та обміну інформацією, в той час як ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) запроваджує технічні адміністративні інструменти для контролю та моніторингу; ст. 22 Розділу III (Юстиція, свобода та безпека) орієнтована на правоохоронну практику, а ст. 76 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) орієнтована на адміністративну спроможність митної системи загалом.

Таким чином, недостатній рівень цифровізації митних процедур, відсутність інтегрованої системи ризик-менеджменту, слабкість процедур

оскарження та низький рівень етики митних органів в Україні безпосередньо гальмують виконання антикорупційних положень ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що своєю чергою впливає на а) передбачуваність торговельного середовища; б) інституційну довіру між Україною та ЄС; 3) доступ українського бізнесу до ринку ЄС; 4) можливість отримання програм бюджетної підтримки ЄС (макрофінансова підтримка).

Наведені положення ст. 22 та ст. 76 Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) не є випадковими або відокремленими нормами, а формують єдиний системний контур економічної інтеграції, у якому безпекові та митно-торговельні зобов'язання взаємодоповнюють одне одного. Так, ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) задає рамку боротьби з економічною злочинністю, корупцією, шахрайством і контрабандою, тоді як ст. 76 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) встановлює конкретні адміністративні механізми, через які така протидія має бути реалізована, як-от прозорі митні процедури, ризик-орієнтований контроль, гармонізовані стандарти, електронні інструменти та недискримінаційність регуляцій. У комплексі дані ст. відтворюють подвійність економічної інтеграції, адже де-факто вона неможлива без одночасного забезпечення доброчесності у сфері обігу товарів та ефективності адміністративно-процесуальних інструментів митної політики. Саме тому, відхилення в реалізації однієї з них автоматично провокують дисфункції в іншій, що й сформувало нинішній спектр проблем економічної імплементації та, власне, економічної інтеграції формату Україна-ЄС.

У такому контексті особливої актуальності набуває необхідність подолання постійної фрагментації між органами, відповідальними за митну, антикорупційну та економічну політику, яка унеможливлює цілісне та узгоджене виконання вимог ст. 22 і ст. 76 Документу. Водночас, для забезпечення стійкого інтеграційного поступу Україна має спрямувати увагу на

поступове наближення до стандартів ЄС, усуваючи при цьому інституційні розриви, які перешкоджають ефективному впровадженню європейських стандартів у сфері митного адміністрування, торговельної лібералізації, протидії шахрайству та менеджменту ризиків.

Крім того, різновекторність інституційних підходів призводить до того, що ключові вимоги ст. 22 Документу (антикорупційний блок та боротьба з економічною злочинністю) і ст. 76 Документу (митне спрощення, прозорість, стандартизація та ризик-орієнтовані процедури) реалізуються нерівномірно. Одні органи (наприклад, антикорупційні) зосереджуються переважно на процесуальній складовій, інші (митні) — на технічному та процедурному врегулюванні, у той час як економічний блок загалом потребує єдиного підходу, заснованого на інтегрованому управлінському циклі: від розроблення нормативних рішень — до їх реалізації, оцінювання та подальшої корекції. У цьому сенсі ст. 22 та ст. 76 Документу та невідповідність між цією логікою та фактичним розподілом функцій між українськими органами є однією з ключових детермінант низької результативності Євроінтеграції.

Узагальнення викладених проблем, їх причинно-наслідкових зв’язків, а також ключових векторів інституційного удосконалення подано на рис. 2.2.

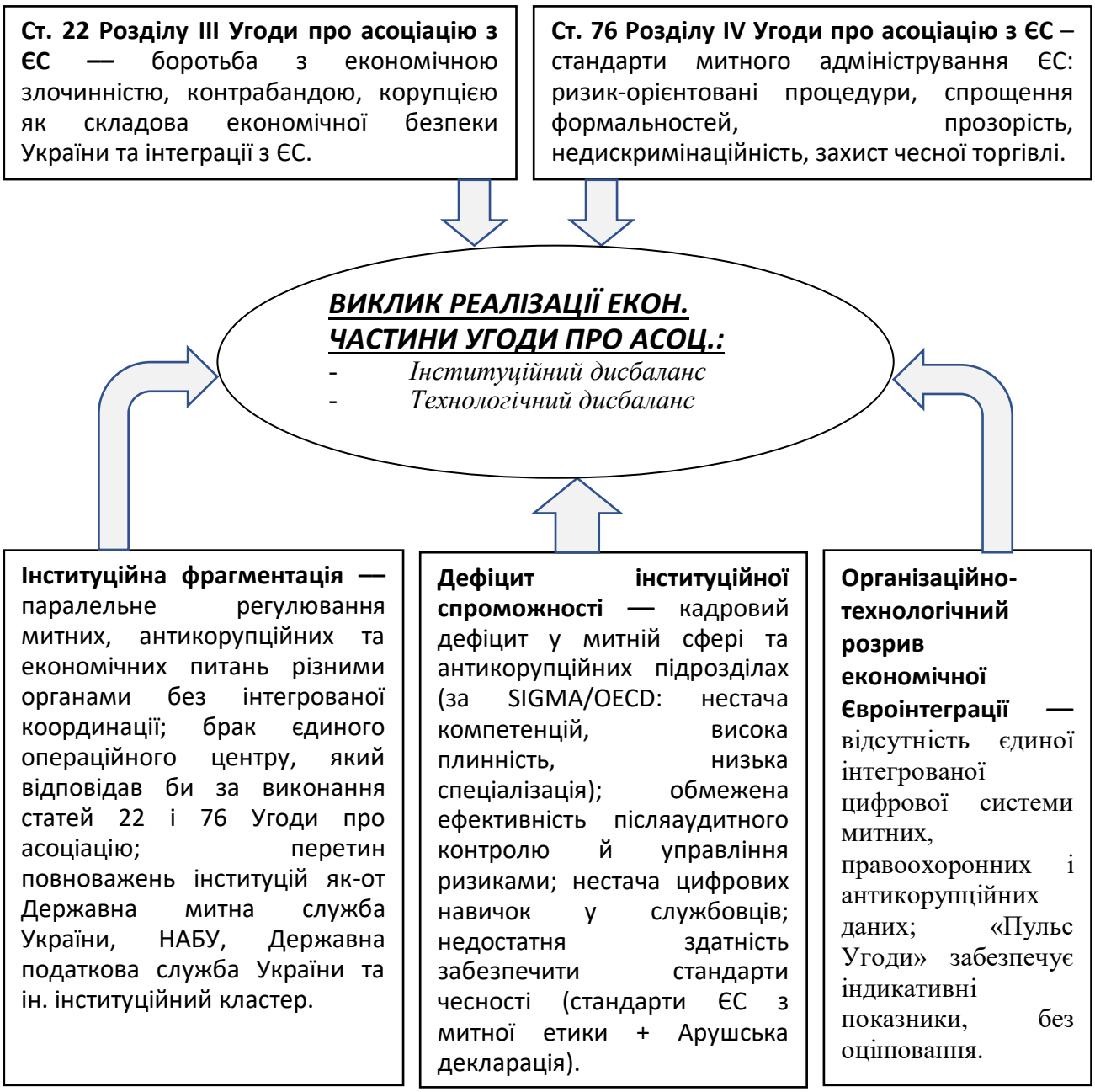

Рис. 2.2. Основні інституційні та організаційні виклики реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Аналіз проблем та тенденцій розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС переконливо засвідчує, що ключові виклики зосереджуються не лише у сфері нормативної адаптації чи кадрового забезпечення, але й у площині інституційних колізій, які проявляються в діяльності органів, задіяних у митному, антикорупційному, податковому та правоохоронному сегментах державного управління. Як видно

із вищенаведеного рисунка, фрагментація повноважень між Державною митною службою України, Національним антикорупційним бюро України, Державною податковою службою України та Міністерством внутрішніх справ України формує структурно-операційну диспропорцію, яка ускладнює формування єдиного інтеграційного курсу відповідно до вимог Угоди про асоціацію.

У цьому контексті, положення ст. 22 та 76 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) виконують функцію своєрідного лакмусового індикатора інституційної узгодженості, оскільки саме на їх перетині розкриваються базові системні недоліки, від неузгоджених підходів до запобігання економічній злочинності до розривів у модернізації митних процедур, відсутності ризик-орієнтованих технологій управління кордоном та недостатньої інтегрованості в європейські стандарти митного адміністрування. Тобто, дані положення Документу не є випадковими фрагментами договірного зобов'язання, адже відображають концептуальну логіку ЄС, де митна прозорість та економічна безпека розглядаються не як паралельні сфери, а як взаємодоповнюючі елементи єдиної політики внутрішнього ринку.

Враховуючи вищезазначене, подальший аналіз органів, відповідальних за виконання вимог економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), потребує окремого теоретичного та практичного осмислення. Відштовхуючись від ідентифікованих проблем у реалізації ст. 22 та ст. 76 Документу, доцільно предметно проаналізувати роль кожного із ключових органів, їх функціональні повноваження, адміністративні обмеження, прогалини координації та інституційні ризики, що виникають у процесі імплементації економічної частини Угоди.

Відтак, надалі буде розглянуто нормативне підґрунтя, організаційні можливості та реальні управлінські практики Державної митної служби України, Національного антикорупційного бюро України та Державної податкової служби України у контексті виконання їхніх обов'язків щодо

забезпечення відповідності України європейським економічним та митним стандартам.

Щодо повноважень практики Державної митної служби України, маємо зазначити наступне.

Так, ст. 12 Митного кодексу України № 4495-VI визначає правовий статус авторизованого економічного оператора (АЕО), запроваджуючи три типи автентифікацій: на спрощення митних формальностей; на митні спрощення та безпеку і надійність; а також на безпеку та надійність окремо [64]. За своєю метою, цей інститут покликаний відтворити стандарти Європейського Союзу, передбачені ст. 38–39 Митного кодексу Союзу (UCC) [103, с. 72], відповідно до яких АЕО є учасником міжнародної торгівлі з підтвердженим рівнем довіри, належним контролем за ланцюгом постачання та відповідністю критеріям доброчесності, фінансової стабільності та митної дисципліни.

Попри формальне наближення українського законодавства до вимог ЄС, існує низка проблем, що мають безпосередній вплив на виконання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами).

По-перше, механізм надання статусу АЕО в Україні залишається істотно фрагментованим та адміністративно обтяжливим. Зокрема, ст. 12 Митного кодексу України № 4495-VI вимагає від суб’єктів господарювання відповідності більш ніж двадцяти критеріям, включаючи фінансову стійкість, відсутність заборгованості, належні стандарти бухгалтерського обліку, виконання правил безпеки та внутрішнього контролю [64]. Однак, на відміну від ЄС, де процедура є електронізованою, прозорою та підтримується інтегрованими ІТ-системами (ICS2, EOS), в Україні практична реалізація критеріїв є складною, надмірно документованою та не супроводжується належним методичним забезпеченням. Узагальнено, це створює проблему інституційного та технологічного розриву в імплементації економічних мірил співпраці між договірними сторонами.

По-друге, положення ст. 12 Митного кодексу України № 4495-VI не забезпечують повної еквівалентності системи АЕО України до європейської системи AEO Mutual Recognition, передбаченої Регламентом (ЄС) № 2016/34, що встановлює перехідні правила для Митного кодексу Союзу [104, с. 79]. Українські АЕО наразі не мають статусу учасників взаємного визнання із митною структурою ЄС, а, отже, не користуються зниженою кількістю перевірок, пріоритетною обробкою декларацій, спрощеннями контролю безпеки. Тобто, хоча де-юре українське законодавство формально наближене до положень Глави 5 (ст. 75-84, Митні питання та сприяння торгівлі) Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), де-факто його інституційна спроможність потребує подальшої регламентації та систематизації.

По-третє, відповідно до ст. 76 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), Україна зобов'язалася впроваджувати сучасні методи оцінки ризиків, постаудитного контролю та спрощених процедур для уповноважених операторів. Однак, інтеграція даних положень у практику Державної митної служби України наразі потребує практично-прикладної дерегламентації, що створює управлінську асиметрію між нормативним закріпленням та фактичною здатністю забезпечити рівень безпеки ланцюга постачання, прийнятний для ЄС.

Таким чином, ст. 12 Митного кодексу України №, попри відповідність європейським вимогам у сфері формальної нормативної гармонізації, демонструє істотні бар'єри на етапі практичної реалізації.

В той же час, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), не дивлячись на формальну відповідність вимогам Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), в аспекті практичної реалізації повноважень має низку системних проблем, які безпосередньо впливають на виконання ст. 22 та ст. 76 Документу, про які ми зазначали раніше.

По-перше, пункти 1 і 2 ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-VII, (оперативно-розшукова діяльність та досудове розслідування) реалізуються в умовах обмеженої інституційної взаємодії між НАБУ та органами митного і податкового контролю. У практиці неодноразово фіксувалися ситуації, коли митні або податкові органи не передавали матеріали належними каналами, що ускладнювало розслідування економічних злочинів у сфері торгівлі. Це суперечить п. 4 ст. 16 (взаємодія з органами влади) і знижує керованість процесів, передбачених ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [105].

По-друге, повноваження, зазначені у п. 3 та п. 10 ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-VII, (арешт активів; необґрунтовані активи), часто стикаються з юридичною фрагментацією та складністю доказування у справах щодо економічних злочинів, зокрема у випадках митних та фінансових порушень. Так, затримки та відсутність узгоджених процедур між НАБУ та Державною митною службою України фактично нівелюють вимоги ст. 76 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) щодо прозорості та оперативності адміністративних рішень у митній сфері.

По-третє, реалізація пункту 5 ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-VII (інформаційно-аналітична робота) відбувається за умов недостатньої доступності даних, зокрема інформації про митні ризики, постаудитний контроль та результати роботи уповноважених економічних операторів (АЕО), що ускладнює виконання вимог ст. 76 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) щодо оцінки ризиків і підвищення цілісності митних процедур.

По-четверте, п. 12 ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-VII (формування переліку ознак неправомірної вигоди службовим особам іноземних держав) стикається з організаційними та методичними обмеженнями, оскільки не всі органи, відповідальні за імплементацію економічної частини Угоди, мають сумісні

системи ризик-аналізу та доступ до уніфікованої інформації, що, в свою чергу, суперечить вимогам ст. 76 Угоди щодо прозорих і передбачуваних процедур у транскордонній діяльності.

Таким чином, хоча ст. 16 Закону України «Про Національне антикорупційне бюро України» № 1698-VII містить широкий спектр повноважень, які логічно узгоджуються зі ст. 22 та ст. 76 Угоди про асоціацію, практична реалізація цих положень залишається фрагментованою, оскільки відсутня цілісна модель взаємодії між правоохоронними, митними, податковими та економічними органами. Сукупно, усе вищезазначене суттєво послаблює спроможність України виконувати економічні зобов'язання перед ЄС на системному рівні [105].

Наостанок, щодо місця Державної податкової служби України в системі регулювання економічної інтеграції України із ЄС потрібно виокремити таку проблематику.

Ключовою серед неї є недосконаліть чинного Положення про Державну податкову службу України та та Державну митну службу України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 227 від 06.03.2019 р. (поточна ред. від 16.07.2025 р.) [106], яке закріплює загальні рамки функціонування Державної податкової служби України, але не містить прямих, чітко структурованих інструментів імплементації норм Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), включно з вимогами ст. 22 та ст. 76 Документу щодо боротьби з економічними злочинами, забезпечення прозорості та передбачуваності фіскальних процедур і запровадження уніфікованих митно-податкових стандартів. У результаті формально визначені функції не завжди корелюють з тими адміністративно-організаційними завданнями, які висуває європейське економічне право.

Зазначену проблему чітко ілюструє п. 4 Положення, який визначає конкретні завдання Державної податкової служби України. Наприклад, пп. 1, що передбачає внесення пропозицій щодо вдосконалення законодавства, не містить механізму обов'язкової оцінки відповідності розроблених ініціатив

acquis ЄС. У практиці це призводить до ситуацій, коли податкові проєкти формуються без необхідного аналізу впливу на євроінтеграційний режим торгівлі чи на зобов'язання України у сфері боротьби з економічними злочинами. Аналогічна проблема спостерігається у пп. 2, де йдеться про розробку проєктів нормативно-правових актів, і, хоча Державна податкова служба України наділена правом підготовки таких документів, Положення не встановлює обов'язковості обґрунтування відповідності цих проєктів нормам договірного зобов'язання формату «Україна-ЄС», що суперечить вимогам ст. 76 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) щодо стабільності та уніфікації фінансово-адміністративних процедур [18].

Питання контролю (пп. 4, 5, 6 і 6-1 Положення) також демонструє інституційну колізійність. Норми Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) вимагають прозорих, недискримінаційних та ризик-орієнтованих схем контролю (зокрема, ст. 76 п. 1 e, 1 g Документу), проте чинне Положення не визначає ані інтегрованої системи ризик-аналізу, ані механізмів координації Державної податкової служби з Державною митною службою України, НАБУ у частині попередження і розслідування економічних злочинів. У результаті реальний контроль за відповідністю операцій «принципу витягнутої руки» (пп. 6 Положення) та за діяльністю контрольованих іноземних компаній (пп. 6-1 Положення) залишається фрагментарним, що ускладнює виконання вимог ст. 22 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) щодо протидії економічним злочинам та відмиванню доходів [18].

Крім того, пп. 7–10 Положення, що стосуються ведення обліку платників податків, реєстрів та контролю за виконанням податкових зобов'язань органами місцевого самоврядування, вказують на ще один структурний недолік: Положення не містить прямої вимоги щодо інтеграції податкових реєстрів з європейськими інформаційними системами або їх адаптації до єдиного цифрового середовища, на чому наполягає ст. 76 Угоди про асоціацію між

Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Означене підсилює проблему розрізненості адміністративних баз даних і ускладнює рух у напрямку прозорої системи обміну інформацією між Україною та ЄС [18].

Отже, чинне нормативне регулювання діяльності Державної податкової служби України демонструє суттєву диспропорцію між її формально визначеними повноваженнями і реальними інтеграційними вимогами, що випливають зі ст. 22 та ст. 76 Документу. Окреслене зумовлює необхідність подальшого реформування інституційної моделі роботи служби, її цифровізації та впровадження європейських методик ризик-аналізу, без яких адміністративно-організаційні практики залишатимуться недостатньо сумісними з управлінськими стандартами ЄС та не забезпечуватимуть належного виконання економічної частини договірного зобов'язання формату «Україна-ЄС».

Загалом же, аналіз проблем та тенденцій розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС дозволив нам дійти таких положень.

Почнемо з того, що ключові виклики реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) полягають у структурній фрагментації управлінських повноважень між різними органами державної влади — Державною митною службою України, НАБУ, Державною податковою службою України, що створює інституційні розриви у виконанні вимог ст. 22 та ст. 76 Документу. Так, відсутність усталених каналів міжвідомчої взаємодії та обмежена координація у питаннях протидії економічним злочинам, ризик-орієнтованого контролю, адміністрування податкових та митних процедур свідчать про те, що наявна система неспроможна забезпечити інтегровану логіку управління, якої вимагає європейська модель економічного регулювання.

По-друге, значну проблему становить нормативно-організаційний розрив між положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) та чинною українською правовою базою. Аналіз ст. 22 та

ст. 76 Документу демонструє, що європейські вимоги акцентують увагу на прозорості адміністративних процедур, стандартизованих підходах до контролю, забезпеченні стабільності торгівлі та формуванні недискримінаційних правил для суб'єктів господарювання. Водночас, огляд положень Митного кодексу України № (зокрема, норм щодо авторизованих економічних операторів) і Положення про Державну податкову службу України засвідчує наявність істотних прогалин: від відсутності механізмів повної імплементації європейських процедур до нестачі інституційних інструментів ризик-аналізу, цифрової інтеграції та прозорого моніторингу, що створює ситуацію нерівномірної адаптації acquis ЄС у ключових сферах економічної частини Угоди.

По-третє, аналіз управлінських тенденцій засвідчує дію системних факторів, що ускладнюють реалізацію економічних положень Угоди, серед яких — кадровий дефіцит, нестача спеціалізованої підготовки державних службовців, низька аналітична спроможність органів виконавчої влади, а також відсутність єдиної цифрової управлінської платформи взаємодії між залученими інституціями. Статистичні дані SIGMA/OECD та UNDP свідчать про низький рівень компетенційної забезпеченості державних службовців у сферах, що безпосередньо стосуються імплементації економічного acquis ЄС, що, своєю чергою, впливає на якість регуляторних рішень і темп гармонізації із європейськими стандартами.

Узагальнюючи викладене, можна стверджувати, що адміністративно-організаційні практики реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) перебувають на етапі інституційного формування і потребують глибшої координації, оновлення нормативної бази, зміцнення кадрового потенціалу та цифрової трансформації. Вищезазначені напрями де-факто детермінують ключові вектори подальшого реформування системи державного управління у контексті європейської інтеграції України.

Висновки до розділу 2

Аналіз інституційно-правового забезпечення та організаційно-адміністративних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС у системі державного управління, зосереджений у межах трьох структурних компонентів — нормативно-правової рамки реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС, інституційної структури реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС та проблем і тенденцій розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС – дозволив дійти таких загальних висновків.

По-перше, нормативно-правова рамка імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами є багаторівневою системою, в якій міжнародний, національний та міжінституційний рівні утворюють єдину архітектоніку. Власне, сам текст документу виступає первинним джерелом зобов'язань, що, поєднуючись із acquis communautaire, визначає параметри адаптації вітчизняної правової системи. В свою чергу, Україна, прийнявши стратегічний курс на інтеграцію до ЄС, у конституційний спосіб закріпила необхідність поступової гармонізації економічного, фінансового та регуляторного середовища з європейськими стандартами, що засвідчує системний характер цього процесу.

По-друге, нормативно-правова основа реалізації економічної частини Угоди у національному вимірі постає як цілісна інфраструктура правових актів, що поєднує Основний закон – Конституцію України, базові закони (Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» № 2411-VI, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-XII тощо), урядові рішення та президентські укази. Вони забезпечують юридичне підґрунтя для адміністративних і організаційних дій державних органів у напрямі інтеграції. Ключовим є те, що національне право вже не лише «віддзеркалює» положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими

змінами, але й поступово набуває європейського вектору розвитку, створюючи внутрішньодержавний простір, здатний інтегруватися до загальноєвропейських економічних структур.

По-третє, міжінституційний рівень нормативного забезпечення виступає не просто як додатковий вимір імплементації, а як ключовий міст між зовнішнім і внутрішнім рівнями. Рада асоціації, Комітет асоціації, його підкомітети та Парламентський комітет асоціації не лише здійснюють координацію і моніторинг, але й фактично формують спільний простір ухвалення рішень, у якому узгоджуються європейські директиви й українські управлінські можливості. Саме ця площина забезпечує реальне перетворення міжнародних зобов'язань на конкретні національні управлінські практики, створюючи динамічну систему «право – інституція – політика».

По-четверте, ключовим координатором у контексті державного регулювання імплементацією економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами виступає Кабінет Міністрів України, який на підставі Конституції України та Закону «Про Кабінет Міністрів України» формує нормативно-стратегічні засади інтеграційної політики та здійснює організацію виконання відповідних планів і стратегій. Останній також забезпечує вертикальне узгодження діяльності профільних міністерств, хоча водночас стикається з проблемою політичної фрагментованості й дублювання компетенцій.

По-п'яте, у реалізації економічних положень Угоди надзвичайно важливою є діяльність профільних міністерств і спеціалізованих органів (Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерство фінансів України, Національний банк України, Національне агентство України з питань державної служби). Кожен із зазначених органів має власний нормативно закріплений мандат, що визначає його сферу відповідальності – від економічного прогнозування й гармонізації технічного регулювання до управління публічними фінансами та забезпечення макрофінансової стабільності. Проте, як показує аналіз, практична

імплементація нерідко ускладнюється через перетин повноважень і розмитість відповідальності, а також через кадрові обмеження й нестачу сталих механізмів інституційного забезпечення не лише власне в економічній, але й у вітчизняній публічно-управлінській сфері загалом.

По-шосте, особливе місце займають органи адміністративного забезпечення – Секретаріат Кабінету Міністрів України та Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, що виконують роль системних посередників і аналітико-організаційних центрів, котрі надають формалізовану рамку для ухвалення та координації урядових рішень, пов’язаних із забезпечення європейської економічної інтеграційної політики в Україні. Так, Секретаріат Кабінету Міністрів України переважно забезпечує процедурний та організаційний супровід, тоді як Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції здійснює спеціалізований моніторинг та інтеграційну комунікацію з інституціями Європейського Союзу (ЄС). Однак, обидві структури потребують додаткового посилення інституційної компетентності, зокрема щодо уникнення дублювання функцій, зростання аналітичної спроможності та забезпечення стабільності кадрового складу.

По-сьоме, аналіз інституційної структури реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами дозволяє зробити висновок, що взаємодія та координація між усіма зазначеними органами є критичним чинником результативності євроінтеграційного процесу. Незважаючи на наявність законодавчо визначених повноважень, реальність доводить потребу в інтеграції зусиль, у тому числі через цифровізацію процесів управління, формування спільних інформаційних баз даних та розбудову комплексної системи моніторингу виконання економічних зобов’язань за угодою про україно-європейське співробітництво в усіх галузях та сферах, включно із економічною.

По-восьме, ключові виклики реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подаьшими змінами)

полягають у структурній фрагментації управлінських повноважень між різними органами державної влади – Державною митною службою України, НАБУ, Державною податковою службою України, що створює інституційні розриви у виконанні вимог ст. 22 та ст. 76 Документу. Так, відсутність усталених каналів міжвідомчої взаємодії та обмежена координація у питаннях протидії економічним злочинам, ризик-орієнтованого контролю, адміністрування податкових та митних процедур свідчать про те, що наявна система неспроможна забезпечити інтегровану логіку управління, якої вимагає європейська модель економічного регулювання.

По-дев’яте, значну проблему становить нормативно-організаційний розрив між положеннями Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) та чинною українською правовою базою. Аналіз ст. 22 та ст. 76 Документу демонструє, що європейські вимоги акцентують на прозорості адміністративних процедур, стандартизованих підходах до контролю, забезпеченні стабільності торгівлі та формуванні недискримінаційних правил для суб’єктів господарювання. Водночас, огляд положень Митного кодексу України № (зокрема, норм щодо авторизованих економічних операторів) і Положення про Державну податкову службу України засвідчує наявність істотних прогалин: від відсутності механізмів повної імплементації європейських процедур до нестачі інституційних інструментів ризик-аналізу, цифрової інтеграції та прозорого моніторингу, що створює ситуацію нерівномірної адаптації acquis ЄС у ключових сферах економічної частини Угоди.

По-десяте, аналіз управлінських тенденцій засвідчує дію системних факторів, що ускладнюють реалізацію економічних положень Угоди, серед яких – кадровий дефіцит, нестача спеціалізованої підготовки державних службовців, низька аналітична спроможність органів виконавчої влади, а також відсутність єдиної цифрової управлінської платформи взаємодії між залученими інституціями. Статистичні дані SIGMA/OECD та UNDP свідчать про низький рівень компетенційної забезпеченості державних службовців у

сферах, що безпосередньо стосуються імплементації економічного acquis ЄС, що, своєю чергою, впливає на якість регуляторних рішень і темп гармонізації із європейськими стандартами.

Матеріали даного Розділу опубліковані у таких працях автора : [61, 110].

РОЗДІЛ 3
СУЧАСНИЙ СТАН ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МХЕАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ЕКОНОМІЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ З ЄС

3.1. Стан та результати імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС: управлінські здобутки та структурні виклики

Реалізація економічних зобов'язань України за Угодою про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) є ключовим чинником, що визначає як темпи внутрішніх реформ, так і фактичну готовність держави до майбутнього повноцінного членства в ЄС. Успішність курсу на Євроінтеграцію, відповідно, оцінюється через спроможність українських органів публічної влади забезпечувати належне виконання вимог договірного Документу, здійснювати приведення законодавства у відповідність до acquis ЄС (про що ми неодноразово зазначали раніше), а також – гарантувати стабільність та передбачуваність практик їхнього застосування. Загалом, економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), зокрема —положення щодо митної політики, технічного регулювання, торговельної лібералізації, державної допомоги, конкуренції, енергетики та фінансового контролю – становить ядро модернізаційних процесів, що покликані інтегрувати Україну до внутрішнього ринку ЄС на засадах взаємної сумісності правових режимів, правових звичаїв та виконавчих (реалізаційних) процедур співробітництва та взаємодії.

Після 2014 р., коли Документ був підписаний та набув поступової чинності, Україна увійшла у фазу структурного реформування, спрямованого на виконання положень усіх тематичних розділів, що становлять економічний

блок Документу. Однак, відзначимо, що зазначений процес відзначається як позитивними, так і негативними прикладами внутрішньодержавної фахової імплментації.

У цьому контексті, на наш погляд, актуальною є потреба у системному аналітичному огляді того, яким чином відповідні положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) були імплементовані у національне законодавство та управлінську практику, а також у визначенні тих сфер, де імплементація залишається неповною або фрагментованою. Для цього необхідним є послідовне зіставлення статей Документу з відповідними законами України, підзаконними актами, регуляторними рішеннями та прийнятими секторальними стратегіями, а також – аналіз фактичного виконання зобов'язань органами державної влади після 2014 р., що надасть змогу визначити формально ухвалені акти та, водночас, оцінити якість їхнього практичного застосування, відповідність європейським стандартам, реальний рівень міжвідомчої координації та здатність інституцій забезпечувати стале, прогнозоване та ефективне виконання своїх повноважень в рамках процесів Євроінтеграції [151, с. 987].

Таким чином, для оцінки сучасного стану реалізації економічної частини Угоди про асоціацію виникає необхідність комплексного аналізу за трьома ключовими вимірами: а) нормативним (відповідність українського законодавства положенням Документу); б) інституційним (спроможність органів влади реалізувати вимоги Документу на практиці); в) функціональним (фактичні результати виконання зобов'язань у відповідних секторах економічної політики).

На наше особисте переконання, застосування такого підходу уможливить точне визначення ступеня виконання зобов'язань, виокремлення структурних проблем та встановлення тих сфер, що потребують подальшої модернізації та адаптації до правової моделі ЄС як стратегічного та фінансово-економічного партнера України.

Так, у контексті економічної інтеграції України до ЄС, виконання положень ст. 55 і ст. 56 Глави 3 Розділу IV (Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) має ключове значення, оскільки саме від мінімізації технічних обмежень у сфері торгівлі залежить спроможність українських товаровиробників взаємодіяти з внутрішнім ринком ЄС на умовах рівності та взаємовигідності. Зокрема, ст. 55 Глави 3 Розділу IV Документу спрямована на поглиблення співробітництва у сфері технічного регулювання, стандартизації, метрології, ринкового нагляду, акредитації та оцінки відповідності, тоді як ст. 56 Глави 3 Розділу IV встановлює нормативний обов'язок України поступово досягти відповідності технічним регламентам ЄС та принципам, визначеним рішеннями та регламентами ЄС у сфері якості продукції [18]. Фактично, саме ці ст. визначають структурну основу т.зв. «промислового безвізу» (АСАА, Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції), який є одним з найбільш очікуваних економічних ефектів співробітництва із ЄС для України.

Як наслідок, після 2014 р. Україна здійснила масштабне нормативне оновлення відповідно до вимог цих статей Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Сюди доцільно віднести, наприклад, ухвалення Закону України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» № 124-VIII в 2015 р., що де-юре забезпечило імплементацію ключових елементів європейської моделі New Legislative Framework (NLF), включно із модульним підходом до оцінки відповідності, відповідальністю виробника та прозорою системою нагляду (визначені ст. 14 нормативного акту, що конкретизував процедури оцінки відповідності, застосування яких передбачене технічними регламентами) [107]. Також, варто згадати положення Закону України «Про стандартизацію» № 1315-VII, що закріпив добровільність застосування стандартів та започаткував процес поступової гармонізації з європейськими стандартами (EN) (п. 3 ч. 2 ст. 11 нормативного документу, що систематизує компетенцію Національного органу стандартизації) [108]. Паралельно, було також реформовано законодавство у сфері метрології,

акредитації та ринкового нагляду (Закон України «Про метрологію та метрологічну діяльність» № 1314-VII) [109], а також – ухвалено технічні регламенти, повністю або частково гармонізовані із відповідними директивами ЄС щодо технічно значущих секторів (як приклад – Директива 2014/35/ЕС (LVD) щодо низьковольтного обладнання [111] і український відповідник — Постанова КМУ № 1067 від 16.12.2015 р. Про затвердження Технічного регламенту низьковольтного електричного обладнання [112] та Директива 2014/33/ЕС щодо безпеки ліфтів [113] і український відповідник — Постанова КМУ від 21.06.2017 № 438 Про затвердження Технічного регламенту ліфтів і компонентів безпеки для ліфтів [114]).

Окрім зазначеного вище, прогресу досягнуто й у сфері інституційного економічного зближення України та ЄС. До прикладу, Національне агентство з акредитації України (НААУ) пройшло процедури міжнародного оцінювання (peer evaluation) відповідно до вимог ЕА (Європейської кооперації з акредитації) [115], що дозволило забезпечити міжнародне визнання його діяльності. Окрім того, 18.09.2023 р. Україна стала асоційованим членом CEN і CENELEC [116], що є прямою вимогою п. 7 ст. 56 Глави 3 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами).

Водночас, досягнутий прогрес не забезпечив фактичної рівності умов доступу українських товарів до внутрішнього ринку ЄС. На практиці українські виробники, навіть у разі виготовлення продукції відповідно до національних технічних регламентів, не можуть здійснювати її реалізацію на ринку ЄС без проходження повторної оцінки відповідності у нотифікованих органах держав-членів ЄС. Означене пояснюється тим, що Україна досі не досягла фактичної еквівалентності процедур оцінки відповідності, а національна система технічного регулювання ще не визнана такою, що забезпечує рівнозначний рівень безпеки та технічної відповідності. У результаті, попри повну лібералізацію доступу товарів ЄС на український ринок, експорт української продукції до Європейського Союзу й надалі супроводжується фінансово витратними та тривалими процедурами, що істотно ускладнює повноцінну

реалізацію економічного потенціалу Документу, зокрема у її торговельно-технічному вимірі [18].

До цього додається інвентарна нерівномірність оновлених стандартів: хоча рівень гармонізації національної стандартизаційної бази з EN складає 89 % (показники онлайн-порталу КМУ «Пульс Угоди», сегмент — Технічні бар'єри у торгівлі) [117], значна частина стандартів не впроваджена практично, тоді як впроваджена лише на рівні статичного нормативізованого перекладу для виробника, чим формується ризик використання останніми неактуальних норм та створює додаткові перепони для підтвердження відповідності продукції вимогам ЄС.

Не менш значущою проблемою залишається стан ринкового нагляду. Попри нормативне наближення до Регламенту № 765/2008/ЄС, котрим встановлюються вимоги до акредитації та ринкового нагляду, пов'язані з реалізацією продуктів, та скасовується Регламент (ЄЕС) № 339/93 [118] органи ринкового нагляду України характеризуються кадровим дефіцитом, недостатністю технічного забезпечення та нерівномірністю практики контролю. Узагальнено, подекуди регламентаційна діяльність та стандартизація залишається формальною, що не дозволяє забезпечити реальну відповідність продукції вимогам технічних регламентів ЄС як стратегічного економічного та торговельного партнера України. У результаті, утворюється певний дисбаланс, де споживач в Україні отримує доступ до європейських товарів гарантованої якості, тоді як національна продукція не завжди проходить достатньо глибокий цикл підтвердження відповідності щодо її безпеки для виходу на міжнародний ринок та ринок європейських продуктів.

Підсумково, внаслідок цього виникають принципові питання щодо забезпечення паритетності такого співробітництва та, насамперед, послідовної інтеграції національної матеріально-технічної виробничої бази до показників, співставних із нормативами, що діють у ЄС, що у перспективі дозволить вивести торговельно-економічне співробітництво на рівень стабільної фінансової кон'юнктури (зазначене, до слова, кореспондує і положенням

Преамбули Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами, яка проголошує створення повної та всеохопної зони вільної торгівлі (ПВЗВТ) як один із ключових складників двосторонньої взаємодії договірних сторін-підписантів) [18].

Попри це, сфера технічного регулювання є одним із найбільш наближених напрямів державної політики до стандартів ЄС. Реалізація ст. 55 і ст. 56 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. створила фундамент, необхідний для укладення Угоди АСАА (Угода про оцінку відповідності та прийнятність промислової продукції), що стане ключовою економічною подією для українського експорту та дозволить необмежний доступ українських товарів на ринок ЄС [119]. Однак, у контексті економічної частини Документу, головним викликом залишається не нормативне імплементаційне забезпечення, а фактична еквівалентність між національними та європейськими системами стандартизації, акредитації, технічного регулювання й оцінки відповідності. З огляду на це, перед Україною стоїть завдання адаптувати законодавство та забезпечити повноцінне функціонування інституційної інфраструктури якості на рівні, достатньому для взаємного визнання результатів оцінки відповідності та рівноцінного виходу на торговельні ринки. Виключно за такої умови, технічні бар'єри у торгівлі між Україною та ЄС будуть усунуті не формально, а фактично, що забезпечить реальну інтеграцію української продукції на внутрішній ринок ЄС.

У продовження аналізу технічного регулювання у сфері торгівлі важливим сегментом економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) виступають санітарні та фітосанітарні (СФЗ) заходи, імплементація яких безпосередньо ґрунтується на ст. 69, 72 та 74 Частини 7 Глави 3 Документу. Вказані положення вибудовують цілісну регуляторну модель взаємного доступу товарів на ринки України та ЄС, яка охоплює встановлення санітарних вимог, визначення процедур та критеріїв визнання еквівалентності, регламентацію періодичності та порядку проведення

імпортних перевірок, а також інституційне забезпечення діяльності спеціально створеного Підкомітету з управління СФЗ.

Зокрема, на виконання та реалізацію положень ст. 69 Глави 3 Розділу IV Документу, Україна упровадила переважну більшість процедур, передбачених даними нормативними приписами (що стосуються торговельних умов), насамперед щодо повідомлення ЄС про санітарні вимоги, оновлення сертифікатів, застосування уніфікованих вимог до імпорту та наближення процедур до правил Угоди про застосування санітарних та фітосанітарних заходів (Додаток 1А до Угоди про заснування Світової організації торгівлі) [120].

Таким чином, для реалізації пункту 1(a) і 1(b) ст. 69 Глави 3 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) було внесено перепрофілювання до : 1) Закону України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042-VIII, у частині ст. 18–22 нормативного акту, які встановлюють порядок повідомлення торговельних партнерів про зміни санітарних вимог, а також порядок затвердження форм ветеринарних та фітосанітарних сертифікатів в рамках моніторингу і контролю власних показників прогресу в межах галузі [121]; 2) Закону України «Про ветеринарну медицину» № 2498-XII, зокрема, ст. 32, ст. 34, ст. 64, які визначають порядок видачі ветеринарних документів, попереднього схвалення виробничих потужностей для експорту та правила визнання ветеринарних заходів інших держав в межах реєстрації ветеринарних препаратів [122]; 3) Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України № 1366 від 28.02.2025 р. Про затвердження Порядку видачі ветеринарних документів та ведення Єдиного державного реєстру ветеринарних документів [123].

Фактичні результати імплементаційної діяльності, зокрема, демонструють, що ЄС визнав еквівалентними українські заходи щодо яєць та яєчних продуктів, меду, риби, харчових продуктів тваринного походження з

низьким ризиком, що дозволило експорт без індивідуальних інспекцій потужностей [124]. На доповнення, Україна регулярно подає оновлені списки виробничих потужностей через механізм, передбачений Додатком VIII, що повністю відповідає вимогам ст. 69(5) Глави 3 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [18].

Проблемними, при цьому, в контексті санітарних та фітосанітарних заходів (СФЗ) залишаються такі питання, як а) не всі сектори отримали еквівалентність, наприклад, м'ясна продукція, частина молочного сегмента та готові харчові продукти проходять додаткові фізичні перевірки в ЄС; б) попереднє схвалення потужностей в окремих секторах (молочна продукція) все ще здійснюється у формі індивідуальних європейських інспекцій, що збільшує витрати бізнесу та імовірнісний складник проходження будь-яких товарів та послуг такого сегмента на європейський ринок; в) лабораторна інфраструктура та її матеріально-технічне забезпечення в Україні не повністю відповідає вимогам Регламенту (ЄС) 2017/625 щодо концептуального запровадження імплементації аспектів виробничого процесу продуктів, товарів та послуг із ЄС, що ускладнює подальше розширення переліку секторів з еквівалентністю [125].

Звертаючи увагу на реалізаційне виконання ст. 72 Глави 3 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), маємо зазначити, що положення щодо частоти, процедур і вартості перевірок імпорту реалізовані через низку нормативних актів, які максимально наближені до Додатка XI Угоди.

Так, відмічаємо, зокрема, згаданий Закон України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» № 2042-VIII, де ст. 38–45 нормативного акту встановлюють ризик-орієнтовану модель перевірок та інспекцій щодо підготовки відповідного сегменту продукції до транспортування, що відповідає частині А Додатка XI До Глави 4 (Перевірка імпорту та оплата перевірок), тоді як ст. 56, в свою чергу, регулює плату за

контроль, визначаючи, що вона не може перевищувати витрат на аналогічні внутрішні перевірки (пряма імплементація ст. 72(3) Документу [121].

Також, звертаємо увагу на положення Постанови КМУ № 896 від 09.10.2019 р. Про затвердження Порядку встановлення спеціальних умов імпорту харчових продуктів та кормів [126], в котрій деталізовано порядок проведення імпортних перевірок у пунктах пропуску, включаючи перелік випадків, коли фізичні перевірки замінюються документальними (ст. 72(1), 72(2) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами) та Наказу Міністерства аграрної політики та продовольства України № 490 від 11.10.2018 р. Про затвердження Порядку відбору зразків та їх перевезення (пересилання) до уповноважених лабораторій для цілей державного контролю та Форми акта відбору зразків [127] де, своєю чергою, формалізовано ризик-орієнтований підхід відбору зразків для перевірок відповідно до принципів ЄС.

Як наслідок практичної імплементації вищезазначених положень, Україна перейшла на диференціацію частоти перевірок за категоріями ризику, що дозволило зменшити кількість фізичних оглядів приблизно на третину у секторах рослинної продукції (дані звіту Міністерства економіки, довкілля та сільського господарства України від 16.09.2025 р. за результатами скринінгу за Розділом 12 «Безпечність харчових продуктів, ветеринарна та фітосанітарна політика») [128]. Крім того, було запроваджено електронні сертифікати в рамках інтеграції з TRACES NT (2021–2025 рр.) [129], а у 2025 рр. ЄС визнав процедури контролю України достатніми для зменшення частоти фізичних перевірок у секторах меду, риби, яєць [129].

Проблемами, в той же час, у контексті реалізації вищенаведених положень залишаються : 1) взаємне визнання процедур контролю (ст. 72(5)) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) формально не реалізовано, адже Україна не отримала повного права на взаємне скорочення частотності перевірок у ЄС; 2) відсутня повна цифрова інтеграція Держпродспоживслужби з TRACES у сегменті ветеринарних

дозволів (питання несинхронності роботи деяких модулів) [129]; 3) недостатня кількість уповноважених лабораторій із матеріально-технічним забезпеченням в Україні, акредитованих за ДСТУ ISO/IEC 17025:2017 Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій [130], що унеможливлює подальше зменшення рівня контролю.

У заключенні, звернемо увагу на практичну реалізацію та виконання ст. 74 Глави 3 Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) в контексті діяльності Підкомітету з СФЗ як генератора впровадження зазначених положень в Україні. Ефективність даного процесу визначається такими практично-прикладними фактами легіслативного та публічно-управлінського характеру, котрі знаходимо на офіційному веб-порталі КМУ «Пульс Угоди» у підсегменті «Санітарні та фітосанітарні заходи». Так, у 2016–2017 погоджені форми 14 ветеринарних сертифікатів для експорту до ЄС (мед, риба, колаген, желатин); у 2018 р. здійснено перегляд вимог до українського молочного сектору; ЄС підтвердив статус України як країни, яка може експортувати молоко за Регламентом (ЄС) 605/2010; у 2020 р. включено в Додаток XI нові правила щодо частоти імпортних перевірок рослинної продукції; у 2021 р. – погоджено механізм експорту українських яєць — дозволено експорт із 29 потужностей, поданих у списку України; у 2022–2023 р. ухвалено рішення щодо тимчасового спрощення транзитних процедур для харчових продуктів в умовах воєнного стану; протягом 2023 р. Підкомітет СФЗ визнав право України застосовувати європейські методи лабораторного контролю pesticide residue analysis (Регламент 396/2005), у 2024 р. – ухвалено рішення про інтеграцію України до робочих груп ЄС з фітосанітарного моніторингу щодо африканської чуми свиней та пташиного грипу [131].

З практичної точки зору, Підкомітет СФЗ став платформою, через яку переглядаються всі Додатки IV–XIV (ст. 74(2)(b)). Наразі, Україна бере участь у технічних групах щодо рослинного здоров’я, пестицидів, залишків ветеринарних препаратів – це є ключовим елементом виконання ст. 74(3) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. із подальшими змінами.

Проблематичними аспектами в контексті діяльності Підкомітету СФЗ є те, що консенсусність рішень (ст. 74(6)) Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) часто уповільнює ухвалення змін, особливо тих, що стосуються високоризикових продуктів, а також аспект того, що частина пропозицій України щодо визнання еквівалентності (молочний сектор, готові м'ясні продукти) наразі не отримала позитивного рішення через недостатню доказову базу лабораторних досліджень.

Незважаючи на позитивні зрушення у сфері технічного регулювання, СФЗ-контролю, митної гармонізації та формування регуляторних інституцій, про які йшлося у попередніх підрозділах, реалізація положень статей 343–345 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що визначають макроекономічне співробітництво як основу економічної інтеграції з ЄС, характеризується низкою глибинних проблем, які обмежують можливості України рухатися до повноцінного включення у європейський економічний простір.

Так, ст. 343 нормативно-правового акту встановлює обов'язок України будувати функціонуючу ринкову економіку та наближати свою макроекономічну політику до принципів ЄС – макростабільності, бюджетної збалансованості та рівноваги платіжного балансу. Проте, на практиці цей процес відзначається істотною асиметрією між формальними зобов'язаннями та фактичною інституційною спроможністю держави. Наприклад, Україна після 2014 р. та підписання вищезазначеного Документу із ЄС здійснила масштабні реформи в галузі внутрішньо- та зовнішньоекономічної політики (від формування Державного бюджету України на звітний рік та процедур прозорого контролю бюджетування відповідних сфер до створення прецеденту відповідності бюджетної політики європейським стандартам) [132, с. 63-64], проте їхня реалізація значною мірою залежала від зовнішнього фінансування (власне ЄС, Міжнародний валютний фонд, Світовий банк), що зумовило високий рівень детермінації макроекономічної політики, який не передбачався власне договірними зобов'язаннями в такому обсязі, що призвело до ситуації,

коли макроекономічні принципи ЄС формально закріплені у стратегічних документах України, однак внутрішній механізм самостійного забезпечення бюджетної та боргової стабільності залишається фрагментованим та інституційно незавершеним.

В свою чергу, ст. 344 Документу, спрямована на обмін даними, спільний аналіз економічних рішень, координацію прогнозування та інтеграцію зі структурою Європейського економічного і валютного союзу, також реалізується неповною мірою. Зокрема, формальні механізми обміну інформацією функціонують, проте не відбулося створення стійкого аналітичного ядра державного управління, здатного системно імплементувати європейські методи макроекономічного прогнозування, оцінки ризиків та підготовки стратегічної політики. Як наслідок, на інституційному рівні (Міністерство економіки України, Міністерство фінансів України, Національний банк України, Комітет Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики) можемо відзначати неконсолідованість підходів до визначення економічних пріоритетів, оцінки потенційних макроризиків та планування реформ. Як підсумок, виникає ситуація, коли механізми консультацій з ЄС на макроекономічному рівні не трансформуються у послідовні та взаємопов’язані рішення всередині країни.

Окремо варто зазначити, що передбачений ст. 345 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) постійний діалог щодо макроекономічних питань не набув тієї системної глибини, яку мали на меті власне договірні зобов’язання. Економічний діалог формату «Україна-ЄС» має місце, проте носить радше характер моніторингу, а не інституційного узгодження економічної політики (це підтверджується статистичними положеннями, відображеними у онлайн-моніторинговому ресурсі КМУ «Пульс Угоди», зокрема, в таких сегментах реалізації Євроінтеграційних процесів, як Технічні бар’єри у торгівлі, Управління державними фінансами, Сільське господарство, де визначаються особливості двостороннього діалогу в таких галузях, як перевірка відповідності

законодавства України вимогам ЄС в торговельній площині [117], моніторинг розвитку систем внутрішнього економічного аудиту в Україні країнами Європи [133] та моніторинг приведення національного законодавства у галузі сільського господарства у технологічну відповідність із законодавством ЄС [134]). На доповнення, наразі відсутня інтегрована система регулярного формування спільних аналітичних продуктів Україна-ЄС (макроекономічних моделей, коротко- та середньострокових прогнозів, оцінок впливу політик), які б дозволяли Україні переносити європейські управлінські стандарти на рівень практично-прикладної індивідуальної інституційної реалізації.

Вищепроаналізовані ст. 343-345 Документу в сукупності створюють макроекономічну рамку економічної частини договірного зобов'язання формату «Україна-ЄС», і саме їхня реалізація визначає, чи зможе Україна ефективно інтегрувати стандарти технічного регулювання, СФЗ-контролю, митної політики та ринкового нагляду, що були розглянуті раніше. Однак на практиці спостерігається низка дисфункцій: 1) асиметрія відповідальності: ЄС діє у межах сталих макроекономічних інститутів ЄВС, тоді як Україна — у середовищі нестабільності, війни та залежності від зовнішніх ресурсів; 2) інституційна фрагментація: між ключовими органами не існує єдиної схеми макроекономічного планування, що ускладнює формування спільної позиції у співпраці з ЄС; 3) низький рівень проактивності: Україна частіше адаптується до умов, що пропонуються ЄС та МВФ, а не формує власні макроекономічні пріоритети, які б інтегрувалися у європейські процеси; 4) нестача регулярних спільних аналітичних механізмів, що передбачалися статтею 344, зокрема у частині прогнозування, оцінки ризиків та макромоделювання; 5) повільність структурних реформ, які необхідні для створення внутрішніх умов макростабільності: реформа податкової системи, боргової політики, ринку капіталів, корпоративного управління державних підприємств, прогнозно-аналітичних підрозділів у міністерствах [18].

У підсумку, сформувалася макроекономічна асиметрія, яка полягає у тому, що Україна інтегрується до ЄС у галузевих політиках (торгівля, митниця,

СФЗ, технічне регулювання), однак макроекономічне підґрунтя цієї інтеграції залишається інституційно незавершеним. Саме макроекономічна частина (ст. 343–345) має забезпечувати сталість і передбачуваність інших економічних процесів, але сьогодні ці статті функціонують лише частково, що створює ризики поверхового, а не структурного євроінтеграційного поступу.

Для України вкрай необхідним є: а) формування сталої системи макроекономічного аналізу та прогнозування, сумісної зі стандартами ЄС; б) забезпечення інституційної інтеграції Мінекономіки, Мінфіну, НБУ та ДПС/ДМСУ у єдине середовище макропланування; в) зміцнення внутрішніх механізмів бюджетної, боргової та монетарної стабільності; г) перехід від реактивної моделі співпраці з ЄС до проактивної, коли Україна здатна пропонувати власні стратегічні рішення; ґ) інституціалізація регулярних спільних макроекономічних оглядів, як це передбачено статтею 344 Документу.

На наше переконання, виключно за цих умов Україна зможе забезпечити повноцінну реалізацію макроекономічної рамки Угоди, яка є передумовою ефективного функціонування всіх інших елементів економічної частини — від стандартів і техрегламентів до митної, торговельної та СФЗ-політики.

Аналіз сучасного стану імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) крізь призму фактичних результатів, управлінських досягнень та структурних обмежень дозволив дійти наступних проміжних умовиводів:

По-перше, у нормативному вимірі Україною забезпечено високий рівень формальної імплементації положень економічної частини Документу, зокрема ст. 55–56 (технічне регулювання), ст. 69–74 (санітарні та фітосанітарні заходи), ст. 343–345 (макроекономічне співробітництво). Прийнято профільні закони, підзаконні акти та секторальні регламенти, що відтворюють основні елементи acquis ЄС, впроваджено ризик-орієнтовані моделі контролю, електронні інструменти сертифікації, механізми міжнародного визнання у сфері акредитації та стандартизації. Це свідчить про створення комплексної правової основи економічної інтеграції [152, с. 25].

По-друге, в інституційному вимірі досягнуто суттєвого прогресу у формуванні галузевих регуляторних механізмів (технічне регулювання, СФЗ-контроль, ринковий нагляд), однак їхня спроможність залишається нерівномірною. Наявні кадрові, лабораторні та матеріально-технічні обмеження, неповна цифрова інтеграція із європейськими системами, відсутність повної еквівалентності процедур оцінки відповідності та контролю, що перешкоджає взаємному визнанню результатів перевірок і стримує укладення АСАА. Таким чином, інституційна архітектура створена, але її функціональна зрілість ще не забезпечує повноцінного паритету доступу до внутрішнього ринку ЄС.

По-третє, у функціональному вимірі імплементація економічної частини Угоди характеризується асиметричністю результатів: секторальна інтеграція (торгівля, технічні бар'єри, СФЗ) просувається динамічніше, ніж макроекономічна рамка, передбачена ст. 343–345 Документу. Відсутність консолідованої системи макроекономічного прогнозування, фрагментація повноважень між ключовими органами виконавчої влади, залежність від зовнішнього фінансування та реактивний характер економічної політики формують макроекономічну асиметрію, яка знижує сталість досягнутих галузевих результатів.

По-четверте, загальний характер імплементаційного поступу дозволяє констатувати перехід України від етапу первинної адаптації законодавства до етапу інституційного доопрацювання та функціонального узгодження з моделлю внутрішнього ринку ЄС. Подальший прогрес залежить не стільки від прийняття нових нормативних актів, скільки від забезпечення фактичної еквівалентності процедур, інституційної консолідації макроекономічного управління та формування проактивної моделі економічного діалогу з ЄС.

3.2. Актуальні тенденції функціонування механізмів державного управління реалізацією економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС

Реалізація економічної частини Угода про асоціацію між Україною та ЄС ґрунтується на конкретних договірних зобов'язаннях, що передбачають впровадження ефективного механізму координації та моніторингу. Зокрема, ст. 95 Документу закріплює перелік секторів та зобов'язань щодо лібералізації доступу до ринку та визначає обов'язок Сторін дотримуватися національного режиму і переліків зобов'язань, включених до Додатків XVI-B та XVI-E [18]. В свою чергу, ст. 96 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) встановлює, що Комітет з питань торгівлі регулярно переглядає виконання зобов'язань із урахуванням прогресу транспонування та впровадження актів acquis ЄС, визначених у Додатку XVII, що вимагає системного підходу до міжвідомчої координації [18]. Таким чином, законодавча база Угоди прямо передбачає необхідність інтегрованого управління процесами економічної інтеграції та їхнього контролю на національному рівні.

На рівні національного законодавства, що спрямовує та координує особливості національного економічного європейського поступу Української держави, ключову роль відіграє Постанова Кабінету Міністрів України № 1106 від 25.10.2017 р. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [21], що визначає порядок виконання заходів Угоди, встановлює відповідальність центральних органів виконавчої влади та регламентує підготовку щорічних звітів про виконання Плану заходів, у п. 4 якого передбачається обов'язкове погодження міжвідомчих проєктів нормативних актів, що випливають з міжнародних зобов'язань на національному та локально-управлінському рівнях, проте ця процедура переважно формальна і не передбачає стратегічного управління імплементацією Угоди. Тобто, дані складові нормативного кластеру передусім визначають політичні орієнтири, але не створюють централізованого механізму

управління реалізацією економічних зобов'язань, що, на нашу думку, породжує декларативний характер координації та недостатню оперативну взаємодію між органами виконавчої влади.

Координаційну роль формально виконує Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, створений Постановою КМУ № 759 від 04.10.2017 р. Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, який здійснює моніторинг виконання Плану заходів, готує аналітичні матеріали та щорічні звіти. На нашу думку, функції Офісу переважно декларативні, оскільки він не має прямого управлінського впливу на профільні міністерства, зокрема Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерство фінансів України, Міністерство аграрної політики та продовольства України чи Держпродспоживслужбу. Офіс не наділений механізмами примусу чи бюджетного впливу, що обмежує його здатність ефективно координувати реалізацію економічних зобов'язань.

Кабінет Міністрів України є колегіальним органом виконавчої влади, який затверджує План заходів і контролює його реалізацію. Згідно з п. 1 Плану заходів, що регламентовано безпосередньо Постановою Кабінету Міністрів України № 1106 від 25.10.2017 р. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [21], КМУ щорічно розглядає звіти про виконання заходів. На нашу думку, роль Кабінету Міністрів переважно процедурна – Уряд фіксує результати імплементації, але не формує системну лінію економічної інтеграції з урахуванням макроекономічних показників, що проявляється у відсутності єдиного стратегічного центру з KPI (ключових показників ефективності або key perfrormance indicators) для економічної частини Угоди.

Міністерство економіки України виконує функції центрального органу щодо реалізації торговельної політики, конкуренції, державної допомоги та технічного регулювання, що є ядром економічних зобов'язань Угоди [135, с. 32]. На наше особисте переконання, Мінекономіки є головним виконавцем

заходів із реалізації економічного потенціалу Документу, адже останній носить виключний прецедент економічного інтересу для його сторін, але відсутність повноважень щодо координації дій інших центральних органів виконавчої влади (ЦОВВ) створює фрагментацію та дублювання функцій, що знижує ефективність виконання зобов'язань.

Міністерство фінансів України відповідає за бюджетне забезпечення заходів Угоди, податкову політику та обґрунтування державних витрат у рамках Плану заходів [135, с. 33]. Індивідуальне бачення автора дисертаційнгого дослідження є таким, що Мінфін часто діє як технічний виконавець, без стратегічної участі у формуванні економічної інтеграційної політики, що обмежує координацію макрофінансових рішень із реалізацією Угоди.

Міністерство аграрної політики та продовольства України та Держпродспоживслужба відповідають за імплементацію норм СФЗ та гармонізацію аграрного законодавства відповідно до ст. 69–74 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [18]. Ми вважаємо, що діяльність цих органів є прикладом ефективної міжвідомчої взаємодії у вузькому секторі, проте відсутність інтеграції з макроекономічною політикою демонструє слабкий зв'язок секторних реформ із загальною економічною стратегією.

Національний банк України реалізує зобов'язання щодо свободи руху капіталу, валютної лібералізації та макрофінансової стабільності, які закріплені в ст. 343–345 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) [18]. На нашу думку, НБУ частково забезпечує нормативні вимоги, але відсутність цілісної координації з Мінфіном і Мінекономіки призводить до дисбалансів у реалізації економічних зобов'язань.

Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції до ЄС забезпечує експертизу законопроєктів на відповідність acquis ЄС та парламентський контроль імплементації економічних положень Угоди, розташованих у Розділі III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з

торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» [136]. На нашу думку, Комітет виконує важливу роль наглядового органу, але через дорадчий характер рекомендацій його вплив на оперативну міжвідомчу координацію обмежений.

Ми переконані, що сучасна архітектура координаційного механізму реалізації економічної частини Угоди має належні нормативні підстави, однак у практичному вимірі не забезпечує цілісного та узгодженого управління процесом інтеграції. Ключові проблемні аспекти доцільно окреслити таким чином:

1. Процедурна централізація без стратегічної інтеграції. Нормативне регулювання достатньо чітко визначає процедурні рамки реалізації, однак не формує дієвих інструментів стратегічного моніторингу та адаптації положень економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) до змін зовнішнього та внутрішнього економічного середовища.
2. Фрагментація повноважень. Відсутність єдиного центру макроекономічної інтеграції зумовлює ситуацію, за якої ключові управлінські рішення приймаються різними органами державної влади без належного узгодження в межах єдиної стратегічної логіки.
3. Декларативний характер взаємодії. Процедури погодження проектів НПА функціонують, однак фактично не підкріплені механізмами імплементаційного примусу та синхронізації з загальною економічною політикою держави.
4. Обмежена роль аналітико-координаційних інституцій. Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, створений Постановою КМУ № 759 від 04.10.2017 р. Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції, виконує переважно функції спрямування, тоді як Комітет ВРУ з питань інтеграції

до ЄС здійснює контрольні функції, однак не має інструментів безпосереднього впливу на оперативне управління процесами.

5. Відсутність системи KPI (ключових показників ефективності) та формалізованих макроекономічних індикаторів, унаслідок чого наявна звітність, зокрема в межах «Пульсу Угоди про асоціацію» від КМУ, здебільшого має описовий характер і не дозволяє здійснювати повноцінну оцінку прогресу з позиції економічної результативності.

Для підвищення ефективності реалізації економічної частини Угоди, на наш погляд, доцільно передбачити:

А) створення єдиного координаційного центру з реальними управлінськими повноваженнями в системі Кабінету Міністрів України (зокрема, у форматі Ради з економічної інтеграції з чітко визначеним мандатом та інструментами впливу);

Б) запровадження кількісно вимірюваних KPI (ключових показників ефективності) для ключових розділів Угоди;

В) посилення міжвідомчої координації на рівні стратегічного планування, а не лише процедурного погодження документів;

Г) забезпечення інтеграції макроекономічного планування між Міністерством економіки, Міністерством фінансів та Національним банком України.

Після розгляду архітектури координаційного механізму, ключовим етапом оцінювання функціональної результативності реалізації економічної частини Угода про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) є оцінювання міжвідомчої взаємодії, яка фактично визначає здатність Української держави перетворити нормативні зобов’язання в реальні управлінські дії в практично-прикладному полі публічного управління та адміністрування і державно-управлінської доктринально-практичної парадигми.

Урядова координація виконання Плану заходів, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1106 від 25.10.2017 р. Про

виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [21], передбачає функціонування міжвідомчих робочих груп, електронної системи моніторингу та процедур погодження нормативно-правових актів (НПА). Сам План заходів розроблений відповідно до вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) і деталізує обов'язки центральних органів виконавчої влади у кожній із сфер економічної частини, включно з технічним регулюванням, торгівлею, ринковим наглядом та СФЗ (санітарно-фітосанітарними заходами) [137].

Одним із ключових інструментів координації виконання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) є електронна система КМУ «Пульс Угоди», створена за підтримки ЄС у межах проєкту Association4U, про котру неодноразово згадувалося раніше. Даний інструмент дозволяє візуалізувати прогрес із виконанням Плану заходів за окремими секторами, формувати звітність та відстежувати кількісні показники реалізації кожного зобов'язання. У принципі, такий інструмент має потенціал стати елементом «раннього узгодження», якщо дані використовуються для адаптації рішень у реальному часі; однак на практиці він є скоріше моніторинговим, ніж оперативним механізмом управління та адміністрування процесу виконання договірних зобов'язань між Україною та європейськими державами.

Щоквартальні та щорічні звіти, що подаються до Секретаріату Кабінету Міністрів України відповідно до Постанови КМУ № 447 від 31.05.2017 р. Питання проведення планування, моніторингу та оцінки результативності виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони (поточна ред. від 25.02.2020 р.) [138], забезпечують регулярне інформування про стан виконання Угоди і Плану заходів, але відмічаємо їх зосередженість переважно на кількісних індикаторах

(кількість виконаних завдань) і формальних строках виконання, що не завжди дозволяє з’ясувати якість міжвідомчої взаємодії чи узгоджену реакцію на виявлені проблеми.

Міжвідомчі робочі групи створюються відповідно до відповідних розділів Плану заходів, але їхня діяльність не має єдиного комплексного процедурного регламенту на рівні Уряду. Натомість ці групи здебільшого вирішують конкретні технічні запитання реалізації окремих заходів, погоджують проєкти технічних регламентів, адаптують Моніторингові таблиці тощо, але рідко діють у форматі стратегічних міжсекторальних консультацій. Такий підхід створює ризик, що кожна група працює в межах свого мандату без достатньої уваги до системних ефектів, наприклад того, як зміни в технічному регулюванні впливають на макроекономічну стабільність чи торговельну політику Української держави (результати відображені переважно в таких секторах «Пульсу Угоди» КМУ, як «Технічні бар’єри у торгівлі» та, наприклад, «Сільське господарство», проте звітність за даними кластерами обмежена у зазначених випадках 2022-м та 2021-м роками відповідно).

Процедури погодження НПА, передбачені Постановою КМУ № 950 від 18.07.2007 р. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України у поточній редакції від 07.02.2026 р. (наприклад, ст. 4 Регламенту), мають на меті узгодити проєкти нормативних актів між органами влади перед їхніми ухваленням, що формально сприяє міжвідомчому діалогу [150]. Однак, на наш погляд, така взаємодія часто носить реактивний характер: погодження здійснюється після завершення підготовки документа, а не на етапі формулювання політичних або змістовних рішень, що обмежує здатність держави вчасно реагувати на виявлені ризики чи конфлікти інтересів у міжсекторальних питаннях та сповільнює процедуру загальної (генеральної) імплементації економічних положень Документа.

Варто також зазначити, що частина міжвідомчої координації відбувається в рамках створеної Урядової Комісії з питань координації виконання Угоди про асоціацію, затвердженої Постановою КМУ № 1052 від 26.08.2025 р. Деякі

питання діяльності консультативно-дорадчих органів Кабінету Міністрів України [139], яку очолює Прем'єр-міністр України і до складу якої входять віце-прем'єр-міністри та міністри профільних відомств, що створює потенційно вищий політичний рівень узгодження міжвідомчих рішень, проте, ми вважаємо, наразі статус цього органу доцільно визначити як консультативно-дорадчий, а не як дієвий виконавчий механізм, здатний вирішувати міжвідомчі суперечності або визначати пріоритети в режимі реального часу.

Аналітичні довідки, підготовлені Секретаріатом КМУ та іншими координаційними структурами, є регулярною практикою, але вони частіше мають описовий характер, що обмежує їх використання для формування оперативних управлінських рішень. Наприклад, щорічні звіти (доступні на порталі КМУ «Угода про асоціацію») містять оцінки проценту виконання заходів у різних сферах, але не завжди містять глибокий аналіз причин відставання чи пропозиції щодо коригувальних дій, що може свідчити про недостатнє використання аналітики для активного управління координацією реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), а не лише для звітності [140].

У підсумку, на нашу думку, функціонування механізмів міжвідомчої взаємодії в контексті реалізації економічної частини Угоди має такі характерні риси: по-перше, взаємодія здебільшого реагує на фактичні потреби виконання окремих заходів, а не формує проактивні стратегії вирішення міжсекторальних питань; по-друге, механізми раннього узгодження на етапі формування політичних рішень є недостатньо розвиненими, що створює ризики відсутності узгоджених управлінських відповідей на нові виклики; по-третє, наявна політична залежність процесів від загальних урядових пріоритетів, включно з впливом зовнішніх факторів (наприклад, рішення ЄС щодо пріоритетів торговельної політики або вимог acquis), зумовлює ситуацію, коли міжвідомча взаємодія часто адаптується до зовнішніх векторів, а не формує власну внутрішню управлінську лінію.

Виходячи з виявлених вище проблем функціональної результативності міжвідомчої взаємодії виконання економічного складника Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), на наше переконання доцільним є впровадження таких системних управлінських рішень:

1. Запровадження проактивної моделі стратегічної координації.

На наш погляд, необхідно перейти від реактивного погодження окремих заходів до формування середньострокових міжсекторальних інтеграційних стратегій, які б синхронізували економічні розділи Угода про асоціацію між Україною та ЄС з Бюджетною декларацією КМУ на 2026-2028 рр [141]. та Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, затвердженою Постановою КМУ № 471 від 12.06.2020 р [142]. Доцільним є створення при Кабінеті Міністрів України постійного стратегічного міжвідомчого органу з правом ініціювання обов'язкових до розгляду рішень та визначення секторальних KPI (ключових показників ефективності) імплементації. За допомогою вищезазначеного виглядає аргументованим перехід від фіксації виконання Плану заходів (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 1106 від 25.10.2017 р. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони) до управління результатами економічної інтеграції.

2. Інституціоналізація механізму раннього узгодження політики (ex-ante coordination).

На нашу думку, механізми погодження, передбачені Регламентом Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ № 950 від 18.07.2007 р. із подальшими змінами), мають бути доповнені обов'язковою стадією попередньої міжвідомчої консультації ще до розроблення проєкту НПА. Доцільно нормативно закріпити обов'язковість «інтеграційного впливу» (integration impact assessment) для актів, що стосуються виконання економічної частини Угоди, аналогічно до оцінки впливу регуляторного акту. На наш

погляд, це мінімізує конфлікти на стадії погодження та сприятиме формуванню узгодженої позиції держави до винесення питання на урядовий комітет.

3. Посилення функціональної ролі електронної системи моніторингу.

Система «Пульс Угоди» від КМУ повинна використовуватися не лише як звітний інструмент, а як аналітична платформа для прогнозування ризиків невиконання зобов'язань. На нашу думку, необхідно інтегрувати її з бюджетними показниками, макроекономічними індикаторами та системою електронного документообігу КМУ, що дозволить перейти від констатації відсотка виконання до аналізу економічного ефекту імплементації.

4. Зменшення політичної залежності координаційних процесів.

На наше переконання, доцільно чітко розмежувати політичний та адміністративний рівні координації. Зокрема, має бути створена Урядова комісія з питань виконання Угоди, що повинна визначати стратегічні орієнтири, тоді як створений постійний професійний секретаріат – забезпечувати стабільність процедур незалежно від змін урядових пріоритетів. Вважаємо за необхідне закріпити мінімальний перелік обов'язкових інтеграційних пріоритетів у середньострокових урядових документах, щоб уникнути ситуації, коли імплементація адаптується виключно до поточних політичних або зовнішніх сигналів. Зазначене розширить економічний потенціал договірних зобов'язань між Україною та ЄС, що прямо виходить із Розділів III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» Угоди.

5. Впровадження системи кількісних та якісних індикаторів міжвідомчої взаємодії.

На наш погляд, ефективність координації має оцінюватися не лише за фактом прийняття нормативно-правових актів (НПА), а й за такими показниками, як тривалість погодження, кількість врегульованих розбіжностей, частота повторних доопрацювань та економічний ефект імплементації положень економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із

подальшими змінами), що дозволить перевести міжвідомчу взаємодію з формально-процедурної площини у площину управління результативністю.

6. Розвиток інституційної спроможності аналітичного супроводу.

На нашу думку, Секретаріат Кабінету Міністрів України має посилити аналітичну функцію шляхом підготовки не лише описових довідок, а й сценарних прогнозів та оцінок впливу секторальних рішень на виконання економічних розділів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), а саме – Розділу III «Юстиція, свобода та безпека», IV «Торгівля і питання, пов’язані з торгівлею», V «Економічне та галузеве співробітництво» та VI «Фінансове співробітництво та положення щодо боротьби із шахрайством» Угоди. Пропонується також залучати незалежні експертні середовища та використовувати механізми стратегічних консультацій із бізнес-асоціаціями для формування внутрішньої позиції держави перед дво- та багатосторонніми консультаціями з ЄС.

Узагальнюючи, вирішення виявлених проблем потребує переходу від формальної координації до системного управління інтеграційними процесами, де міжвідомча взаємодія виступатиме не реакцією на зовнішні вимоги чи окремі заходи Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 25.10.2017 р., а інструментом формування власної узгодженої економічної стратегії України під час виконання зобов'язань за Угодою.

З метою узагальнення виявлених проблем функціональної результативності міжвідомчої взаємодії та запропонованих напрямів їх вирішення, доцільно візуалізувати зазначену логіку на відповідному рис. 3.1.

Рис. 3.1. Напрями удосконалення міжвідомчої координації реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС

Розглядаючи аспекти функціонування державно-управлінських механізмів функціонування економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), необхідно

розглянути зазначений аспект в контексті повномасштабної російської військової агресії.

Так, запровадження в Україні правового режиму воєнного стану від 24.02.2022 р. спричинило суттєву трансформацію інституційних і процедурних механізмів реалізації міжнародних зобов'язань, зокрема економічної частини Документу. Якщо у довоєнний період координація імплементації здійснювалася переважно через формалізовані процедури погодження, моніторингу та звітності, то в умовах правового режиму воєнного стану акцент було зміщено на оперативність, централізацію та дерегуляційні рішення.

Нормативною основою трансформації став Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII. Зокрема, ст. 8 цього Закону передбачає можливість запровадження тимчасових обмежень конституційних прав і свобод, зміну порядку діяльності органів державної влади та особливості управління економікою в умовах воєнного стану, тоді як ст. 11 визначає повноваження військового командування разом із військовими адміністраціями щодо запровадження заходів правового режиму, що фактично посилило вертикаль управління та допустило перерозподіл повноважень у сфері економічного регулювання [143].

Воєнний стан, в свою чергу, було введено Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р. «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженим Законом України № 2102-IX від 24.02.2022 [44]. Подальші Укази Президента про продовження строку дії воєнного стану системно пролонговували та наразі пролонгують особливий режим, що створило та створює тривалу модель функціонування державного управління в умовах обмежених процедур та посиленої централізації.

У сфері дерегуляції та спрощення адміністративних процедур Кабінетом Міністрів України було прийнято низку актів, спрямованих на оперативне забезпечення функціонування економіки. Зокрема, Постанова КМУ № 165 від 28.02.2022 р. Про зупинення строків надання адміністративних послуг та видачі документів дозвільного характеру запровадила декларативний принцип

провадження господарської діяльності на період воєнного стану, що суттєво змінило класичну модель дозвільних процедур [144]. Дане рішення зменшило регуляторний тиск та пришвидшило відновлення економічної активності, однак одночасно звузило звичні механізми попереднього адміністративного контролю, що було відрегульовано у Постанові КМУ № 828 від 08.08.2023 р. Про поновлення строків надання адміністративних послуг і видачі документів дозвільного характеру та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України [145].

Особливу трансформацію зазнала система публічних закупівель. Зокрема, Постанова КМУ № 169 від 28.02.2022 «Деякі питання здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану» [146] дозволила здійснення закупівель без застосування процедур, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі», що фактично означало тимчасове звуження конкурентних та консультаційних процедур. Згодом механізм було деталізовано в Постанові КМУ № 1275 від 11.11.2022 р. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану, якою встановлено та визначено «Особливості здійснення публічних закупівель» на період воєнного стану [147], що забезпечило гнучкість і швидкість прийняття рішень, але водночас мінімізувало елементи публічності та міжвідомчої експертизи.

Митні та податкові зміни також стали інструментом оперативної економічної політики. Наприклад, Закон України № 2142-IX від 24.03.2022 р. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану (поточна ред. від 01.01.2025 р.) вніс зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів щодо дії норм на період воєнного стану, зокрема передбачив спрощений режим оподаткування (2% від обороту), звільнення від сплати окремих податків і мит [148]. Такі кроки мали стабілізаційний характер, однак вони тимчасово відступають від частини зобов’язань щодо гармонізації

фіскальної політики з acquis ЄС, що створює потребу в подальшій адаптації після завершення дії спеціального режиму.

Оцінюючи вплив воєнного стану на механізми імплементації економічної частини Угоди, на нашу думку, можна констатувати три ключові тенденції.

По-перше, відбулася суттєва централізація управління, що проявилася у концентрації повноважень на рівні Президента України, Кабінету Міністрів та військових адміністрацій. Така модель забезпечила оперативність реагування, проте зменшила горизонтальні механізми міжвідомчого узгодження.

По-друге, було забезпечено прискорене ухвалення рішень, у тому числі шляхом скорочення строків погодження та спрощення процедур. Це позитивно вплинуло на стабілізацію економіки та забезпечення оборонних потреб, однак знизило роль системного аналізу та стратегічної оцінки довгострокових інтеграційних наслідків.

По-третє, відбулося звуження процедур публічних консультацій і регуляторної відкритості, що зумовлено об’єктивними умовами воєнного часу, але водночас створює ризики зменшення прозорості та участі заінтересованих сторін у формуванні економічної політики.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що правовий режим воєнного стану трансформував механізми імплементації економічної частини Угоди про асоціацію з процедурно-консультативної моделі у модель кризового централізованого управління. В умовах триваючої збройної агресії така модель є функціонально виправданою, однак у перспективі повоєнної відбудови та набуття статусу держави-кандидата на вступ до ЄС постає необхідність поступового відновлення повноцінних механізмів міжвідомчого узгодження, регуляторної оцінки та публічної участі. Саме поєднання оперативності воєнного управління з вимогами інституційної стабільності та правової визначеності має стати основою модернізації системи імплементації зобов’язань України перед Європейським Союзом у сучасних геополітичних реаліях.

Загалом же, аналізуючи стан функціонування державно-управлінських механізмів забезпечення реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, ми дійшли таких умовиводів.

По-перше, сформована в Україні інституційна модель імплементації має нормативно визначену та ієрархічно структуровану основу, що спирається на розподіл повноважень між Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади та спеціалізованими урядовими офісами координації європейської інтеграції. Вона передбачає наявність процедур погодження нормативно-правових актів, механізмів планування адаптації законодавства та системи звітності щодо виконання зобов'язань перед ЄС. Водночас ця модель зберігає елементи фрагментарності, залежність від політичних пріоритетів уряду та недостатню інтегрованість горизонтальних механізмів координації.

По-друге, функціональна результативність міжвідомчої взаємодії характеризується поєднанням формалізованих процедур із переважно реактивною практикою прийняття рішень. Попри існування міжвідомчих робочих груп, процедур погодження проектів нормативно-правових актів та аналітичного супроводу з боку Секретаріату Кабінету Міністрів, механізми раннього узгодження та стратегічного прогнозування потребують посилення. Ефективність імплементації значною мірою залежить від політичної кон'юнктури, кадрової стабільності та інституційної спроможності окремих органів виконавчої влади.

По-третє, запровадження правового режиму воєнного стану спричинило трансформацію механізмів імплементації у бік централізації, прискореного ухвалення рішень і дерегуляційного підходу. Така модель забезпечила оперативність реагування та адаптивність економічної політики в умовах збройної агресії, однак водночас звузила процедурні гарантії публічності, консультаційності та регуляторної передбачуваності. У сучасних умовах модернізації державного управління та наближення до членства в ЄС стратегічним завданням стає поєднання кризової управлінської гнучкості з

відновленням повноцінних механізмів стратегічного планування, ex ante-оцінки та інституційної координації, що відповідають стандартам Європейського Союзу.

3.3. Пріоритетні напрями вдосконалення механізмів економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС в умовах євроінтеграційної трансформації

Проведений аналіз дозволив дійти висновку, що реалізація економічного складника Угоди про асоціацію між Україною та ЄС здійснюється в межах нормативно закріпленої інституційної системи. Водночас для неї характерними залишаються дублювання окремих функцій, недостатня узгодженість діяльності суб'єктів реалізації євроінтеграційної політики та обмежене використання інструментів довгострокового стратегічного планування. Додаткові корективи у функціонування відповідного механізму внесли умови воєнного стану, що зумовили перегляд окремих управлінських процедур та координаційних практик та були де-факто введені в дію Указом Президента України № 64/2022 від 24.02.2022 р.

Крім того, 23.06.2022 р. Європейська Рада ухвалила рішення (EUCO 24/22) про надання Україні статусу держави-кандидата на членство в Європейському Союзі, що де-факто відображає зміну акцентів від виконання окремих положень міжнародної угоди до комплексної адаптації держави до критеріїв членства, що передбачає структурну адаптацію законодавства, інституційне зміцнення та забезпечення узгодженості управлінських процедур із європейськими принципами врядування, в тому числі, в площині економічного співробітництва та економічної діяльності [149].

За таких умов, виявлені у п. 3.2 Розділу ІІІ дисертаційного дослідження проблеми набувають стратегічного значення. Недостатня узгодженість економічної політики з інтеграційними цілями, відсутність єдиного центру

координації економічної інтеграції та обмеженість інструментів оцінки впливу безпосередньо впливають на темпи та якість виконання критеріїв членства. Відтак, модернізація державно-управлінського механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) має здійснюватися як складова євроінтеграційної трансформації державного управління загалом.

Пропорційно вищезазначеному, у п. 3.3 Розділу ІІІ дисертаційної праці нами буде визначено концептуальні засади та пріоритетні напрями такої модернізації з урахуванням статусу кандидата на членство в ЄС Української держави, необхідності поєднання оперативності воєнного управління з вимогами інституційної стабільності та забезпечення відповідності національної системи координації стандартам ЄС.

Продовжуючи аналіз, слід конкретизувати інституційні, процедурні та функціональні проблеми чинного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Пропонуємо виділити : а) інституційний рівень; б) процедурні обмеження; в) функціональний рівень.

Інституційний рівень проблематики обумовлений чинною моделлю розподілу повноважень у системі виконавчої влади. Відповідно до ст. 19 Основного закону – Конституції України [72], органи державної влади діють лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією і законами України, що зумовлює галузевий принцип організації компетенції.

На додаток, Постанова Кабінету Міністрів України № 1106 від 25.10.2017 р. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [21] розподіляє компетенцію щодо реалізації заходів, пов’язаних із виконанням інтеграційних зобов’язань Документу за напрямами державної політики, покладаючи їх на відповідні центральні органи виконавчої влади. Такий підхід забезпечує секторальну

відповідальність, однак не встановлює єдиного органу, уповноваженого на стратегічне макроекономічне узгодження інтеграційної політики.

В свою чергу, Регламентом Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ № 950 від 18.07.2007 р. із подальшими змінами), закріплюється процедура підготовки та погодження проектів актів, в тому числі, в сегменті економічної інтеграції (параграф 3-1 Розділу І Документу), але не передбачається окремої інтеграційної координаційної інстанції для сегментованих (галузевих) рішень.

Таким чином, нормативна конструкція зумовлює горизонтальну фрагментацію відповідальності без створення централізованого базису координації, внаслідок чого інтеграція економічних положень насамперед здійснюється за рамковими стандартами (що, до слова, є однією із проблем української нормативної бази, котра закріплює економічний рух Євроінтеграції на рівні узагальнених конструкцій без чітких роз'яснень для органів реалізації та контролю) [153, с. 30-31].

З інституційної фрагментації логічно випливають процедурні обмеження. Регламентом Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ № 950 від 18.07.2007 р. із подальшими змінами) встановлено обов'язковість погодження проектів актів із заінтересованими органами та проведення правової експертизи Міністерством юстиції України (параграф 32, Розділ ІІ), однак не міститься вимог щодо спеціалізованої інтеграційної оцінки відповідності проекту акта acquis ЄС або зобов'язанням за Угодою про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що, з огляду на курс Української держави на Євроінтеграцію, в тому числі економічну, вбачаємо серйзоним внутрішньоколізійним прорахунком, котрий гальмує реалізацію та виконання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами).

Водночас, Закон України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» № 1160-IV передбачає підготовку аналізу регуляторного впливу (ст. 8–9), але його предметом є вплив на суб'єктів господарювання, а не інтеграційна сумісність із правом (зокрема, економічним)

ЄС. У результаті, інтеграційний вимір руху Української держави та нації до ЄС розглядається в межах загальної процедури погодження (не лише в контексті обов'язкової оцінки відповідності ex ante). Практика ухвалення нормативних змін у податковій сфері в умовах дії правового режиму воєнного стану, зокрема Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану» № 2142-IX, який був прийнятий як невідкладний на початку повномасштабного вторгнення (24.03.2022 р.), демонструє пріоритет оперативності над повним циклом аналітичного супроводу, що об'єктивно обмежує можливість оцінки показників та поточного впливу європейської економічної інтеграції на внутрішньоекономічні та внутрішньополітичні процеси в Україні.

Функціональний вимір проблеми чинного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) доцільно розглядати крізь призму організації міжвідомчої взаємодії та архітектури моніторингових процедур. У цьому контексті інформаційна система «Пульс Угоди», запроваджена для відстеження виконання заходів з імплементації КМУ, забезпечує фіксацію стану реалізації завдань у прив'язці до планів, затверджених Постановою КМУ від 25.10.2017 р. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Разом із тим, сама логіка оцінювання в межах цієї системи фактично зводиться до констатації формального виконання, переважно у вигляді прийняття нормативно-правового акта або закриття запланованого заходу, тоді як вимір фактичної імплементації та економічної результативності не інтегрований у критерії оцінки, що дозволяє говорити про превалювання процедурно-нормативного підходу над ефективнісним у моніторингу євроінтеграційних процесів. Водночас, міжвідомча координація проявляється переважно як реакція на затверджені

планові зобов'язання або потребу у звітності, що в підсумку закріплює переважно реактивний характер управлінської взаємодії.

В умовах дії правового режиму воєнного стану зазначені тенденції посилилися. Так, ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» № 389-VIII передбачає можливість запровадження особливого порядку діяльності органів державної влади [143], а Указ Президента України № 64/2022 ввів воєнний стан на всій території України та запровадив особливий правовий режим діяльності, зокрема, органів державної влади та органів місцевого самоврядування (п. 4) [44]. При цьому, такий формат діяльності кореспондує положенням п. 6 параграфу 117 Глави 4 (Експертиза законопроєктів) Регламенту Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ № 950 від 18.07.2007 р. із подальшими змінами), де допускається розгляд проектів актів у скорочені строки у разі нагальної необхідності [150]. Тобто, відзначаємо тенденцію до спрощення процедур прийняття рішень щодо легіслативної діяльності, що забезпечило управлінську оперативність, однак об'єктивно звузило можливості повноцінних консультаційних та аналітичних процедур відносно, зокрема, ключових економічних елементів Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), що підлягають виконанню та реалізації державно-управлінським апаратом Української держави.

Таким чином, проблематика чинного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) має практичне та нормативно закріплене поле генерації. Йдеться про сукупність інституційних і процедурних розривів, які закладені безпосередньо у архітектурі регулювання та потребують системних управлінських рішень. У цьому контексті серед ключових дисфункцій доцільно виокремити: 1) розподіл повноважень за відсутності єдиного стратегічного центру координації; 2) відсутність обов'язкової інтеграційної ex ante-оцінки; 3) переважання звітно-формальної логіки моніторингу над аналітично-результативною; 4) посилення централізаційних тенденцій в умовах дії

правового режиму воєнного стану. У сукупності ці чинники формують системне обмеження ефективності імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). Саме ця конфігурація проблем зумовлює необхідність концептуального переосмислення та модернізації відповідного механізму, що буде розглянуто далі.

Продовжуючи попередній блок про проблеми чинного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), слід перейти до визначення пріоритетних напрямів модернізації державного управління даним процесом. Розглянута проблематика інституційної фрагментації, процедурної формалізації та функціональної реактивності вказує на потребу комплексного підходу, що поєднує створення нових інституцій, удосконалення процедур планування і оцінки, модернізацію інформаційних систем та запровадження прозорих показників ефективності. Про останні, серед яких виокремлюємо : а) інституційну інтеграцію економічних положень Угоди про асоціацію; б) проактивну модель стратегічного управління; в) функціональну модернізацію інформаційних систем економічної інтеграції Угоди про асоціацію; г) прозорість та зменшення політичної залежності координаційних процесів; ґ) впровадження кількісних і якісних індикаторів ефективності виконання економічних складових Угоди про асоціацію між Україною та ЄС; е) підсилення аналітичної спроможності – деталізовано означимо нижче.

Інституційна інтеграція економічних положень Угоди про асоціацію, на наш погляд, повинна передбачати створення Національного координаційного центру економічної інтеграції при Кабінеті Міністрів України із правом ініціювання рішень, міжсекторального планування та моніторингу ключових показників ефективності. Наприклад, такий центр повинен забезпечити узгодження діяльності Міністерства економіки України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, Держпродспоживслужби та інших заінтересованих органів у межах імплементації Документу (до питання

проблематики, щодо якої підіймали питання вище). Інституційна база цього кроку може бути закріплена у Проєкті Закону «Про стратегічну координацію економічної інтеграції України з ЄС», де, до прикладу, у ст. 5 доцільно встановити повноваження центру щодо визначення KPI (ключових показників ефективності реалізаційного виконання економічної частини Угоди), а в ст. 7 закріпити право органу ініціювати внесення проектів нормативно-правових актів для узгодження між органами влади. Дані положення повинні інтегрувати інституційний рівень із процедурним, формалізуючи механізм міжвідомчого управління та усуваючи дублювання повноважень.

Одночасно з цим, проактивна модель стратегічного управління має передбачати перехід від реактивного погодження окремих заходів до середньострокового планування з урахуванням Плану заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 1106 та Програми діяльності Кабінету Міністрів України (Постанова № 471 від 12.06.2020 р.). На наш погляд, інтеграція цих документів дозволить синхронізувати економічні розділи Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) з бюджетним та секторальним плануванням держави. Для підвищення ефективності процедур ex ante необхідно запровадити оцінку інтеграційного впливу (integration impact assessment) для всіх економічних НПА, що стосуються виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами). За аналогією з положеннями Регламенту Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ № 950 від 18.07.2007 р. із подальшими змінами), який визначає загальні правила підготовки та погодження нормативних актів, та з доповненням щодо інтеграційного впливу, такий механізм, ми вважаємо, дозволить виявляти потенційні конфлікти і невідповідності ще на етапі формування певного проєктного базису.

Функціональна модернізація інформаційних систем економічної інтеграції Угоди про асоціацію передбачає інтеграцію системи «Пульс Угоди» від КМУ з електронною системою документообігу Кабінету Міністрів України відповідно, бюджетними показниками та макроекономічними індикаторами. Зазначене дозволить трансформувати систему із формально-звітної платформи у аналітичну панель для прогнозування ризиків невиконання та моделювання економічного ефекту імплементації. Також, така модернізація забезпечить системне спостереження за процесами інтеграції, що раніше фіксувалося лише декларативно.

Прозорість та зменшення політичної залежності координаційних процесів виконання економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС можна досягнути шляхом чіткого розподілу повноважень між політичним рівнем, як-от Урядовою комісією з питань виконання Угоди та адміністративним рівнем, як-от, наприклад, постійним секретаріатом. Закріплення в нормативних документах Проєкту Закону «Про стратегічну координацію економічної інтеграції України з ЄС» обов'язкових інтеграційних пріоритетів на середньостроковий період, таких як поглиблення торговельної відкритості, імплементація acquis ЄС, розширення фінансової кооперації та протидія шахрайству, забезпечить стабільність процедур незалежно від зміни урядових пріоритетів (доцільно розташовувати останні в секції «завдання» або секції «пріоритети»). На наше особисте переконання, це зменшує ризик адаптації імплементації виключно під поточні політичні або зовнішні сигнали.

Впровадження числових та змістовних показників результативності виконання економічних складових Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) може дозволити оцінювати міжвідомчу взаємодію не тільки за фактом прийняття НПА, а й за такими параметрами, як 1) тривалість погодження актів, 2) частота повторних доопрацювань, 3) ефективність економічних заходів, 4) рівень узгодженості з бюджетною системою та макроекономічними параметрами. Формування системи KPI (ключових показників ефективності реалізаційного виконання

економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами)) для оцінки результативності міжвідомчої взаємодії, включно із економічним ефектом імплементації Документу, на нашу точку зору, є ключовим елементом трансформації управлінських процедур у площину стратегічного управління економічними наративами поступу Євроінтеграції Української держави.

В свою чергу, підсилення аналітичної спроможності має передбачати підготовку сценарних прогнозів та оцінок впливу секторальних рішень на виконання Розділів III–VI Угоди (Юстиція, свобода та безпека; Торгівля та питання, пов'язані з торгівлею). Так, залучення незалежних експертів, представників бізнес-асоціацій та проведення стратегічних консультацій дозволяє формувати узгоджену внутрішню позицію держави перед дво- та багатосторонніми консультаціями з ЄС, що покликане забезпечувати системне поєднання аналітичного, процедурного та інституційного рівнів і створює передумови для цілісної моделі модернізації державного управління.

Узагальнюючи, пріоритетні напрями модернізації поєднують інституційну інтеграцію, стратегічне планування та ex ante-оцінку, функціональну модернізацію інформаційних систем, прозорість та стабільність процедур, запровадження показників ефективності та підсилення аналітичної спроможності. Запропонований нами комплекс заходів формує базу для створення Концептуальної моделі управління імплементацією економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), яка буде представлена у наступному тематичному блоці п. 3.3 Розділу III дисертаційного дослідження у вигляді інтегрованого графічного зображення.

Логічним завершенням окреслених пріоритетів модернізації є формування цілісної Концептуальної моделі державного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що поєднує інституційні, процедурні, аналітичні та оціночні елементи в єдину функціональну систему. Якщо попередній аналіз

засвідчив фрагментацію повноважень, реактивність координації та обмеженість інтеграційного аналізу впливу, то Концептуальна модель спрямована на подолання цих дисбалансів через структурну перебудову механізму управління.

Центральним елементом моделі виступає Національний координаційний центр економічної інтеграції як постійно діючий орган при Кабінеті Міністрів України, наділений правом ініціювання рішень, формування середньострокових інтеграційних пріоритетів, погодження проєктів нормативно-правових актів у частині їх відповідності економічним зобов'язанням за Угодою та моніторингу досягнення визначених KPI. Його функціонування має спиратися на чітко закріплені повноваження щодо міжсекторального планування, координації міністерств і центральних органів виконавчої влади, а також щодо обов'язковості врахування його висновків при підготовці проєктів актів у сфері економічної інтеграції. Таким чином формується центр стратегічного управління, який концентрує відповідальність і забезпечує єдину логіку реалізації економічного компоненту Угоди.

Навколо цього центру вибудовується горизонтальна інтеграція між міністерствами та іншими органами виконавчої влади. Вона передбачає не лише формальне погодження актів, а впровадження процедури оцінки відповідності (ex ante impact assessment) щодо кожного нормативно-правового акта, який стосується зобов'язань за Розділами III–VI Угоди. Така процедура має включати оцінку відповідності acquis ЄС, аналіз впливу на бюджет, макроекономічні показники, конкурентоспроможність секторів та міжнародні зобов'язання України. Горизонтальна координація повинна супроводжуватися запровадженням системи індикаторів ефективності для кожного органу — як щодо строків підготовки актів, так і щодо результативності імплементації. Це переводить механізм із реактивного режиму погодження у проактивну модель стратегічного планування.

Ключовою інфраструктурною складовою моделі є аналітична платформа на базі інформаційної системи «Пульс Угоди», модернізована шляхом інтеграції з електронною системою документообігу Кабінету Міністрів

України, бюджетними даними Міністерства фінансів та макроекономічними індикаторами. Така інтеграція дозволяє перейти від фіксації формального стану виконання заходів до оцінки їх реального економічного ефекту. Платформа має забезпечувати відображення взаємозв'язку між нормативними рішеннями, бюджетними ресурсами та досягнутими економічними показниками, а також функцію раннього попередження щодо ризиків невиконання зобов'язань. У цьому контексті інформаційна система перестає бути інструментом звітності та стає інструментом стратегічного управління.

Стабільність і передбачуваність функціонування механізму забезпечується створенням політично нейтрального постійного секретаріату координаційного органу. Його завданням є методичне супроводження процедур, підготовка аналітичних матеріалів, збереження інституційної пам'яті та гарантування безперервності процесів незалежно від змін урядових пріоритетів. Розмежування політичного рівня ухвалення стратегічних рішень та адміністративного рівня їх реалізації мінімізує вплив ситуативних факторів і підвищує стійкість інтеграційної політики.

Невід'ємною складовою Концептуальної моделі є система моніторингу і оцінки результативності, що поєднує кількісні та якісні індикатори. До кількісних належать строки погодження нормативних актів, частота їх доопрацювання, рівень виконання заходів, обсяг залучених ресурсів, вплив на макроекономічні показники та зовнішньоторговельний баланс. До якісних — ступінь гармонізації з acquis ЄС, відповідність стратегічним цілям інтеграції, рівень міжвідомчої координації та передбачуваність регуляторного середовища. Регулярні звіти та оцінка економічного ефекту імплементації забезпечують зворотний зв'язок і коригування політики.

Окремий вимір моделі становить підсилення аналітичної та стратегічної спроможності. Секретаріат готує сценарні прогнози впливу секторальних рішень на виконання економічних зобов'язань, моделює альтернативні траєкторії інтеграції, оцінює ризики та можливості. До формування рішень залучаються бізнес-асоціації, галузеві експерти та наукові установи, що

дозволяє забезпечити узгодженість внутрішньої позиції держави та підвищити практичну результативність імплементації.

Таким чином, запропонована Концептуальна модель формує цілісну архітектуру державно-управлінського забезпечення економічної інтеграції України з Європейським Союзом, у межах якої стратегічне керівництво поєднується з механізмами міжвідомчої взаємодії, а нормативно-регуляторна діяльність доповнюється аналітичними та цифровими інструментами підтримки управлінських рішень. Запропонований підхід орієнтований на забезпечення досягнення конкретних результатів, підвищення узгодженості діяльності суб'єктів публічного управління та зміцнення інституційної спроможності системи реалізації євроінтеграційних завдань. На відміну від чинної практики, що переважно зосереджена на виконанні формальних процедур і звітних заходів, модель спрямована на довгострокове планування, оцінювання досягнутих результатів та гнучке реагування на виклики, пов'язані з умовами воєнного стану і подальшим просуванням України до членства в Європейському Союзі. Для наочного відображення її внутрішньої структури та логіки функціонування доцільно представити графічну інтерпретацію взаємозв'язків між основними складовими моделі.

На рис. 3.2 якраз-таки представлено Концептуальну модель модернізації державного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС.

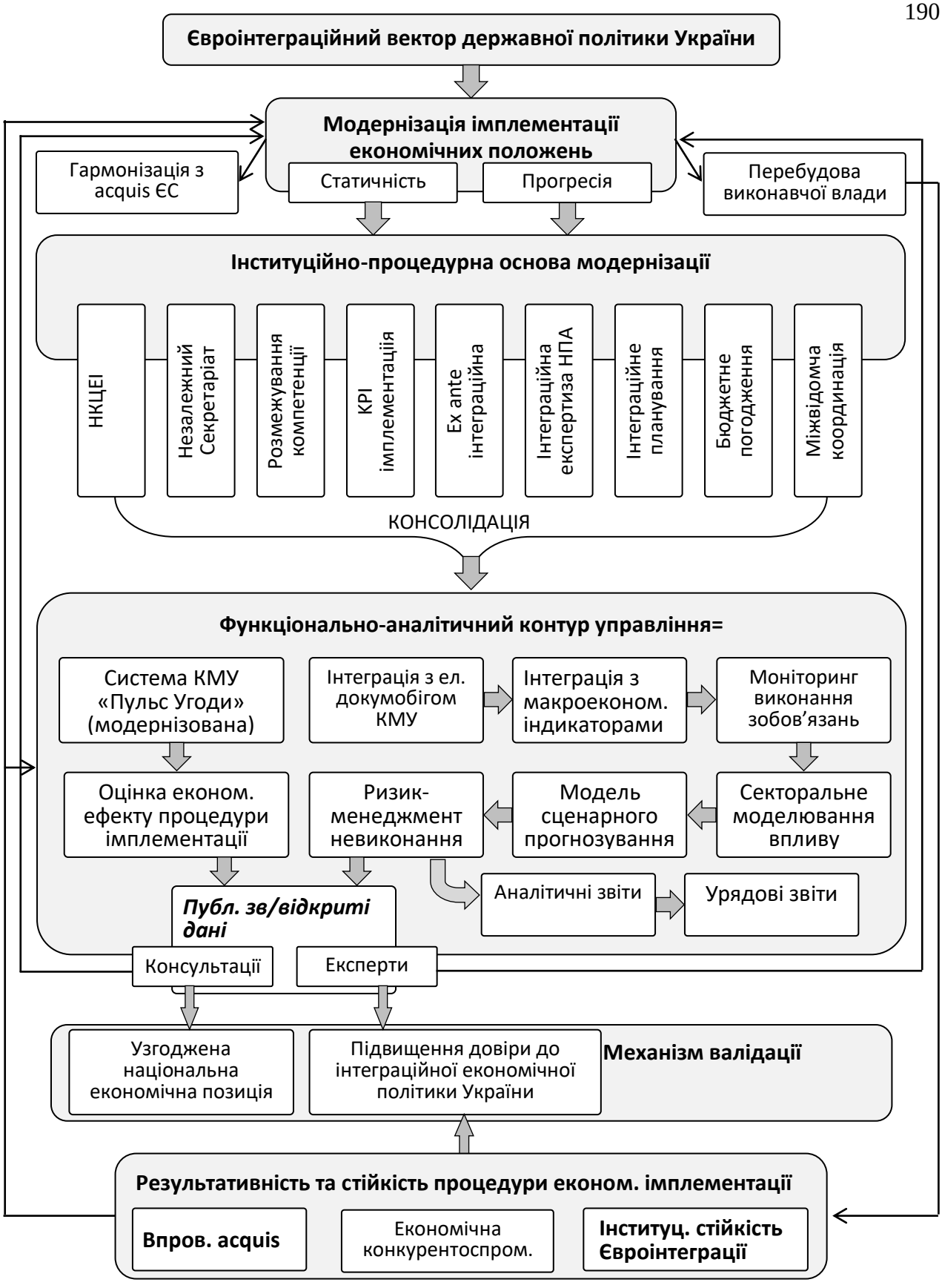

Рис. 3.2. Концептуальна модель модернізації державного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС

Джерело : складено автором за [151, 153]

Враховуючи вищепроаналізоване в п. 3.3 Розділу ІІІ дисертаційного дослідження, ми дійшли таких умовиводів щодо концептуальних засад та пріоритетних напрямів модернізації державно-управлінського механізму реалізації економічного складника Угоди про асоціацію в умовах євроінтеграційної трансформації.

По-перше, модернізація механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) не може обмежуватися вдосконаленням окремих процедур або коригуванням нормативної бази. Вона потребує цілісної концептуалізації, що поєднує інституційну перебудову, запровадження стратегічного планування, формування системи вимірюваних результатів та інтеграцію аналітичних інструментів у процес прийняття рішень. Євроінтеграційна трансформація виступає не зовнішнім фактором, а внутрішнім структурним імперативом перебудови державного управління економічною політикою.

По-друге, ключовою концептуальною засадою даного процесу визначено централізацію стратегічної координації за умови збереження горизонтальної міжвідомчої взаємодії. Запропоноване створення Національного координаційного центру економічної інтеграції при Кабінеті Міністрів України дозволяє сконцентрувати функції визначення інтеграційних пріоритетів, формування KPI, ініціювання нормативних змін та моніторингу їх реалізації. Такий підхід усуває фрагментацію повноважень і забезпечує єдину логіку виконання економічної частини Угоди.

По-третє, перехід від реактивної до проактивної моделі управління економічною інтеграцією України та ЄС визнається обов’язковою умовою підвищення ефективності імплементації. Інтеграція середньострокового планування з бюджетним процесом, запровадження процедури ex ante integration impact assessment та обов’язкової інтеграційної експертизи нормативно-правових актів формують механізм попередження ризиків, а не

лише їх фіксації постфактум. Така модель узгоджує нормативну діяльність із стратегічними цілями економічної інтеграції.

По-четверте, функціональна модернізація інформаційно-аналітичної інфраструктури визначена як системоутворюючий елемент трансформації. Розвиток платформи КМУ «Пульс Угоди» з інтеграцією до електронного документообігу, бюджетних та макроекономічних показників забезпечує перехід від формального звітування до оцінки реального економічного ефекту імплементації. Аналітичний контур управління, що включає моніторинг, сценарне прогнозування, ризик-менеджмент і секторальне моделювання, створює підґрунтя для обґрунтованих управлінських рішень.

По-п’яте, інституційна стабільність та зменшення політичної залежності процесів імплементації досягаються через розмежування політичного та адміністративного рівнів, створення постійного секретаріату координаційного органу та закріплення середньострокових інтеграційних пріоритетів. Це формує передбачуваність державної політики та гарантує безперервність виконання зобов’язань незалежно від змін урядових конфігурацій.

По-шосте, запровадження системи кількісних і якісних індикаторів результативності дозволяє перевести оцінку імплементації з формально-процедурного рівня на рівень вимірювання впливу. Визначення показників тривалості погодження актів, частоти їх доопрацювання, ступеня гармонізації з acquis ЄС, економічного ефекту та рівня міжвідомчої взаємодії забезпечує об’єктивізацію управлінської діяльності та створює механізм зворотного зв’язку.

По-сьоме, підсилення аналітичної та стратегічної спроможності держави передбачає системне залучення експертного середовища, бізнес-асоціацій та наукових установ до формування внутрішньої позиції з питань економічної інтеграції. Це сприяє підвищенню якості рішень, узгодженості державної політики та її суспільній легітимності.

По-восьме, узагальнення запропонованих підходів у вигляді концептуальної моделі модернізації державного механізму імплементації

економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) дозволяє структуровано відобразити взаємозв'язок між стратегічним рівнем (євроінтеграційний вектор), інституційно-процедурним блоком (координаційний центр, KPI, ex ante оцінка), функціонально-аналітичним контуром (інформаційні системи, моніторинг, прогнозування), механізмом зовнішньої та суспільної валідації та результативним рівнем (економічна ефективність, конкурентоспроможність, інституційна стійкість).

Таким чином, концептуальні засади модернізації процедури економічної інтеграції України та ЄС на підставі економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) полягають у поєднанні централізації стратегічного управління з горизонтальною координацією, інтеграції нормативних процедур з аналітичними інструментами, формуванні системи вимірюваних результатів та забезпеченні інституційної стабільності. Запропоновані пріоритетні напрями та розроблена модель утворюють комплексну основу для підвищення ефективності імплементації економічних положень Документу в умовах євроінтеграційної трансформації та формують практичні орієнтири для подальшого вдосконалення державно-управлінського механізму.

Висновки до розділу 3

Аналіз та дослідження сучасного стану, перспектив та напрямів удосконалення державно-управлінського забезпечення реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) дозволило дійти наступних умовиводів.

По-перше, у нормативному вимірі Україною забезпечено високий рівень формальної імплементації положень економічної частини Документу, зокрема ст. 55–56 (технічне регулювання), ст. 69–74 (санітарні та фітосанітарні заходи),

ст. 343–345 (макроекономічне співробітництво). Прийнято профільні закони, підзаконні акти та секторальні регламенти, що відтворюють основні елементи acquis ЄС, впроваджено ризик-орієнтовані моделі контролю, електронні інструменти сертифікації, механізми міжнародного визнання у сфері акредитації та стандартизації. Це свідчить про створення комплексної правової основи економічної інтеграції.

По-друге, в інституційному вимірі досягнуто суттєвого прогресу у формуванні галузевих регуляторних механізмів (технічне регулювання, СФЗ-контроль, ринковий нагляд), однак їхня спроможність залишається нерівномірною. Наявні кадрові, лабораторні та матеріально-технічні обмеження, неповна цифрова інтеграція із європейськими системами, відсутність повної еквівалентності процедур оцінки відповідності та контролю, що перешкоджає взаємному визнанню результатів перевірок і стримує укладення АСАА. Таким чином, інституційна архітектура створена, але її функціональна зрілість ще не забезпечує повноцінного паритету доступу до внутрішнього ринку ЄС.

По-третє, у функціональному вимірі імплементація економічної частини Угоди характеризується асиметричністю результатів: секторальна інтеграція (торгівля, технічні бар’єри, СФЗ) просувається динамічніше, ніж макроекономічна рамка, передбачена ст. 343–345 Документу. Відсутність консолідованої системи макроекономічного прогнозування, фрагментація повноважень між ключовими органами виконавчої влади, залежність від зовнішнього фінансування та реактивний характер економічної політики формують макроекономічну асиметрію, яка знижує сталість досягнутих галузевих результатів.

По-четверте, загальний характер імплементаційного поступу дозволяє констатувати перехід України від етапу первинної адаптації законодавства до етапу інституційного доопрацювання та функціонального узгодження з моделлю внутрішнього ринку ЄС. Подальший прогрес залежить не стільки від прийняття нових нормативних актів, скільки від забезпечення фактичної

еквівалентності процедур, інституційної консолідації макроекономічного управління та формування проактивної моделі економічного діалогу з ЄС.

По-п’яте, сформована в Україні інституційна модель імплементації має нормативно визначену та ієрархічно структуровану основу, що спирається на розподіл повноважень між Президентом України, Кабінетом Міністрів України, центральними органами виконавчої влади та спеціалізованими урядовими офісами координації європейської інтеграції. Вона передбачає наявність процедур погодження нормативно-правових актів, механізмів планування адаптації законодавства та системи звітності щодо виконання зобов’язань перед ЄС. Водночас ця модель зберігає елементи фрагментарності, залежність від політичних пріоритетів уряду та недостатню інтегрованість горизонтальних механізмів координації.

По-шосте, функціональна результативність міжвідомчої взаємодії характеризується поєднанням формалізованих процедур із переважно реактивною практикою прийняття рішень. Попри існування міжвідомчих робочих груп, процедур погодження проектів нормативно-правових актів та аналітичного супроводу з боку Секретаріату Кабінету Міністрів, механізми раннього узгодження та стратегічного прогнозування потребують посилення. Ефективність імплементації значною мірою залежить від політичної кон’юнктури, кадрової стабільності та інституційної спроможності окремих органів виконавчої влади.

По-сьоме, запровадження правового режиму воєнного стану спричинило трансформацію механізмів імплементації у бік централізації, прискореного ухвалення рішень і дерегуляційного підходу. Така модель забезпечила оперативність реагування та адаптивність економічної політики в умовах збройної агресії, однак водночас звузила процедурні гарантії публічності, консультаційності та регуляторної передбачуваності. У сучасних умовах модернізації державного управління та наближення до членства в ЄС стратегічним завданням стає поєднання кризової управлінської гнучкості з відновленням повноцінних механізмів стратегічного планування, ex ante-оцінки

та інституційної координації, що відповідають стандартам Європейського Союзу.

По-восьме, модернізація механізму імплементації економічних елементів Угоди про асоціацію з ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) не може обмежуватися вдосконаленням окремих процедур або коригуванням нормативної бази. Вона потребує цілісної концептуалізації, що поєднує інституційну перебудову, запровадження стратегічного планування, формування системи вимірюваних результатів та інтеграцію аналітичних інструментів у процес прийняття рішень. Євроінтеграційна трансформація виступає не зовнішнім фактором, а внутрішнім структурним імперативом перебудови державного управління економічною політикою.

По-дев’яте, ключовою концептуальною засадою даного процесу визначено централізацію стратегічної координації за умови збереження горизонтальної міжвідомчої взаємодії. Запропоноване створення Національного координаційного центру економічної інтеграції при Кабінеті Міністрів України дозволяє сконцентрувати функції визначення інтеграційних пріоритетів, формування KPI, ініціювання нормативних змін та моніторингу їх реалізації. Такий підхід усуває фрагментацію повноважень і забезпечує єдину логіку виконання економічної частини Угоди.

По-десяте, перехід від реактивної до проактивної моделі управління економічною інтеграцією України та ЄС визнається обов’язковою умовою підвищення ефективності імплементації. Інтеграція середньострокового планування з бюджетним процесом, запровадження процедури ex ante integration impact assessment та обов’язкової інтеграційної експертизи нормативно-правових актів формують механізм попередження ризиків, а не лише їх фіксації постфактум. Така модель узгоджує нормативну діяльність із стратегічними цілями економічної інтеграції.

По-одинадцяте, функціональна модернізація інформаційно-аналітичної інфраструктури визначена як системоутворюючий елемент трансформації. Розвиток платформи КМУ «Пульс Угоди» з інтеграцією до електронного

документообігу, бюджетних та макроекономічних показників забезпечує перехід від формального звітування до оцінки реального економічного ефекту імплементації. Аналітичний контур управління, що включає моніторинг, сценарне прогнозування, ризик-менеджмент і секторальне моделювання, створює підґрунтя для обґрунтованих управлінських рішень.

По-дванадцяте, інституційна стабільність та зменшення політичної залежності процесів імплементації досягаються через розмежування політичного та адміністративного рівнів, створення постійного секретаріату координаційного органу та закріплення середньострокових інтеграційних пріоритетів. Це формує передбачуваність державної політики та гарантує безперервність виконання зобов'язань незалежно від змін урядових конфігурацій.

По-тринадцяте, запровадження системи кількісних і якісних індикаторів результативності дозволяє перевести оцінку імплементації з формально-процедурного рівня на рівень вимірювання впливу. Визначення показників тривалості погодження актів, частоти їх доопрацювання, ступеня гармонізації з acquis ЄС, економічного ефекту та рівня міжвідомчої взаємодії забезпечує об'єктивізацію управлінської діяльності та створює механізм зворотного зв'язку.

По-чотирнадцяте, підсилення аналітичної та стратегічної спроможності держави передбачає системне залучення експертного середовища, бізнес-асоціацій та наукових установ до формування внутрішньої позиції з питань економічної інтеграції. Це сприяє підвищенню якості рішень, узгодженості державної політики та її суспільній легітимності.

По-п'ятнадцяте, узагальнення запропонованих підходів у вигляді концептуальної моделі модернізації державного механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) дозволяє структуровано відобразити взаємозв'язок між стратегічним рівнем (євроінтеграційний вектор), інституційно-процедурним блоком (координаційний центр, KPI, ex ante оцінка),

функціонально-аналітичним контуром (інформаційні системи, моніторинг, прогнозування), механізмом зовнішньої та суспільної валідації та результативним рівнем (економічна ефективність, конкурентоспроможність, інституційна стійкість).

Матеріали даного Розділу опубліковані у таких працях автора : [151; 152; 153].

ВИСНОВКИ

Аналіз державно-управлінських механізмів реалізації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та ЄС дозволив підсумково сформувати наступні умовиводи.

1. Дослідження феномену економічної інтеграції та генезису економічного євроінтеграційного курсу України до ЄС у незалежній державно-управлінській парадигмі дозволило встановити, що формування економічного вектору європейської інтеграції України має системний та послідовний характер, що бере свій початок із Угоди про партнерство та співробітництво 1994 р., положення якої заклали нормативно-правові та організаційні передумови для подальшої адаптації національного економічного середовища до стандартів Європейського Союзу (ЄС). Визначено, що реалізація економічного складника євроінтеграційного курсу України відбувалася у тісному взаємозв'язку із міжгалузевим міжнародним співробітництвом, охоплюючи сфери інвестиційної діяльності, енергетики, митної справи, агропромислового комплексу, науково-технічної взаємодії та макроекономічного регулювання. Обґрунтовано, що економічна частина Угоди про асоціацію стала логічним продовженням попереднього інтеграційного етапу та сформувала якісно новий рівень державно-управлінської інтеграції України до європейського політико-економічного простору.
2. Аналіз понятійно-категоріального апарату владно-інституційного процесу економічної інтеграції України до ЄС відповідно положень Угоди про асоціацію з ЄС дозволив встановити, що економічна частина Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами) виступає не лише міжнародно-правовим актом інтеграційного характеру, але й комплексною категоріальною системою державного управління. Обґрунтовано, що категорії економічної інтеграції, економічної стандартизації, макроекономічного

співробітництва, енергетичної інтеграції та управління державними фінансами формують взаємопов'язану систему публічно-управлінських механізмів, спрямованих на адаптацію національної моделі урядування до стандартів ЄС. Встановлено, що реалізація економічної частини Угоди відбувається через трансформацію інституційних, адміністративних та нормативних засад функціонування державного апарату України відповідно до принципів стратегічного планування, підзвітності, прозорості та функціональної сумісності з європейською моделлю публічного управління.

3. Виокремлення державно-управлінської та організаційно-урядової сутності та змісту економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС як елементу публічно-управлінської інтеграції України до європейського політико-економічного простору дозволило встановити, що економічна частина Угоди про асоціацію є цілісним державно-інституційним механізмом трансформації публічного управління України. Обґрунтовано, що реалізація положень документу забезпечує поступове наближення адміністративних, регуляторних та економічних моделей державного управління України до acquis communautaire у сферах торгівлі, енергетики, транспорту, фінансів, стандартизації та сільського господарства. Виявлено, що сучасна організаційно-урядова структура реалізації економічної частини Угоди характеризується складною міжвідомчою координацією, наявністю дублювання повноважень та недостатнім рівнем централізації стратегічного управління, що зумовлює необхідність подальшої модернізації координаційних та аналітичних механізмів забезпечення економічної інтеграції України та ЄС.
4. Систематизація нормативно-правових засад економічної інтеграції України із ЄС та дослідження аспектів їхньої реалізації вітчизняним апаратом публічного управління дозволили встановити, що нормативно-правова рамка реалізації економічної частини Угоди про асоціацію має багаторівневий характер та охоплює міжнародний, національний і

міжінституційний рівні правового регулювання. Обґрунтовано, що поєднання положень Угоди про асоціацію між Україною та ЄС від 21.03.2014 р. (із подальшими змінами), acquis communautaire, Конституції України, профільних законів, урядових рішень та міжінституційних механізмів координації формує цілісну архітектоніку забезпечення економічної інтеграції України та ЄС. Встановлено, що міжінституційний рівень реалізації положень Угоди забезпечує трансформацію міжнародних зобов'язань у практичні механізми державного управління та сприяє поступовій інтеграції України до внутрішнього ринку ЄС.

5. З'ясування особливостей інституційної структури реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС дозволило визначити, що ключову роль у системі забезпечення економічної інтеграції України та ЄС відіграють Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України, Міністерство фінансів України, Національний банк України, Національне агентство України з питань державної служби, Секретаріат Кабінету Міністрів України та Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції. Встановлено, що функціонування означеної інституційної системи характеризується наявністю нормативно закріплених механізмів координації, проте водночас супроводжується дублюванням функцій, розмитістю компетенцій, кадровими обмеженнями та недостатнім рівнем цифрової інтеграції управлінських процесів. Обґрунтовано необхідність посилення аналітичної спроможності органів державної влади, формування комплексної системи моніторингу виконання економічних положень Угоди та забезпечення ефективної міжвідомчої взаємодії у сфері економічної інтеграції.
6. Характеристика проблем та тенденцій розвитку адміністративно-організаційних практик реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС дозволила встановити наявність системних управлінських та нормативно-організаційних проблем, що стримують ефективність

імплементації економічних положень Угоди. Виявлено, що фрагментація повноважень між органами державної влади, недостатній рівень міжвідомчої координації, обмеженість цифрової взаємодії та наявність прогалин у механізмах ризик-орієнтованого контролю ускладнюють реалізацію європейських стандартів економічного регулювання. Встановлено, що додатковими дестабілізуючими чинниками виступають кадровий дефіцит, нестача спеціалізованої підготовки державних службовців та низький рівень аналітичної спроможності органів виконавчої влади, що негативно впливає на темпи гармонізації вітчизняного законодавства та адміністративних процедур із acquis ЄС.

7. Обґрунтування сучасного стану імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС дозволило встановити, що Україною забезпечено значний рівень нормативної адаптації економічного acquis ЄС у сферах технічного регулювання, санітарних та фітосанітарних заходів, макроекономічного співробітництва, стандартизації та ринкового нагляду. Водночас визначено, що інституційна спроможність реалізації економічної частини Угоди про асоціацію залишається нерівномірною через кадрові, технічні та організаційні обмеження, а також неповну інтеграцію із європейськими цифровими та регуляторними системами. Встановлено, що сучасний етап економічної інтеграції України та ЄС характеризується переходом від первинної нормативної адаптації до функціонального та інституційного узгодження із моделлю внутрішнього ринку ЄС.
8. Означення сучасного стану функціонування державних механізмів реалізації економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС дозволило встановити, що в Україні сформовано ієрархічно структуровану систему державно-управлінського забезпечення економічної інтеграції України та ЄС, яка включає механізми нормативного планування, погодження нормативно-правових актів, міжвідомчої координації та моніторингу виконання євроінтеграційних зобов’язань. Водночас виявлено, що

функціонування даної системи характеризується недостатнім рівнем стратегічного прогнозування, залежністю від політичної кон'юнктури, фрагментарністю горизонтальної координації та переважно реактивним характером прийняття управлінських рішень. Встановлено, що умови правового режиму воєнного стану зумовили централізацію управлінських процесів та підвищення оперативності прийняття рішень, однак одночасно актуалізували необхідність відновлення повноцінних механізмів стратегічного планування, ex ante-оцінки та інституційної стабільності відповідно до стандартів ЄС.

9. Виявлення проблем та пропонування концептуальних засад та пріоритетних напрямів модернізації державно-управлінського механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС в умовах євроінтеграційної трансформації дозволило обґрунтувати необхідність переходу до комплексної моделі стратегічного управління економічною інтеграцією України та ЄС. Розроблено концептуальні засади модернізації державно-управлінського механізму імплементації, що передбачають централізацію стратегічної координації за умови збереження горизонтальної міжвідомчої взаємодії, інтеграцію аналітичних інструментів у процес прийняття управлінських рішень, запровадження системи KPI, ex ante integration impact assessment та створення Національного координаційного центру економічної інтеграції при Кабінеті Міністрів України. Встановлено, що функціональна модернізація інформаційно-аналітичної інфраструктури, розвиток цифрових механізмів моніторингу, забезпечення інституційної стабільності та залучення експертного середовища формують комплексну основу підвищення ефективності реалізації економічних положень Угоди про асоціацію в умовах євроінтеграційної трансформації України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Encyclopedia Britannica. Economic integration. History & Theory. URL: https://www.britannica.com/money/economic-integration (дата звернення: 04.06.2026).
2. Pomfret R. The Economic Integration of Europe. Cambridge, MA : Harvard University Press, 2021. 255 p.
3. Sannwald P., Stohler J. Economic Integration. Princeton : Princeton University Press, 2015. 278 p.
4. Огінок С. Еволюція поглядів на проблеми економічної інтеграції та формування єдиного ринку ЄС. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. № 6 (2). С. 138–142.
5. Представництво Європейського Союзу в Україні. Хронологія двосторонніх відносин. URL: https://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/eu_ukraine/chronology/index_uk.htm (дата звернення: 04.06.2026).
6. Віднянський С. Європейська політика України: основні етапи, проблеми та перспективи реалізації. Міжнародні зв’язки України: наукові пошуки і знахідки. 2016. Вип. 25. С. 9–40.
7. Про Основні напрями зовнішньої політики України: Постанова Верховної Ради України від 02.07.1993 р. № 3360-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3360-12#Text (дата звернення: 04.06.2026).
8. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами від 14.06.1994 р. № 998_012. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/998_012#Text (дата звернення: 04.06.2026).

9. Про затвердження Положення про Міністерство економіки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.11.1991 р. № 322. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-91-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).
10. Про затвердження Положення про Міністерство енергетики України: Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 р. № 507. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/507-2020-%D0%BF#n9 (дата звернення: 04.06.2026).
11. Про застереження НЕК «Укренерго» щодо недопущення надалі недотримання вимог нормативно-правових актів, що регулюють функціонування ринку електричної енергії, та порушення ліцензійних умов з передачі електричної енергії та здійснення заходів державного регулювання: Постанова НКРЕКП від 05.07.2023 р. № 1231. URL: https://www.nerc.gov.ua/acts/pro-zasterezhennya-nek-ukrenergo-shchodo-nedopushchennya-nadali-nedotrimannya-vimog-normativno-pravovih-aktiv-shcho-regulyuyut-funkcionuvannya-rinku-elektrichnoyi-energiyi-ta-porushennya-li-4 (дата звернення: 04.06.2026).
12. Костюк Г. та ін. Особливості функціонування та антимонопольного регулювання ринку енергетичних ресурсів. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1057 (дата звернення: 04.06.2026).
13. Часова Т. Розвиток та становлення антикорупційних органів в Україні. Наукові записки. Серія: Право. 2019. № 6 (1). С. 101–104.
14. Кийда Л., Шевченко Н. Особливості реалізації державної митної політики в Україні. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2020. № 4. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/4_2020/68.pdf (дата звернення: 04.06.2026).
15. Бетлій О. та ін. Економічна складова Угоди про асоціацію між Україною та ЄС: наслідки для бізнесу, населення та державного управління. Київ : Альфа-ПІК, 2014. 142 с.

16. Савченко В. Угода про асоціацію України з ЄС – шляхи реалізації переваг. Проблеми і перспективи економіки і управління. 2016. № 2 (6). С. 24–34.
17. Череп А., Снісаренко М. Проблемні питання співпраці України з ЄС. Економіка та суспільство. 2021. № 34. 9 с.
18. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 21.03.2014 р. № 984_011. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 04.06.2026).
19. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики: Закон України від 01.07.2010 р. № 2411-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text (дата звернення: 04.06.2026).
20. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text (дата звернення: 04.06.2026).
21. Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 1106. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1106-2017-%D0%BF#n13 (дата звернення: 04.06.2026).
22. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 липня 2021 року «Про Стратегію зовнішньополітичної діяльності України»: Указ Президента України від 26.08.2021 р. № 448/2021. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0054525-21#Text (дата звернення: 04.06.2026).
23. Balassa B. The Theory of Economic Integration. London : George Allen & Unwin Ltd, 1961. 298 p.

24. Emerson M., Noutcheva G. The EU's Policy towards Ukraine and the Eastern Neighbours: Time for a Rethink. Brussels : Centre for European Policy Studies, 2018. 8 p.
25. Schimmelfennig F., Sedelmeier U. Europeanization beyond Europe. Living Reviews in European Governance. 2005. Vol. 1, No. 1. P. 1–30.
26. Wallace H., Wallace W., Pollack M. Policy-Making in the European Union. 6th ed. Oxford : Oxford University Press, 2010. 584 p.
27. Стешенко В. Правовий статус Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Юридичний науковий електронний журнал. 2014. № 6. С. 267–269.
28. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).
29. Питання Міністерства економіки України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 459. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/459-2014-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).
30. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).
31. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 р. № 679-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text (дата звернення: 04.06.2026).
32. Про затвердження Положення про Національне агентство України з питань державної служби : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.10.2014 р. № 500. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).
33. Про Урядовий офіс координації європейської та євроатлантичної інтеграції : Постанова Кабінету Міністрів України від 04.10.2017 р. №

759. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/759-2017-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

34. Про утворення Комісії з питань координації виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.09.2020 р. № 851. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

35. Худавердієва В. Політико-економічні аспекти української євроінтеграції: реальність і перспективи. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. № 44. С. 116–122.

36. Машталір Х., Леськів С. Інтеграція України до Європейського Союзу як основа для розбудови громадянського суспільства. Теорія держави і права. 2017. № 6. С. 163–166.

37. European Commission. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions. The European Green Deal (COM(2019) 640 final). Brussels : European Commission, 2019. 28 p.

38. Веретинський А. Реалізація Україною економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС у період 2014–2022 рр.: проблемно-статистичний аспект // Наукові перспективи : матеріали XXVI Міжнародної науково-практичної конференції. 2022. С. 25–32.

39. Костюченко Я. Роль ЄС у забезпеченні енергетичної безпеки України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2024. № 85 (4). С. 270–276.

40. Сингаєвська Д. Енергетична сек'юритизація ЄС: місце України в європейській енергетичній системі. Політичні дослідження. 2024. № 1 (7). С. 159–171.

41. Мілова М., Димова Д. Європеїзація як процес: сучасні тенденції та виклики. Політикус. 2024. № 6. С. 53–58.
42. Веретинський А. Публічно-управлінська сутність та стратегічний зміст економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС як елементу вітчизняного євроінтеграційного поступу // Суспільство та національні інтереси. 2024. № 1 (1). С. 292–300. DOI: https://doi.org/10.52058/3041-1572-2024-1(1)-292-300.
43. Харчун А. Механізми уніфікації публічного управління в Україні: євроінтеграційний контекст. Вісник Херсонського національного технічного університету. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2025. № 1 (92). С. 318–321.
44. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397 (дата звернення: 04.06.2026).
45. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Ринок праці має бути вільним – Україна має діяти революційно, – Ярослав Рущишин. URL: https://www.rada.gov.ua/print/260181.html (дата звернення: 04.06.2026).
46. Кабінет Міністрів України. Пульс Угоди: моніторинг реалізації плану заходів з виконання Угоди. URL: https://pulse.kmu.gov.ua/ (дата звернення: 04.06.2026).
47. Фокін Я. Проблеми та перспективи адаптації законодавства України до норм ЄС під час збройної агресії. Проблеми сучасних трансформацій. Серія: Право, публічне управління та адміністрування. 2024. № 12.
48. European Commission. Ukraine Facility. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/funding-technical-assistance/ukraine-facility_en (дата звернення: 04.06.2026).
49. Кудінов О. Особливості формування регіональної економічної політики в умовах євроінтеграції. Економіка і регіон. 2024. № 2 (93). С. 36–44.

50. Навроцька Ю. Тлумачення права як зміст інтерпретаційної діяльності: загальнотеоретична характеристика. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2022. № 72 (1). С. 223–230.
51. Bearfield D. et al. Encyclopedia of Public Administration and Public Policy. New York : Taylor & Francis, 2020. 4196 p.
52. Бакуменко В. та ін. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2010. 300 с.
53. Мельничук О., Павліченко І. Конституційно-правове забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу: становлення та розвиток. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. № 67. С. 49–53.
54. Петров Р. та ін. Інституційне та правове забезпечення європейської інтеграції України: виклики та завдання. Київ : Friedrich Ebert Stiftung, 2015. 32 с.
55. Council Regulation (EC) No 1/2003 of 16 December 2002 on the implementation of the rules on competition laid down in Articles 81 and 82 of the Treaty. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2003/1/oj/eng (дата звернення: 04.06.2026).
56. Council Regulation (EC) No 139/2004 of 20 January 2004 on the control of concentrations between undertakings (the EC Merger Regulation). URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2004/139/oj/eng (дата звернення: 04.06.2026).
57. Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/24/oj/eng (дата звернення: 04.06.2026).
58. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) : Закон України від 07.02.2019 р. № 2680-VIII. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#Text (дата звернення: 04.06.2026).

59. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23.02.2006 р. № 3477-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15#Text (дата звернення: 04.06.2026).
60. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Закон України від 16.09.2014 р. № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).
61. Веретинський А. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС як складник вітчизняної економічної євроінтеграції // Наукові перспективи : матеріали XXVII Міжнародної науково-практичної конференції. 2022. С. 28–34.
62. Про схвалення Стратегії реформування державної служби та служби в органах місцевого самоврядування в Україні на період до 2017 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації : розпорядження Кабінету Міністрів України від 18.03.2015 р. № 227-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2015-%D1%80#Text (дата звернення: 04.06.2026).
63. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 р. № 179. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).
64. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text (дата звернення: 04.06.2026).
65. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text (дата звернення: 04.06.2026).

66. Directive 2014/25/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on procurement by entities operating in the water, energy, transport and postal services sectors and repealing Directive 2004/17/EC. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/25/oj/eng (дата звернення: 04.06.2026).
67. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01.07.2014 р. № 1555-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).
68. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.10.2010 р. № 996. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).
69. Decision 2019/466. EU position within the Association Council EU-Ukraine as regards the amendment of Annex XXVII to that Agreement. URL: https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkx1a2xf8jyw (дата звернення: 04.06.2026).
70. European Business Association. Ukraine stimulates development of ecological transport. URL: https://eba.com.ua/en/ukrayina-stymulyuye-rozvytok-ekologichnogo-transportu/ (дата звернення: 04.06.2026).
71. European Parliament. Report on the implementation of the EU Association Agreement with Ukraine. URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2020-0219_EN.html (дата звернення: 04.06.2026).
72. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 04.06.2026).
73. Про Кабінет Міністрів України : Закон України від 27.02.2014 р. № 794-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).

74. Про центральні органи виконавчої влади : Закон України від 17.03.2011 р. № 3166-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17#Text (дата звернення: 04.06.2026).
75. Пожар А., Пантелеймоненко А. Перспективи та проблеми європейської інтеграції України. Економіка та суспільство. 2024. № 65. 8 с.
76. Веретинський А. Децентралізація в Україні: аспекти впровадження в умовах євроінтеграції // Тези доповідей І Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих вчених (м. Київ, 22 грудня 2022 р.). Київ : ДУТ, 2022. С. 27–29.
77. Мигаль М. Рахункова палата та парламент: проблеми комунікації та шляхи вирішення. URL: https://iaa.org.ua/articles/the-accounting-chamber-and-the-parliament-communication-problems-and-solutions/ (дата звернення: 04.06.2026).
78. Walkner C., Raes J. P. Integration and consolidation in EU banking: an unfinished business. European Economy. Economic Papers. 2005. 226 p.
79. Bank for International Settlements. The New Basel Capital Accord : Consultative Document. Basel : Basel Committee on Banking Supervision, 2003. 226 p.
80. Bank for International Settlements. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Basel : Basel Committee on Banking Supervision, 2010. 77 p.
81. National Bank of Ukraine. National Bank of Ukraine to Introduce a Liquidity Coverage Ratio. URL: https://bank.gov.ua/en/archive-news/all/67093190-national-bank-of-ukraine-to-introduce-a-liquidity-coverage-ratio (дата звернення: 04.06.2026).
82. National Bank of Ukraine. The National Bank of Ukraine changed the approach to credit risk assessment by banks. URL: https://bank.gov.ua/en/news/all/natsionalniy-bank-zminiv-pidhid-do-otsinki-bankami-kreditnogo-riziku (дата звернення: 04.06.2026).

83. Hrudzevych U. Problems and prospects for the implementation of the Basel III requirement for determining liquidity of banks of Ukraine. Socio-Economic Problems of the Modern Period of Ukraine. 2018. Vol. 130, No. 2. P. 57–62.
84. Макарицька А., Остапенко І. Адаптація банківської системи в умовах євроінтеграції: деякі питання. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 11. С. 183–186.
85. Фурсова В. та ін. Вплив євроінтеграційних процесів на реформування банківської системи України. Економіка та суспільство. 2021. № 24. 7 с.
86. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text (дата звернення: 04.06.2026).
87. Плетньова Т. Національне агентство України з питань державної служби в системі суб'єктів управління персоналом на державній службі: особливості адміністративно-правового статусу. Правова позиція. 2021. № 1 (30). С. 39–44.
88. The Ukraine Network. Public Administration in Ukraine: Assessment against the Principles of Public Administration. Paris : SIGMA/OECD, 2023. 212 p.
89. Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2009 р. № 850. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/850-2009-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).
90. Центр Разумкова. Україна – ЄС: шлях до політичної асоціації. Київ : Konrad Adenauer Stiftung, 2021. 120 с.
91. Peters B. G. The Politics of Bureaucracy: An Introduction to Comparative Public Administration. London : Routledge, 2010. 304 p.
92. Wollmann H., Koprić I., Marcou G. Public Administration Reforms in Europe: The View from the Top. Cheltenham : Edward Elgar Publishing, 2018. 352 p.
93. Рахункова палата України. Звіт про результати аналізу ефективності координації заходів європейської інтеграції України. Київ, 2022. 47 с.

94. SIGMA/OECD. Public Administration in Ukraine: Assessment against the Principles of Public Administration. Paris : OECD Publishing, 2024. 116 p.
95. UNDP. Human Development Report 2023/2024: Breaking the Gridlock: Reimagining Cooperation in a Polarized World. New York : United Nations Development Programme, 2024. 312 p.
96. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).
97. Центр протидії корупції. Аналітичний звіт щодо інтеграції системи е-декларування з державними реєстрами. Київ : ЦПК, 2022. 28 с.
98. European Commission. EU Budget Support Programme for Public Finance Management in Ukraine: Annual Report 2022. Brussels : European Commission, 2022. 54 p.
99. European Commission. Association Implementation Report on Ukraine 2023. Brussels : European Commission, 2023. 41 p.
100. BRDO. Митниця 2.0: аналітичний звіт. Київ : BRDO, 2023. 56 с.
101. Денисенко С. та ін. Митна політика України на шляху до європейських стандартів: ключові аспекти. Аналітично-порівняльне правознавство. 2025. № 2. С. 1172–1177.
102. Іванов Ю. та ін. Митно-податкові аспекти економічної інтеграції України до ЄС. Управління розвитком. 2023. Т. 22. № 2. С. 20–29.
103. European Union. Union Customs Code (Regulation (EU) No 952/2013). Official Journal of the European Union. 2013. L 269. 101 p.
104. Commission Implementing Regulation (EU) 2016/341 of 17 March 2016 establishing the transitional rules for the Union Customs Code. Official Journal of the European Union. 2016. L 69. P. 1–160.
105. Про Національне антикорупційне бюро України : Закон України від 14.10.2014 р. № 1698-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).

106. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-%D0%BF#n15 (дата звернення: 04.06.2026).

107. Про технічні регламенти та оцінку відповідності : Закон України від 15.01.2015 р. № 124-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text (дата звернення: 04.06.2026).

108. Про стандартизацію : Закон України від 05.06.2014 р. № 1315-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1315-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).

109. Про метрологію та метрологічну діяльність : Закон України від 05.06.2014 р. № 1314-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1314-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).

110. Веретинський А. Економічна частина Угоди про асоціацію з ЄС крізь призму статично-імплементаційної інституційної індикації // Актуальні питання у сучасній науці. 2024. № 5 (23). С. 221–231. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-5(23)-221-231.

111. Directive 2014/35/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on the harmonisation of the laws of the Member States relating to the making available on the market of electrical equipment designed for use within certain voltage limits. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/35/oj/eng (дата звернення: 04.06.2026).

112. Про затвердження Технічного регламенту низьковольтного електричного обладнання : Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1067. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1067-2015-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

113. Директива Європейського Парламенту і Ради 2014/33/ЄС від 26 лютого 2014 року про гармонізацію законодавств держав-членів щодо ліфтів і компонентів безпеки для ліфтів. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_018-14#Text (дата звернення: 04.06.2026).

114. Про затвердження Технічного регламенту ліфтів і компонентів безпеки для ліфтів : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.06.2017 р. № 438. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=77407 (дата звернення: 04.06.2026).

115. Національне агентство з акредитації підтвердило свою відповідність вимогам ЄС. Європейська правда. 03.10.2015. URL: https://www.eurointegration.com.ua/news/2015/10/3/7039067/ (дата звернення: 04.06.2026).

116. Ministry of Economy of Ukraine. Quality Infrastructure in Ukraine (Standardization, Technical Regulation, Conformity Assessment, Accreditation, Metrology and Metrological Activity). 18.09.2023. URL: https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=en-GB&id=09768736-6c01-4a40-8a32-1777586060b4 (date of access: 04.06.2026).

117. Кабінет Міністрів України. Пульс Угоди: технічні бар'єри у торгівлі. URL: https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/international-trade-facilitation (дата звернення: 04.06.2026).

118. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 765/2008 від 09.07.2008 р. про встановлення вимог до акредитації та ринкового нагляду, пов'язаних з реалізацією продукції, та про скасування Регламенту (ЄЕС) № 339/93. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_938#Text (дата звернення: 04.06.2026).

119. Міністерство економіки України. На шляху до Угоди АСАА: Уряд привів ще один технічний регламент у відповідність до норм ЄС. 21.04.2023. URL: https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=3ad5740c-119c-4113-8a1b-f7673065eb71 (дата звернення: 04.06.2026).

120. Угода про застосування санітарних і фітосанітарних заходів (Додаток 1А до Угоди про заснування Світової організації торгівлі) від

15.04.1994 р. № 981_006. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_006#Text (дата звернення: 04.06.2026).

121. Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин : Закон України від 18.05.2017 р. № 2042-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2042-19#Text (дата звернення: 04.06.2026).

122. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 р. № 2498-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-12#Text (дата звернення: 04.06.2026).

123. Про затвердження Порядку видачі ветеринарних документів та ведення Єдиного державного реєстру ветеринарних документів : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства України від 28.02.2025 р. № 1366. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0510-25#Text (дата звернення: 04.06.2026).

124. ЄС пом'якшив митні обмеження на деякі види агропродукції з України. TradeMasterGroup. 14.10.2025. URL: https://trademaster.ua/newsukraine/37277 (дата звернення: 04.06.2026).

125. Regulation (EU) 2017/625 of the European Parliament and of the Council of 15 March 2017 on Official Controls and Other Official Activities Performed to Ensure the Application of Food and Feed Law. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2017/625/oj/eng (date of access: 04.06.2026).

126. Про затвердження Порядку встановлення спеціальних умов імпорту харчових продуктів та кормів : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2019 р. № 869. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/869-2019-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

127. Про затвердження Порядку відбору зразків та їх перевезення (пересилання) до уповноважених лабораторій для цілей державного контролю та Форми акта відбору зразків : наказ Міністерства аграрної

політики та продовольства України від 11.10.2018 р. № 490. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1464-18#Text (дата звернення: 04.06.2026).

128. Міністерство економіки України. Україна розпочала скринінг за розділом 12 «Безпечність харчових продуктів, ветеринарна та фітосанітарна політика». 16.09.2025. URL: https://me.gov.ua/News/Detail/66b0ae19-1421-4d6b-aa85-94607e78e052 (дата звернення: 04.06.2026).

129. Держпродспоживслужба. Україна розширює можливості експорту до ЄС: шість нових сертифікатів інтегровано до системи TRACES NT. 17.11.2025. URL: https://dpss.gov.ua/news/ukraina-rozshyriuie-mozhlyvosti-eksportu-do-ies-shist-novykh-sertyfikativ-intehrovano-do-systemy-traces-nt (дата звернення: 04.06.2026).

130. ДСТУ ISO/IEC 17025:2017. Загальні вимоги до компетентності випробувальних та калібрувальних лабораторій (ISO/IEC 17025:2017, IDT). URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=74782 (дата звернення: 04.06.2026).

131. Пульс Угоди. Санітарні та фітосанітарні заходи. URL: https://pulse.kmu.gov.ua/ua/direction/sanitarni-ta-fitosanitarni-zahody (дата звернення: 04.06.2026).

132. Величко К. Макроекономічна політика України в контексті євроінтеграції: виклики воєнного часу та стратегічні пріоритети. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2025. Вип. 1 (37). С. 56–69.

133. Управління державними фінансами: моніторинг виконання Угоди про асоціацію. Пульс Угоди. URL: https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/management-public-finances (дата звернення: 04.06.2026).

134. Сільське господарство: моніторинг виконання Угоди про асоціацію. Пульс Угоди. URL: https://pulse.kmu.gov.ua/ua/streams/agriculture (дата звернення: 04.06.2026).

135. Матюшенко І. та ін. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навч. посіб. Харків, 2015. 495 с.

136. Комітет Верховної Ради України з питань інтеграції до Європейського Союзу. URL: https://comeuroint.rada.gov.ua/ (дата звернення: 04.06.2026).

137. План заходів з виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25.10.2017 р. № 1106. 189 с.

138. Питання проведення планування, моніторингу та оцінки результативності виконання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом : Постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2017 р. № 447. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447-2017-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

139. Деякі питання діяльності консультативно-дорадчих органів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 26.08.2025 р. № 1052. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1052-2025-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

140. Кабінет Міністрів України. Звіти та інформація про Угоду про асоціацію між Україною та ЄС. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/agreement/reports/ (дата звернення: 04.06.2026).

141. Про схвалення Бюджетної декларації на 2026–2028 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 27.05.2025 р. № 774. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-biudzhetnoi-deklaratsii-na-20262028-s774270625 (дата звернення: 04.06.2026).

142. Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 р. № 471. URL:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

143. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (дата звернення: 04.06.2026).

144. Про зупинення строків надання адміністративних послуг та видачі документів дозвільного характеру : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 165. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/165-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

145. Про поновлення строків надання адміністративних послуг і видачі документів дозвільного характеру та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.08.2023 р. № 828. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/828-2023-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

146. Деякі питання здійснення оборонних закупівель товарів, робіт і послуг в умовах воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2022 р. № 169. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/169-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

147. Деякі питання здійснення оборонних закупівель на період дії правового режиму воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.11.2022 р. № 1275. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1275-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.06.2026).

148. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text (дата звернення: 04.06.2026).

149. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС. Кабінет Міністрів України. 23.06.2022. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-otrimala-status-kandidata-na-chlenstvo-v-yes (дата звернення: 04.06.2026).

150. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2007 р. № 950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF (дата звернення: 04.06.2026).

151. Веретинський А. Сучасні досягнення та обмеження імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС // Суспільство та національні інтереси. 2024. № 12 (20). С. 980–991. DOI: https://doi.org/10.52058/3041-1572-2025-12(20)-980-991.

152. Веретинський А. Україно-європейське науково-технічне співробітництво як економічний складник Угоди про асоціацію між Україною та ЄС // Публічне управління в умовах воєнного стану : матеріали І науково-практичної конференції «Публічне управління та адміністрування: реалії та перспективи» (14 грудня 2023 р.). Київ : ННІНО Національного авіаційного університету, 2023. С. 22–27.

153. Веретинський А. Концептуальні підходи до модернізації механізму імплементації економічних положень Угоди про асоціацію України з ЄС // Публічне управління та місцеве самоврядування. 2025. № 4. С. 27–34. DOI: https://doi.org/10.32782/2414-4436/2025-4-4.

ДОДАТКИ

Додаток А.

Довідки про впровадження результатів дисертації

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО КВАЛІФІКАЦІЙ
Юридична адреса: вул. Антоновича, 180, м. Київ, 03150
Адреса для листування: вул. Солом'янська, 1, м. Київ, 03035
Код ЄДРПОУ 43344220; • Тел.: +38(068) 046 70 86
• nqa@nqa.gov.ua • https://nqa.gov.ua

03.12.2025 № 01/01.01-05/2873

ДОВІДКА
про впровадження результатів кандидатської дисертації
Веретинського Артем Івановича
на тему : «Економічні аспекти Угоди про асоціацію з ЄС : імплементація, забезпечення прогрес та реалізація крізь призму державного управління»

Національне агентство кваліфікацій підтверджує, що результати дисертаційної роботи «Економічні аспекти Угоди про асоціацію з ЄС: імплементація, забезпечення, прогрес та реалізація крізь призму державного управління», виконаної Веретинським Артемом Івановичем, були використані у його діяльності.

Практичне застосування отримали такі елементи дослідження:

1. Нормативно-правовий аналіз економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС, використаний під час підготовки проєктів управлінських рішень, експертних висновків та пропозицій щодо удосконалення нормативно-правових актів.

2. Інституційна модель реалізації економічних положень Угоди, що врахована при розробленні чи оновленні внутрішніх регламентів, процедур координації та організаційних механізмів.

3. Рекомендації щодо вдосконалення адміністративно-організаційних практик, які застосовані під час оптимізації роботи структурних підрозділів та міжвідомчої взаємодії у сфері виконання економічних зобов'язань України перед ЄС.

Зазначене дослідження також використано як методологічну базу для формування внутрішніх планів заходів, оцінювання динаміки прогресу виконання економічної частини Угоди про асоціацію та аналізу відповідності діяльності органу положенням європейського законодавства.

Результати впровадження узгоджуються з положеннями таких нормативно-правових документів та актів національної правотворчості:

1. Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

2. Закон України «Про центральні органи виконавчої влади» № 3166-VI.

3. Постанова КМУ №1106 від 25.10.2017 р. «Про виконання Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони».

4. Постанова КМУ № 179 від 03.03.2021 р. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року.

Голова **Юрій БАЛАНЮК**

Продовж. Додат. А.

Міністерство
закордонних справ
України
Михайлівська площа, 1
м. Київ, 01018, Україна
(044) 238 17 48, (044) 238 18 88 (fax), zsmfa@mfa.gov.ua, Код ЄДРПОУ 00026620

Ministry
of Foreign Affairs
of Ukraine
1 Mykhailivska Square
Kyiv, 01018, Ukraine
mfa.gov.ua

Аспіранту кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету «Київський авіаційний інститут»

e-mail: veretinskijartem@gmail.com

Артему ВЕРЕТИНСЬКОМУ

Щодо відповіді на звернення

Шановний Артеме Івановичу!

Міністерство закордонних справ України розглянуло Ваше звернення та надіслані наукові матеріали з питань імплементації економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

За результатами розгляду Ваших наукових робіт (статей): «Публічно-управлінська сутність та стратегічний зміст економічної частини Угоди про асоціацію з ЄС як елементу вітчизняного євроінтеграційного поступу». Суспільство та національні інтереси. 03.05.2024; «Нормативно-правові та організаційні засади та проблеми економічної інтеграції України із ЄС». Наукові інновації та передові технології. 10.05.2024; «Економічна частина Угоди про асоціацію з ЄС крізь призму статично-імплементаційної інституційної індикації». Актуальні питання у сучасній науці. 15.05.2024; «Сучасні досягнення та обмеження імплементації економічних положень Угоди про асоціацію з ЄС». Суспільство та національні інтереси. 08.12.2025 повідомляємо, що вони будуть враховані у роботі Департаменту Європейського Союзу МЗС в межах опрацювання питань європейської інтеграції, зокрема, в аналітичному та інформаційно-довідковому контексті.

Хотіли б також звернути увагу на доцільність наукового опрацювання проблематики сучасного етапу переговорного процесу про вступ України до Європейського Союзу.

Дякуємо за інтерес до тематики європейської інтеграції України та напрацювання наукового доробку до економічно-секторальної частини інтеграції.

З повагою

Директор Департаменту Європейського Союзу **Ольга БОХОНСЬКА**

ДОКУМЕНТ СЕД МЗС АСКОД
Підписувач Бохонська Ольга Володимирівна
Сертифікат 04AF212836405D990400000018103D00B0E2EB00
Дійсний з 16.12.2025 0:00:00 по 15.12.2027 23:59:59

МЗС
311/19-091-160231 від 29.12.2025